

ធម្មសមុហកថា

ធម្មទេសនា ១២ ត្រី

រៀបរៀង

ដោយក្រុមបណ្ឌិតពុទ្ធសាសនា

ព.ស ២០០០

ចំលងសាជាថ្មី ព.ស ២៥៥៦

ទូរស័ព្ទ ៧៧៧៧៧៧៧៧

ឬ ៧៧៧៧៧៧៧៧

ធម្មសមុហកថា

ធម្មទេសនា ១២ ក្រៃ

រៀបរៀង

ដោយក្រុមបណ្ឌិតពុទ្ធសាសនា

ព.ស ២.៥០០

ចំលងសាជាថ្មី ព.ស ២៥៥៦

សន្និកថដ្ឋលមាតិកាធម៌

បុព្វកថា	ក
អារម្ភបទ សម្តេចព្រះមហាសុមេធាធិបតី ជ.ណ ជោតញ្ញាណោ	
ឧបក្កិលេស១៦ ព្រះពោធិវង្ស ហ.ត វជរប្បញ្ញោ	១
ធម្មចក្កប្បវត្តនសូត្រ ព្រះយោសធម្ម ម.ស ចន្ទធម្មោ.....	១០
គោលព្រះពុទ្ធសាសនា៣យ៉ាង ព្រះឧបាលិវង្ស ស.ហ សុវណ្ណសោ.....	២២
ទុក្ខធម្មកថា ព្រះទេពសត្តា ក.ត ចន្ទមង្គលោ.....	៣៦
បារមី៣០, ទសជាតក៏សង្ខេប ព្រះឥន្ទមុនី ក.វ សុវណ្ណត្ថេរោ	៥០
ពហុការធម៌ ព្រះទេពមុនី ប្រ.បំ សុវណ្ណប្បញ្ញោ.....	៧៣
សង្គហវត្ថុ៤យ៉ាង ព្រះគ្រូញាណសត្តា បំ.ស ញាណសារោ.....	៨៧
បដិច្ចសមុប្បាទសង្ខេប ព្រះគ្រូសង្ឃសត្តា បំ.ស. ធម្មារាមោ	១០១
អនាមតធម៌៥យ៉ាង ព្រះគ្រូមុនីសោភ័ណ ស.ន. សារញ្ញាណោ ...	១១៣
សតិប្បដ្ឋាន៤ ព្រះគ្រូសង្ឃសុមេធវ ធរ.វ. ធម្មប្បញ្ញោ	១១៦
ធុរៈព្រះពុទ្ធសាសនា២យ៉ាង ព្រះគ្រូធម្មបណ្ឌិត គ.សិ. ធម្មត្ថេរោ	១២៣

បុព្វកថា

សៀវភៅ ធម្មសមុហាកថា ដែលលោកអ្នក កំពុងអាននេះ ត្រូវបានចម្លងសាជាថ្មីចេញពីច្បាប់ដើម ដែលត្រូវបានបោះពុម្ព ក្នុង ព.ស. ២៥០០។

ដោយសៀវភៅដែលជាច្បាប់ដើមនោះចាស់ពេក ជាហេតុ បណ្តាលឲ្យដាច់ទំព័រដំបូង ដែលនិយាយពីអារម្ភកថា របស់សម្តេច ព្រះមហាសុរមេធាធិបតី ជួន ណាត ហើយខ្ញុំក៏មិនអាចមានលទ្ធភាព រកបាន ទើបទុកទំព័រនេះចំហសិន។

កម្មជាកុសល ដែលបានពីធម្មទាននេះ ខ្ញុំសូមលើកជួន អ្នក មានគុណទាំងពីរ និងប្រគេន, ឧទ្ទិស ជួនម្ចាស់អត្ថបទ ដែលខំប្រឹង ប្រែងក្នុងការស្រាវជ្រាវ បង្កើតជាអត្ថបទដ៏មានខ្លឹមសារទាំងនេះឡើង ដើម្បីប្រយោជន៍ដល់ជនទូទៅ។ សូមឧទ្ទិសចំពោះញាតិទាំងឡាយ ក្នុងសង្សារវដ្ត ។ សូមអ្នកអានទាំងឡាយ អនុមោទនានូវបុណ្យ ជា របស់ខ្ញុំ ហើយសូមអោយរួចផុតចាកទុក្ខទាំងពួង។

ឈួក ក្រហម

១. ឧបក្កិលេស

វត្ថុបមសូត្រ គម្ពីរមជ្ឈិមនិកាយ មូលបណ្ណាសកៈ

“ចិត្តេ សង្កិលិដ្ឋេ ទុក្ខតិ ចាជិកដ្ឋា, ចិត្តេ អសង្កិលិដ្ឋេ សុកតិ ចាជិកដ្ឋា ចិត្តរបស់បុគ្គលណាមួយ សៅហ្មងហើយ ទុក្ខតិនឹងមានប្រាកដ ដល់បុគ្គលនោះ ចិត្តរបស់បុគ្គលណាមួយ មិនសៅហ្មង គឺបរិសុទ្ធស្អាត សុកតិនឹងមានប្រាកដ ដល់បុគ្គលនោះ “នេះជាភាសិតរបស់ព្រះសក្យមុនីគោត្តមបរមគ្រូរបស់យើង។

ត្រង់ពាក្យថា ចិត្តសៅហ្មង គឺចិត្តល្អក់ខ្វល់ មិនភ្លឺថ្លា ដោយមានឧបក្កិលេសធម៌ ចូលទៅលាយឡំ ចិត្តដែលមិនសៅហ្មង គឺចិត្តបរិសុទ្ធស្អាត ឥតមានឧបក្កិលេសចូលទៅលាយឡំ។

អកុសលធម៌ ដែលចូលទៅលាយឡំ ជាមួយនឹងចិត្ត ហើយធ្វើចិត្តឲ្យសៅហ្មង មិនឲ្យចិត្តមានពន្លឺភ្លឺស្វាង ហៅថា “ឧបក្កិលេស”។ ឧបក្កិលេសនោះ មាន១៦យ៉ាងគឺ:

- ១. អភិជ្ឈាវិសមលោកៈ ល្មោភជាអភិជ្ឈា ជាវិសមៈ។
- ២. ព្យាចាទៈ គំនុំ គឺចង់គំនុំបម្រុងនឹងធ្វើគេឲ្យវិនាស។
- ៣. កោធនៈ សេចក្តីក្រែវក្រោធ។
- ៤. ឧបនាហៈ ការចងកំហឹងទុក។
- ៥. មក្ខុៈ ការលុបគុណអ្នកដ៏មានគុណ។
- ៦. បណ្ឌាសៈ ការប្រែប្រួលប្រៀបធៀប ឬប្រណាំងវាសនា។
- ៧. ឥស្សា សេចក្តីច្រណែនឈ្នានីស។
- ៨. មច្ឆរិយៈ សេចក្តីកំណាញ់។

- ៩. មាយា ការប្រព្រឹត្តលាក់ពុត បិទបាំងទោស។
- ១០. សាខេយ្យៈ ការអូតអាង ឬការអែបអប។
- ១១. ថម្កៈ សេចក្តីរឹងក្តឹង។
- ១២. សារម្កៈ ការប្រណាំងប្រជែង។
- ១៣. មាណៈ សេចក្តីប្រកាន់ខ្លួន។
- ១៤. អតិមាណៈ សេចក្តីប្រកាន់ខ្លួនហួសពេក គឺមើលងាយគេ។
- ១៥. មទៈ សេចក្តីស្រវឹង។
- ១៦. បមាទៈ ការធ្វេសប្រហែស ឬការបណ្តោតបណ្តោយ។

សេចក្តីអធិប្បាយ

ឧបក្កិលេសទី១ ឈ្មោះអភិជ្ឈាវិសមលោភៈ។ ក្នុងអដ្ឋកថានៃ វគ្គបឋមសូត្រ មានសេចក្តីពន្យល់ថា សេចក្តីត្រេកត្រអាលក្នុងទ្រព្យ របស់ខ្លួនហៅថា អភិជ្ឈា សេចក្តីត្រេកត្រអាលក្នុងទ្រព្យរបស់អ្នកដទៃ ហៅថា វិសមលោភៈ។ ន័យមួយទៀតថា សេចក្តីត្រេកអរក្នុងទ្រព្យ របស់ខ្លួនក្តី របស់អ្នកដទៃក្តី ក្នុងទីដ៏សមគួរ ហៅថាអភិជ្ឈា ក្នុងទីមិន សមគួរ ហៅថា វិសមលោភៈ។ ប៉ុន្តែដល់រួមសេចក្តីទៅ សម្រេចថា លោភចិត្តដែលជាប់ជំពាក់ក្នុងទ្រព្យរបស់ខ្លួនក្តី របស់អ្នកដទៃក្តី ហៅ ថាអភិជ្ឈា ព្រោះចិត្តនោះ ចេះតែសម្លឹងរំពៃ ហៅថាវិសមៈ ព្រោះចិត្ត នោះជាប់ជំពាក់ ក្នុងវត្ថុជាវិសមភាព គឺតាមតែវត្ថុនោះដូចម្តេចក៏ ដោយ។ បទថាអភិជ្ឈាក្តី វិសមៈក្តី បានសេចក្តីដូចគ្នា ផ្សេងគ្នាតែ ព្យញ្ជនៈប៉ុណ្ណោះ។ ឧបក្កិលេសទី១នេះ បើនឹងហៅត្រឹមតែ អភិជ្ឈា ឬត្រឹមតែវិសមៈ ឬត្រឹមតែលោភៈប៉ុណ្ណោះ ក៏បាន។ សេចក្តីលោភនេះ

ជាអកុសលមូល បើកើតក្នុងសន្តានចិត្តបុគ្គលណាហើយ រមែងដឹកនាំបុគ្គលនោះ ឲ្យធ្វើនូវអំពើសុទ្ធតែ ជាអកុសល មិនដែលនាំឲ្យធ្វើកុសលមានទានជាដើមឡើយ។

ឧបក្កិលេសទី២ ឈ្មោះព្យាបាទៈ ប្រែថាការចងគំនុំបម្រុងនឹងធ្វើគេអោយវិនាស។ ក្នុងអដ្ឋកថា វត្ថុបមសូត្រ មានសេចក្តីពន្យល់ ថា ព្យាបាទៈនេះ កើតឡើងអំពីអាឃាតវត្ថុ គឺវត្ថុដែលបណ្តាលឲ្យចងគំនុំមាន៤យ៉ាងគឺៈ

១. ចងគំនុំដោយគិតថា “ អ្នកនេះបានប្រព្រឹត្តហើយ នូវអំពើមិនជាប្រយោជន៍ដល់អញ”។

២. ចងគំនុំដោយគិតថា “អ្នកនេះកំពុងប្រព្រឹត្ត នូវអំពើមិនជាប្រយោជន៍ដល់អញ”។

៣. ចងគំនុំដោយគិតថា “អ្នកនេះ នឹងប្រព្រឹត្ត នូវអំពើ មិនជាប្រយោជន៍ដល់អញ”។

៤. ចងគំនុំដោយគិតថា “អ្នកនេះ បានប្រព្រឹត្តហើយ នូវអំពើមិនជាប្រយោជន៍ដល់បុគ្គលជាទីស្រឡាញ់ ជាទីគាប់ចិត្តរបស់អញ”។

៥. ចងគំនុំដោយគិតថា “អ្នកនេះកំពុងប្រព្រឹត្ត នូវអំពើមិនជាប្រយោជន៍ដល់បុគ្គលជាទីស្រឡាញ់ ជាទីគាប់ចិត្តរបស់អញ”។

៦. ចងគំនុំដោយគិតថា “អ្នកនេះ នឹងប្រព្រឹត្ត នូវអំពើ មិនជាប្រយោជន៍ដល់បុគ្គលជាទីស្រឡាញ់ ជាទីគាប់ចិត្តរបស់អញ”។

៧. ចងគំនុំដោយគិតថា “អ្នកនេះបានប្រព្រឹត្តហើយ នូវអំពើជាប្រយោជន៍ដល់បុគ្គលមិនជាទីស្រឡាញ់មិនជាទីគាប់ចិត្តរបស់អញ”។

៨. ចងគំនុំ ដោយគិតថា “ អ្នកនេះ កំពុងប្រព្រឹត្ត នូវអំពើ ជា

ប្រយោជន៍ដល់បុគ្គលមិនជាទីស្រឡាញ់មិនជាទីគាប់ចិត្តរបស់អញ”។

៩. ចងគំនុំដោយគិតថា “អ្នកនេះនឹងប្រព្រឹត្ត នូវអំពើជាប្រយោជន៍ដល់បុគ្គលមិនជាទីស្រឡាញ់មិនជាទីគាប់ចិត្តរបស់អញ”។

ឧបក្ខិលេសទី៣ ឈ្មោះ កោធនៈ ប្រែថា “កំហឹង សេចក្តីក្រែវក្រោធពិរោធក្នុងអង្គកថា មានសេចក្តីពន្យល់ថា កោធនៈនេះ កើតឡើងអំពីអាមាត្រវត្ត១០យ៉ាងណាមួយ។ អាមាត្រវត្ត១០យ៉ាងនោះ ៩ខាងដើម គឺតាំងពីទី១ ដល់ទី៩ ដូចគ្នានឹងអាមាត្រវត្ត៩យ៉ាងដែលសម្រាប់ឲ្យកើតព្យាបាទនោះដែរ ប្លែកតែត្រង់ទី១០ថា “ក្រែវក្រោធក្នុងហេតុមិនគួរក្រែវក្រោធគឺមិនគួរខឹង ក៏ខឹងដែរ”។

សេចក្តីក្រោធនេះ កាលកើតឡើង ក្នុងសន្តានចិត្ត អ្នកណាហើយ រមែងញ៉ាំងចិត្តអ្នកនោះ អោយញាប់ញ័រ ឲ្យក្តៅអន្ទះអន្ទែង ឥតមានស្ងប់។ អ្នកក្រែវក្រោធនោះ កាលបើធ្វើអ្វីដោយកាយ ក៏ច្រើនតែជ្រុលជ្រួស ពានទៅលើខុស និយាយក៏ខុស គិតក៏មិនត្រូវ ព្រោះចិត្តអ្នកនោះ សៅហ្មងដោយសេចក្តីក្រោធជា

ឧបក្ខិលេសទី៤ ឈ្មោះឧបនាហៈ ប្រែថា “ចងកំហឹងទុកក្នុងចិត្ត” បានសេចក្តីថា កំហឹង ដែលកើតឡើងហើយ មិនរលាយ មិនរលាម រលត់បាត់ទៅវិញ ដោយសារ ឧបនាហៈ កើតឡើងក្នុងចិត្ត ឧបនាហៈនោះដូចជាខ្សែសម្រាប់ចងកំហឹងនេះទុកក្នុងចិត្ត កាលបើឧបនាហៈ មិនរលាយបាត់ទៅវិញ ហើយចេះតែមាន យូរៗទៅនឹងអាចនាំឲ្យគិតចងពៀរថែមទៀត ព្រោះឧបនាហៈនេះ រមែងធ្វើចិត្តឲ្យចងជាប់ក្នុងកំហឹង។

ឧបក្ខិលេសទី៥ ឈ្មោះមក្ខៈ ប្រែថា “ការលុបគុណគេ”។ ក្នុង

អដ្ឋកថា មានសេចក្តីពន្យល់ថា មក្ខៈនេះ ជាបាបធម៌ សម្រាប់ញ៉ាំង ឧបការគុណរបស់គ្រហស្ថ ឬបព្វជិតឲ្យវិនាស។

មែនពិត គ្រហស្ថដែលទីទាល់ក្រ បើមានអ្នកណាមួយ គេ ជួយអនុគ្រោះ ជួយឧបត្ថម្ភអោយបានបិតនៅក្នុងឋានៈដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់ ក៏ ត្រឡប់បំបាត់ឧបការគុណគេចោល ដោយបញ្ចេញសំដី មានដើម ថា “អ្នកឯងជួយធ្វើអ្វីឲ្យអញ”។ ចំណែកខាងបព្វជិតក៏ដែរ បើមាន លោកអង្គណាមួយ ជាអាចារ្យ ឬជាឧបជ្ឈាយ័ ជួយសង្គ្រោះ ដោយ បច្ច័យ៤ មានស្បង់ចីពរជាដើម ឬសង្គ្រោះដោយការបង្ហាត់បង្រៀន ឬក៏ជួយឲ្យបានសិក្សាបានចេះដឹង តាំងពីបព្វជិតនោះនៅជាសាម- ណេររហូតមក លុះដល់មកខាងក្រោយមានពួកឥស្សរជន មានព្រះ រាជា ជាដើមគោរពរាប់អាន ក៏ត្រឡប់ លែងធ្វើសេចក្តីគោរពកោត ក្រែង ចំពោះអាចារ្យ និងឧបជ្ឈាយ័ទាំងនោះ ហើយបញ្ចេញសំដី មានដើមថា “លោកមានធ្វើអ្វីឲ្យខ្ញុំ”។ មក្ខៈនេះ រមែងធ្វើចិត្តឲ្យសៅ ហ្មង មិនឲ្យស្គាល់គុណអ្នកដែលមានគុណលើខ្លួន។

ឧបក្កិលេសទី៦ ឈ្មោះបឡាសៈ ប្រែថា “វីប្រកប្រៀបផ្ទឹម”។ ក្នុងអដ្ឋកថាមានសេចក្តីពន្យល់ថា បឡាសៈនេះ កើតឡើងក្នុងសន្តាន ចិត្តបុគ្គលណា តែងនាំបុគ្គលនោះ ឲ្យភ្លេចភ្លាំងភ័ន្តកាំងគំនិត គិតតែ វីប្រក ប្រណាំងប្រជែង សំដែងគុណវិសេសរបស់ខ្លួន ឲ្យឃើញថា មិនអន់ថយជាងអ្នកណា ព្រោះបឡាសៈនេះ រមែងធ្វើចិត្តឲ្យគិតតែ ក្នុងការប្រណាំងប្រជែង។

ឧបក្កិលេសទី៧ ឈ្មោះឥស្សា ប្រែថា “សេចក្តីច្រណែនឈ្នា នីស”។ ក្នុងអដ្ឋកថាមានសេចក្តីពន្យល់ថា ឥស្សានេះ កើតឡើងក្នុង

សន្តានចិត្តបុគ្គលណា តែងនាំបុគ្គលនោះ ឲ្យតិះដៀលនិន្ទា ចំពោះ គុណសម្បត្តិរបស់អ្នកដទៃជាដរាប បើទុកជាដឹងថា គេចេះជាងខ្លួន គេមានទ្រព្យសម្បត្តិច្រើនជាងខ្លួន គេប្រព្រឹត្តល្អជាងខ្លួន ក៏មិនព្រម សរសើរ គិតតែពីពេលបន្តុះបង្ហាប់ ធ្វើឲ្យគេអាចអន់ មិនព្រម បណ្តោយឲ្យគេបានប្រសើរថ្លៃថ្លាផងឡើយ។

ឧបក្កិលេសទី៨ ឈ្មោះមច្ឆរិយៈ ប្រែថា “សេចក្តីកំណាញ់”។ ក្នុងអដ្ឋកថាមានសេចក្តីពន្យល់ថា មច្ឆរិយៈនេះកើតឡើងក្នុងសន្តាន ចិត្តបុគ្គលណា តែងនាំបុគ្គលនោះ ឲ្យហ្វូងហែងទ្រព្យសម្បត្តិរបស់ ខ្លួនទុក មិនឲ្យសាយភាយដល់ជនដទៃឡើយ។ សេចក្តីកំណាញ់ នេះ ជាបាបធម៌មួយដ៏អាក្រក់ អាចបំផ្លាញកុសលទាំងឡាយ មាន ទានជាដើមឲ្យវិនាស។ មនុស្សដែលមានសេចក្តីកំណាញ់ គេហៅ ថា មនុស្សចិត្តអាក្រក់ មនុស្សនេះនៅក្នុងទីណា ទីនោះដូចជាព្រៃ ផ្សែ ឥតមានអ្នកដទៃទៅមករាប់រកជាគ្នាឡើយ។

ឧបក្កិលេសទី៩ ឈ្មោះមាយា ប្រែថា “ការប្រព្រឹត្តលាក់ពុត បិទបាំងទោស”។ មាយានេះកើតឡើងក្នុងសន្តានបុគ្គលណា នាំឲ្យ បុគ្គលនោះលាក់បិទបាំងទោសកំហុសរបស់ខ្លួន មិនឲ្យអ្នកដទៃដឹង ឡើយ។ ការបិទបាំង លាក់ពុកអាក្រក់នេះ បើចេះតែមាននៅដរាប ណា ដរាបនោះ ទោសកំហុសក៏ចេះតែចំរើនឡើង ឥតមានអន់ថយ ទៅ ព្រោះអ្នកមានមាយាអាងថា ឥតមានអ្នកណាដឹង ក៏ចេះតែហ៊ាន ប្រព្រឹត្តបំពានទៅលើផ្លូវខុសតទៅទៀត។

ឧបក្កិលេសទី១០ ឈ្មោះសាថេយ្យៈ ប្រែថា “ការអួតអាង ឬ ការអែបអប”។ សាថេយ្យៈនេះ កាលបើកើតឡើង ក្នុងសន្តានចិត្ត

បុគ្គលណា តែងនាំបុគ្គលនោះ ឲ្យចេះអែបអប ឡែបឡែប អួតគុណ សម្បត្តិដែលមិនមានក្នុងខ្លួន ហើយធ្វើអាការមិនឲ្យខុសនឹងអ្នកណា មួយឡើយ។ សូម្បីឥស្សរជន ក៏គង់ភ្លាត់គំនិត យល់ខុស ដោយការ អែបអប ផ្តាច់ផ្តុន របស់អ្នកដែលមាន សាថេយ្យៈនោះដែរ ព្រោះ មនុស្ស សាថេយ្យៈនោះ ប៊ុនប្រសប់ ខាងការអែបអបណាស់ ចេះ ចាក់បណ្តោយ ចេះលើកជើងមិនឲ្យទាស់ចិត្ត។

ឧបក្កិលេសទី១១ ឈ្មោះថម្ពៈ ប្រែថា “ការរឹងភ្លឹង”។ ថម្ពៈនេះ កើតឡើង ក្នុងសន្តានចិត្តបុគ្គលណា តែងនាំបុគ្គលនោះ ឲ្យទៅជា មនុស្សរឹងភ្លឹង មិនមានសភាពរាបទាប។ មនុស្សដែលមានថម្ពៈនេះ តែងបញ្ចេញអាការព្រហ័ណ្ណានពាន ច្រឡោងខាម ក្រអឺតក្រឡឹង ទោះបីឃើញវត្ថុបុគ្គលដែលគួរគោរព ក៏មិនសំដែងសេចក្តីគោរព ព្រោះចិត្តនៃមនុស្សនោះសៅហ្មងដោយថម្ពៈ។

ឧបក្កិលេស ទី១២ ឈ្មោះ សារម្ពៈ ប្រែថា “ការប្រណាំងប្រ ជែង” សារម្ពៈនេះ កើតឡើងក្នុងសន្តានចិត្តបុគ្គលណា តែងនាំបុគ្គល នោះ ឲ្យប្រណាំងប្រជែង យកឈ្នះ មិនឲ្យអន់ថយជាងអ្នកឯទៀត ចង់តែឲ្យបានលើសលប់ជាងគេ។ សារម្ពៈ ជាអកុសលក៏មាន ជា កុសលក៏មាន ប៉ុន្តែក្នុងទីនេះសំដៅយកសារម្ពៈជាអកុសលគឺប្រណាំង ប្រជែងដោយអកុសលចិត្ត។

ឧបក្កិលេសទី១៣ឈ្មោះមានៈ ប្រែថា “សេចក្តីប្រកាន់ខ្លួន”។ មានៈនេះ កើតឡើងក្នុងសន្តានចិត្តបុគ្គលណា រមែងនាំបុគ្គលនោះ ឲ្យអាង ដល់គុណសម្បត្តិផ្សេងៗ គឺអាងថា ជាតិរបស់ខ្លួនខ្ពង់ខ្ពស់ ជាងគេ ថាត្រកូលរបស់ខ្លួនប្រសើរជាងគេ ថាទ្រព្យសម្បត្តិរបស់ខ្លួន

មានច្រើនជាងគេ ថាចំណេះវិជ្ជារបស់ខ្លួនប្រសើរជាងគេ ថាបុណ្យស័ក្តិរបស់ខ្លួន ធំជាងគេដូច្នោះ ជាដើម ទើបចិត្តរបស់បុគ្គលនោះ ក៏បោរឡើង សំគាល់ថា ឥតមានអ្នកណាស្មើនឹងខ្លួន ហើយប្រកាន់ខ្លួនថា លើសលប់ជាងគេ។ អ្នកដែលមានមានៈ ច្រើនតែប្រកាន់ខ្លួនធ្វើអាការឆ្កែងឆ្កៃ សំដែងឫកក្រអឺតក្រឡឹង ដរាបដល់ទាល់តែគេស្តាប់ជុំវិញខ្លួន ដល់ទីបំផុត ច្រើនធ្លាក់ខ្លួនទៅក្នុងការហិនហោច ព្រោះតែអាស្រ័យមានៈនេះឯង។

ឧបក្កិលេស ទី១៤ ឈ្មោះ អតិមានៈ ប្រែថា “សេចក្តីប្រកាន់ខ្លួនហួសពេក”។ អតិមានៈនេះ កើតឡើងក្នុងសន្តានចិត្តរបស់បុគ្គលណានាំបុគ្គលនោះឲ្យប្រកាន់ខ្លួនលើសលប់ខ្លាំងជាងមានៈទៅទៀត អាចមើលងាយជនទាំងឡាយយ៉ាងខ្លាំងក្រៃលែង។

ឧបក្កិលេសទី១៥ ឈ្មោះមទៈ ប្រែថា “សេចក្តីស្រវឹង”។ មទៈនេះ កើតឡើងក្នុងសន្តានចិត្តរបស់បុគ្គលណា នាំបុគ្គលនោះអោយស្រវឹងរង្វេងរង្វេងដោងភ័ន្តច្រឡំក្នុងចិត្តគិតមិនត្រូវតាមការណ៍ពិត។ គឺស្រវឹងក្នុងវ័យ សំគាល់ថាខ្លួននៅក្មេងជាដរាបឥតដឹងថា ខ្លួនចាស់ ជរាគ្រាំគ្រាឡើយ ស្រវឹងក្នុងរូបកាយរបស់ខ្លួន សំគាល់ថា រូបកាយរបស់ខ្លួន ឥតមានជម្ងឺ ឈឺចាប់អ្វី ឥតដឹងថា រូបកាយរបស់ខ្លួន ត្រូវមានជម្ងឺ ឈឺចាប់ជានិច្ច ស្រវឹងក្នុងជីវិត សំគាល់ថា ខ្លួនចេះតែរស់នៅជាដរាបតទៅឥតដឹងថាខ្លួននឹងត្រូវស្លាប់ក្នុងថ្ងៃណាមួយឡើយ។

ឧបក្កិលេសទី១៦ឈ្មោះបមាទៈ ប្រែថា ការធ្វេសប្រហែស។ បមាទៈនេះ កើតឡើងក្នុងសន្តានចិត្តបុគ្គលណា តែងនាំបុគ្គលនោះឲ្យធ្វេសប្រហែស ភ្លេចស្មារតី។ បុគ្គល ដែលមានចិត្ត ប្រកបដោយ

បមាទៈនោះ រមែងមិនសម្បូណ៌ ដោយសតិ និងសម្បជញ្ញៈ ច្រើន ភ្លេចខ្លួន មិនសូវនឹករឭកឃើញ ដល់កិច្ចការទាំងឡាយ ដែលមាន ប្រយោជន៍ និងឥតប្រយោជន៍ឡើយ។

បមាទៈនេះជាមេអកុសលមួយដ៏ធំសម្បើម សម្រាប់បំផ្លាញ សត្វលោកឲ្យវិនាសចាកផលប្រយោជន៍គ្រប់យ៉ាង ទាំងក្នុងបច្ចុប្បន្ន ទាំងក្នុងបរលោក។ បើបមាទៈនេះមាននៅក្នុងសន្តានចិត្តដរាបណា ដរាបនោះ បុគ្គលអ្នកប្រមាទត្រូវទទួលការខូចខាតចាកគុណសម្បត្តិ ជាដរាបដល់ទីបំផុតនឹងត្រូវខូចខាតចាកអត្តភាពជាមនុស្សផងទៀត បមាទៈនេះ រមែងធ្វើចិត្តឲ្យសៅហ្មង ឲ្យអាប់អូរ ឲ្យល្អក់ខ្វល់ជានិច្ច។

ឧបក្កិលេសទាំង ១៦យ៉ាង ដែលសំដែងដោយសង្ខេប ខាង លើនេះ សុទ្ធតែជាអកុសលធម៌ទាំងអស់ សម្រាប់ធ្វើចិត្តសត្វលោក ឲ្យសៅហ្មង អោយងាកទៅរកបាប រកអកុសល ហើយនាំឲ្យសត្វ ទាំងឡាយ បានដល់នូវសេចក្តីទុក្ខគ្រប់យ៉ាង ទាំងក្នុងបច្ចុប្បន្ន និង ក្នុងអនាគត។

ដូច្នោះ ក្នុងឱកាសបុណ្យ រំលឹកព្រះពុទ្ធសាសនា គំរប់ ២៥ សតវត្សនេះ សូមពួកពុទ្ធបរិស័ទ ពិនិត្យពិចារណាមើលក្នុងចិត្តរបស់ ខ្លួន បើឃើញមាន ឧបក្កិលេសណាមួយ នៅជ្រកជ្រៀតក្នុងសន្តាន ចិត្តរបស់ខ្លួន គួរខំប្រឹង កំចាត់ចេញឲ្យបាន ដើម្បីនឹងធ្វើចិត្តឲ្យបាន បរិសុទ្ធស្អាត ដែលជាហេតុ នឹងនាំឲ្យអស់លោកទាំងឡាយ បាន ទទួលផល គឺសេចក្តីសុខគ្រប់យ៉ាងតទៅ។

ព្រះពោធិវ័ជ្ជ ហួត តាត

២. ធម្មចក្កប្បវត្តនសូត្រ

នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

វេលានេះ សូមសំដែង នូវធម្មចក្កប្បវត្តនសូត្រ តាមសមគួរ ដល់សតិ បញ្ញា ។ សូត្រនេះ ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ ទ្រង់សំដែងជាដំបូង ប្រោសបញ្ចវគ្គិយភិក្ខុ ព្រះសង្ឃីតិកាចារ្យ សង្គាយនារៀបរៀងទុកមក ក្នុងគម្ពីរ សំយុត្តនិកាយ មហាវរុត្ត ក្នុងសុត្តន្តបិដក មានពាក្យខាង ដើមថា ឯវម្មេ សុតំ ឯកំ សមយំ ភគវា ពារាណសិយំ វិហារតិ ឥសិបតនេ មិគទាយេ។ សូត្រនេះ ខ្ញុំបានស្តាប់មកហើយ យ៉ាងនេះ សម័យមួយ ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់គង់នៅក្នុងឥសិបតនមិគទាយវ័ន ទៀបក្រុងពារាណសី។ តត្រ ខោ ភគវា បញ្ចវគ្គិយេ ភិក្ខូ អាមន្តេសិ ក្នុងទីនោះឯង ព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់ត្រាស់ហៅពួក បញ្ចវគ្គិយភិក្ខុ មក ទ្រង់ត្រាស់ថា ធូ មេ ភិក្ខូវេ អន្តា បព្វជិតេន ន សេវិតព្វា ម្ចាស់ ភិក្ខុទាំងឡាយ ធម៌ជ្រោកជ្រាកទាំងពីរយ៉ាងនេះ^(១) អ្នកបួស មិនត្រូវ សេព (គឺថាមិនត្រូវប្រើប្រាស់ឡើយ)។ ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធជាម្ចាស់ទ្រង់ ប្រកាសបទនេះ ឮផ្សាយជ្រួតជ្រាប ទៅខាងក្រោម តាំងអំពី អវចី នរកឡើង ទៅលើវហូតដល់ភវគ្គព្រហ្ម ផ្សាយទៅគ្រប់លោកធាតុ មួយម៉ឺន។

ក្នុងសម័យនោះ ព្រហ្មមានចំនួន ១៨កោដិ បានមកប្រជុំគ្នា ហើយពេលនោះ ជាពេលព្រះអាទិត្យលិចទៅ ក្នុងទិសខាងលិច ព្រះចន្ទ្រពេញវង់រះឡើងក្នុងទិសខាងកើត ក្នុងថ្ងៃ១៥កើត ខែអាសាធា

---

^(១) សេចក្តីប្រតិបត្តិធុរពេកនិងតឹងពេក

ឆ្នាំរកា។ ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ ទ្រង់សំដែងធម៌ជ្រោកជ្រោក ទាំងពីរយ៉ាង នេះតទៅថា យោ ចាយំ កាមេសុ កាមសុខល្វិកានុយោតោ ហីនោ តម្មោ ហេតុន្តិកោ អនរិយោ អនត្ថសញ្ញាតោ ការប្រកប រឿយៗនូវកាមសុខ ក្នុងវត្ថុកាមនិងកិលេសកាម^(១) ជារបស់ថោកទាប ជារបស់អ្នកស្រុក ជារបស់បុថុជ្ជន មិនមែនជារបស់អរិយបុគ្គល មិន ប្រកបដោយប្រយោជន៍ (គឺថាមិនអាស្រ័យនូវហេតុ ដែលនាំមកនូវ ប្រយោជន៍និងសេចក្តីសុខ) ១ យោ ចាយំ អត្តកិលមថានុយោតោ ទុក្ខោ អនរិយោ អនត្ថសញ្ញាតោ ការប្រកបរឿយៗនូវសេចក្តីលំបាក ដល់ខ្លួន (គឺថា ធ្វើខ្លួនឲ្យបានសេចក្តីលំបាកក្រៃពេក ជារបស់នាំមក នូវសេចក្តីទុក្ខ ដោយអំពើ ញ៉ាំងខ្លួនឲ្យស្លាប់មានការផ្អែក ការដេក លើបន្លា ជាដើម) មិនមែនជារបស់ អរិយបុគ្គល មិនប្រកបដោយ ប្រយោជន៍១។

ព្រះអង្គសំដែងតទៅទៀតថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ មជ្ឈិមា- បដិបទា (គឺសេចក្តីប្រតិបត្តិជាកណ្តាល មិនធ្ងរពេកមិនតឹងពេក មិន ប៉ះពាល់ នូវធម៌ជ្រោកជ្រោក ទាំងពីរប្រការនោះ គឺថា ឃ្នាងអំពីធម៌ ជ្រោកជ្រោក ទាំងពីរយ៉ាងនោះ) ជាសេចក្តីប្រតិបត្តិ ដែលតថាគត ត្រាស់ដឹងហើយ តែងធ្វើអោយកើតបញ្ញាចក្ក ធ្វើអោយកើតញ្ញាណ

---

^(១) រូបសំឡេង ក្លិន រស និងដោដ្ឋព្វារម្មណ៍ ដែលជាទីប្រាថ្នា ជាទីស្រឡាញ់ ជាទីគាប់ចិត្ត ហៅថា វត្ថុកាម។ ឆន្ទរាគ សេចក្តីពេញចិត្ត សេចក្តីត្រេកអរ ក្នុងវត្ថុកាមនោះ ហៅថា កិលេសកាម។

គឺសេចក្តីដឹង^(១) តែងប្រព្រឹត្តទៅដើម្បីរម្ងាប់នូវកិលេស ដើម្បីស្គាល់
 ច្បាស់នូវសច្ចៈ៤ ដើម្បីត្រាស់ដឹងនូវសច្ចៈ៤ ដើម្បីព្រះនិព្វាន។ ម្នាល
 ភិក្ខុទាំងឡាយ មជ្ឈិមាបដិបទានោះតើដូចម្តេចដែលតថាគតត្រាស់
 ដឹងហើយ តែងធ្វើអោយកើតបញ្ញាចក្ខុ ធ្វើឲ្យកើតញ្ញាណ ប្រព្រឹត្តទៅ
 ដើម្បីរម្ងាប់នូវកិលេស ដើម្បីស្គាល់ច្បាស់នូវសច្ចៈ៤ ដើម្បីត្រាស់ដឹង
 នូវសច្ចៈ៤ ដើម្បីព្រះនិព្វាន? ព្រះអង្គសំដែងថា មជ្ឈិមាបដិបទានោះ
 សំដៅយក មគ្គដ៍ប្រសើរ មានអង្គ៨គឺ សម្មាទិដ្ឋិ សេចក្តីយល់ត្រូវ១
 សម្មាសង្ក្ខេប្យោ សេចក្តីត្រិះរិះត្រូវ១ សម្មាវាចា ពាក្យសំដីត្រូវ១
 សម្មាភម្មត្តោ ការងារត្រូវ១ សម្មាអាដិវោ ការចិញ្ចឹមជីវិតត្រូវ១
 សម្មាវាយាមោ សេចក្តីព្យាយាមត្រូវ១ សម្មាសតិ សេចក្តីនឹករលឹក
 ត្រូវ១ សម្មាសមាធិ ការតំកល់ចិត្តត្រូវ១។ ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ
 មជ្ឈិមាបដិបទានេះឯង ដែលតថាគតត្រាស់ដឹងហើយ តែងធ្វើឲ្យ
 កើតបញ្ញាចក្ខុ ធ្វើឲ្យកើតញ្ញាណ តែងប្រព្រឹត្តទៅដើម្បីរម្ងាប់នូវកិលេស
 ដើម្បីស្គាល់ច្បាស់ នូវសច្ចៈ៤ ដើម្បីត្រាស់ដឹងនូវសច្ចៈ៤ ដើម្បី
 ព្រះនិព្វាន។ បន្ទាប់ពី មជ្ឈិមាបដិបទានេះ ព្រះអង្គ ទ្រង់សំដែង
 អរិយសច្ចៈ៤ប្រការថា ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ សេចក្តីទុក្ខនេះឯង ហៅ
 ថា អរិយសច្ចៈ គឺការកើត ការចាប់កំណើត ការកើតប្រាកដនៃខន្ធ
 ទាំងឡាយ ជាទុក្ខមួយដែរហៅថា ជាតិទុក្ខ សេចក្តីគ្រាំគ្រានៃខន្ធជា
 ទុក្ខមួយដែរ ហៅថា ជរាទុក្ខ សេចក្តីស្លាប់ ជាទុក្ខមួយដែរ ហៅថា
 មរណទុក្ខ សេចក្តីស្តាយស្រណោះក្តៅរំជួលខាងក្នុង ព្រោះសេចក្តី

---

^(១) បញ្ញាចក្ខុ និងញ្ញាណទាំងពីរនេះ ជាពាក្យផ្លាស់ប្តូរគ្នា មានសេចក្តីតែ១។

វិនាស នៃញាតិសន្តាន ទ្រព្យធន ប្រពន្ធ កូន ជាដើម ជាទុក្ខមួយដែរ ហៅថា សោកទុក្ខ សេចក្តីខ្សឹកខ្សួលយំសង្រេងសង្រែងអាល័យញាតិសន្តាន ទ្រព្យធន ប្រពន្ធ កូន ជាដើម ដែលវិនាស ស្លាប់បាត់បង់ទៅ ជាទុក្ខមួយដែរ ហៅថា បរិទេវទុក្ខ ជម្ងឺដម្កាត់ កើតមានក្នុងកាយ ធ្វើអោយលំបាកកាយ ជាទុក្ខមួយដែរ ហៅថា ទុក្ខទុក្ខ សេចក្តីតូចចិត្ត លំបាកចិត្ត ជម្ងឺចិត្ត សេចក្តីឈឺក្នុងចិត្ត ជាទុក្ខមួយដែរហៅថា ទោមនស្សទុក្ខ ទោសៈ គឺសេចក្តីខឹងខ្លាំង កើតអំពី សេចក្តីលំបាកចិត្តខ្លាំងពេក ដោយហេតុវិនាសនៃញាតិសន្តានទ្រព្យធនប្រពន្ធកូន ជាដើម រួមសេចក្តីថា តានតឹងក្នុងចិត្ត ចង្អៀតចង្អល់ចិត្តជាទុក្ខមួយដែរ ហៅថាឧបាយាសទុក្ខ ការជួបប្រសព្វ ឬជួបជុំដោយសត្វ និងសង្ខារមិនជាទីស្រឡាញ់ជាទុក្ខមួយដែរ ហៅថាអប្បិយសម្បយោគទុក្ខ ការព្រាត់ប្រាសនិរាសចាកសត្វ^(១) និងសង្ខារ^(២) ជាទីស្រឡាញ់ជាទុក្ខមួយដែរ ហៅថា បិយវិប្បយោគទុក្ខ បុគ្គលប្រាថ្នា នូវវត្ថុណាហើយមិនបាននូវវត្ថុនោះ អំពើនោះជាទុក្ខមួយដែរហៅថា ឥច្ឆិតាលាកទុក្ខ^(៣) បើនិយាយដោយសង្ខេប ឧបាទានក្នុងទាំងប្រាំជាទុក្ខ ហៅថា ឧបាទានក្នុងទុក្ខ^(៤) ។ ចប់ ទុក្ខសព្ទ

---

^(១) សត្វសំដៅយកមនុស្សនិងតិរច្ឆានជាដើម ដែលជាសត្រូវប្រាថ្នាបំផ្លាញឲ្យវិនាស មិនប្រាថ្នានូវប្រយោជន៍និងសេចក្តីសុខជាដើម។
^(២) សង្ខារបានដល់រូបសម្លេងក្លិនរសនិងដោដ្ឋញារម្មណ៍ដែលមិនជាទីគាប់ចិត្ត។
^(៣) ទុក្ខព្រោះមិនបានដូចសេចក្តីប្រាថ្នា។
^(៤) ខន្ធដែលប្រកបដោយអាសវឧបាទាន បើហៅថាខន្ធទេ ជាសាធារណៈ ទូទៅដល់ខន្ធបុថុជ្ជន សេក្ខបុគ្គល អសេក្ខបុគ្គល។

មួយទៀត ម្ចាស់ភិក្ខុទាំងឡាយ ទុក្ខសមុទយោ ហេតុដែល នាំឲ្យកើតសេចក្តីទុក្ខនេះ ហៅថា អរិយសច្ច បានខាងតណ្ហា ជា ធម្មជាតិ ធ្វើនូវភពថ្មីជាប្រក្រតី ប្រកបដោយសេចក្តី ត្រេកត្រអាល ត្រេកអរក្នុងភពនោះៗ ឬក្នុងអារម្មណ៍នោះៗ គឺកាមតណ្ហា១ ភវ- តណ្ហា១ វិភវតណ្ហា១^(១) ។ ពាក្យថាកាមតណ្ហាគឺ សេចក្តីត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាមគុណទាំង៥។ ពាក្យថា ភវតណ្ហា បានខាងសេចក្តី ត្រេកអរ ក្នុងរូបភព និងអរូបភព ប្រកបដោយ សេចក្តីអាល័យក្នុង ឈាន និងសស្សតទិដ្ឋិ^(២)។ វិភវតណ្ហា បានដល់សេចក្តីត្រេកអរ ប្រកបដោយឧច្ឆេទទិដ្ឋិ^(៣)។

ចប់ សមុទយសច្ច

---

^(១) តណ្ហា៣ប្រការគឺ កាមតណ្ហា១ ភវតណ្ហា១ វិភវតណ្ហា១ បណ្តាតណ្ហាទាំង ៣ប្រការនោះ ក្នុងតណ្ហាមួយៗមានអារម្មណ៍ប្រាំមួយៗ ស្មើគ្នាគឺ រូបារម្មណ៍១ សទ្ធារម្មណ៍១ គន្ធារម្មណ៍១ រសារម្មណ៍១ ដោដ្ឋញ្ញារម្មណ៍១ ធម្មារម្មណ៍១ រាប់ តាមអារម្មណ៍ (យក៣គុណ៦) បាន១៨ហៅថាតណ្ហា១៨។ តណ្ហាទាំង១៨ នោះចាត់ជាអតីត១៨ អនាគត១៨ បច្ចុប្បន្ន១៨ បូករួមជា(យក៣គុណ១៨) ជា៥៤ ហៅថា តណ្ហា៥៤។ តណ្ហា៥៤នោះ ចាត់ជាខាងក្នុង៥៤ ខាងក្រៅ ៥៤បូករួមជា (យក២គុណ៥៤)ជា១០៨ ហៅថាតណ្ហា១០៨ដោយពិស្តារ។ អភិធម្មត្ថវិការីនី)។

^(២) ការយល់ឃើញថា សត្វស្លាប់ទៅកើតទៀត តែទៀងទាត់មិនប្រែប្រួល គឺ ថា សត្វណាធ្លាប់មានអាយុវែង ក៏ចេះតែវែងជាដរាប សត្វណាធ្លាប់មាន អាយុខ្លី ក៏ចេះតែខ្លីដរាបដូច្នោះជាដើម។

^(៣) ការយល់ឃើញថា សត្វស្លាប់ទៅហើយសូន្យមិនកើតទៀត។

មួយទៀត ម្ចាស់ភិក្ខុទាំងឡាយ ទុក្ខនិរោធ សេចក្តីរលត់នៃ ទុក្ខនេះឯងហៅថាអរិយសច្ច គឺថា សេចក្តីសាបរលាបទៅនិងសេចក្តី រលត់ទៅដោយមិនសល់នៃតណ្ហានោះឯង ឬថាការលះចោល ត្រង់ ចោល ជំរុះចោល នូវតណ្ហានោះឯង ឬថា សេចក្តីមិនអាស័យ ក្នុង តណ្ហានោះឯង។

ចប់ និរោធសច្ច

មួយវិញទៀត ម្ចាស់ភិក្ខុទាំងឡាយ ទុក្ខនិរោធគាមិនីបដិបទា សេចក្តីប្រតិបត្តិ ញ៉ាំងសត្វអោយដល់នូវសេចក្តីរលត់នៃទុក្ខនេះឯង ហៅថា អរិយសច្ច បានខាងមគ្គដ៏ប្រសើរ មានអង្គ៨ គឺ សម្មាទិដ្ឋិ សេចក្តីយល់ត្រូវ១ សម្មាសង្កប្បោ សេចក្តីត្រិះរិះត្រូវ១ សម្មាវាចា ពាក្យសំដីត្រូវ១ សម្មាកម្មន្តោ ការងារត្រូវ១ សម្មាអាជីវោ ការចិញ្ចឹម ជីវិតត្រូវ១ សម្មាវាយាមោ សេចក្តីព្យាយាមត្រូវ១ សម្មាសតិ ការនឹក រលឹកត្រូវ១ សម្មាសមាធិ ការដក់ចិត្តត្រូវ១។

បន្ទាប់ពីនេះ ទ្រង់សំដែងពីការត្រាស់ដឹង ក្នុងអរិយសច្ច ជា ធម៌កំបាំង ដែលព្រះអង្គមិនដែលបានស្តាប់ បានឮគេនិយាយដល់ ម្តងសោះឡើយ ទ្រង់ត្រាស់ថា ម្ចាស់ភិក្ខុទាំងឡាយ ចក្ខុកើតឡើង ហើយ ញាណកើតឡើងហើយ បញ្ញាកើតឡើងហើយ វិជ្ជាកើត ឡើងហើយ ពន្លឺកើតឡើងហើយ ដល់តថាគត ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ ដែលតថាគតមិនដែលស្តាប់ មិនដែលឮថា “សេចក្តីទុក្ខនេះហៅថា អរិយសច្ច”។ ម្ចាស់ភិក្ខុទាំងឡាយ ចក្ខុកើតឡើងហើយ ញាណកើត ឡើងហើយ បញ្ញាកើតឡើងហើយ វិជ្ជាកើតឡើងហើយ ពន្លឺកើត ឡើងហើយ ដល់តថាគតក្នុងធម៌ទាំងឡាយដែលតថាគតមិនដែល

បានស្តាប់ មិនដែលឮថា “សេចក្តីទុក្ខនោះឯង ហៅថា អរិយសច្ច ដែលបុគ្គលគប្បីកំណត់ដឹង”។ ម្ចាស់ភិក្ខុទាំងឡាយ ចក្ខុកើតឡើង ហើយ ញាណកើតឡើងហើយ បញ្ញាកើតឡើងហើយ វិជ្ជាកើត ឡើងហើយ ពន្លឺកើតឡើងហើយ ដល់តថាគត ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ ដែលតថាគត មិនដែលស្តាប់ មិនដែលឮថា “សេចក្តីទុក្ខនោះឯង ហៅថា អរិយសច្ចដែលបុគ្គលកំណត់ដឹងហើយ”។

ម្ចាស់ភិក្ខុទាំងឡាយ ចក្ខុកើតឡើងហើយ ញាណកើតឡើង ហើយ បញ្ញាកើតឡើងហើយ វិជ្ជាកើតឡើងហើយ ពន្លឺកើតឡើង ហើយ ដល់តថាគត ក្នុងធម៌ទាំងឡាយដែលតថាគតមិនដែលស្តាប់ មិនដែលឮថា “ហេតុនាំឲ្យកើតសេចក្តីទុក្ខនេះ ហៅថាអរិយសច្ច”។ ម្ចាស់ភិក្ខុទាំងឡាយ ចក្ខុកើតឡើងហើយ ញាណកើតឡើងហើយ បញ្ញាកើតឡើងហើយ វិជ្ជាកើតឡើងហើយ ពន្លឺកើតឡើងហើយ ដល់តថាគត ក្នុងធម៌ទាំងឡាយដែលតថាគតមិនដែលស្តាប់ មិន ដែលឮថា “ហេតុនាំឲ្យកើតសេចក្តីទុក្ខនោះឯង ហៅថា អរិយសច្ច ដែលបុគ្គលគប្បីលះបង់”។

ម្ចាស់ភិក្ខុទាំងឡាយ ចក្ខុកើតឡើងហើយ ញាណកើតឡើង ហើយ បញ្ញាកើតឡើងហើយ វិជ្ជាកើតឡើងហើយ ពន្លឺកើតឡើង ហើយ ដល់តថាគតក្នុងធម៌ទាំងឡាយដែលតថាគតមិនដែលស្តាប់ មិនដែលឮថា ហេតុនាំឲ្យកើតសេចក្តីទុក្ខនោះឯង ហៅថាអរិយសច្ច ដែលបុគ្គលលះបង់ហើយ”។

ម្ចាស់ភិក្ខុទាំងឡាយ ចក្ខុកើតឡើងហើយ ញាណកើតឡើង ហើយ បញ្ញាកើតឡើងហើយ វិជ្ជាកើតឡើងហើយ ពន្លឺកើតឡើង

ហើយ ដល់តថាគតក្នុងធម៌ទាំងឡាយដែលតថាគតមិនដែលស្តាប់
មិនដែលឮថា “សេចក្តីរលត់នៃទុក្ខនេះ ហៅថាអរិយសច្ច”។ ម្ចាស់
ភិក្ខុទាំងឡាយ ចក្ខុកើតឡើងហើយ ញាណកើតឡើងហើយ បញ្ញា
កើតឡើងហើយ វិជ្ជាកើតឡើងហើយ ពន្លឺកើតឡើងហើយ ដល់
តថាគត ក្នុងធម៌ទាំងឡាយដែលតថាគតមិនដែលស្តាប់ មិនដែលឮ
ថា “សេចក្តីរលត់ នៃទុក្ខនេះឯង ហៅថាអរិយសច្ច ដែលបុគ្គលគប្បី
ធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់”។

ម្ចាស់ភិក្ខុទាំងឡាយ ចក្ខុកើតឡើងហើយ ញាណកើតឡើង
ហើយ បញ្ញាកើតឡើងហើយ វិជ្ជាកើតឡើងហើយ ពន្លឺកើតឡើង
ហើយ ដល់តថាគតក្នុងធម៌ទាំងឡាយដែលតថាគតមិនដែលស្តាប់
មិនដែលឮថា “សេចក្តីរលត់នៃទុក្ខនោះឯងហៅថា អរិយសច្ច ដែល
បុគ្គលធ្វើអោយជាក់ច្បាស់ហើយ”។

ម្ចាស់ភិក្ខុទាំងឡាយ ចក្ខុកើតឡើងហើយ ញាណកើតឡើង
ហើយ បញ្ញាកើតឡើងហើយ វិជ្ជាកើតឡើងហើយ ពន្លឺកើតឡើង
ហើយ ដល់តថាគត ក្នុងធម៌ទាំងឡាយដែលតថាគតមិនដែលស្តាប់
មិនដែលឮថា “នេះ ជាសេចក្តីប្រតិបត្តិ ញ៉ាំងសត្វ ឲ្យដល់នូវសេចក្តី
រលត់ នៃទុក្ខ ហៅថា អរិយសច្ច^(១)”។ ម្ចាស់ភិក្ខុទាំងឡាយ ចក្ខុកើត
ឡើងហើយ ញាណកើតឡើងហើយ បញ្ញាកើតឡើងហើយ វិជ្ជា
កើតឡើងហើយ ពន្លឺកើតឡើងហើយ ដល់តថាគតក្នុងធម៌ទាំងឡាយ
ដែលតថាគតមិនដែលស្តាប់ មិនដែលឮថា “សេចក្តីប្រតិបត្តិ ញ៉ាំង
សត្វអោយដល់នូវសេចក្តីរលត់ទុក្ខនោះឯងហៅថាអរិយសច្ច ដែល

---

(១) នេះជាបរិវេណទី១ ក្នុងមគ្គសច្ច។

បុគ្គលគប្បីចំរើន^(១)។

ម្ចាស់ភិក្ខុទាំងឡាយ ចក្ខុកើតឡើងហើយ ញាណកើតឡើង ហើយ បញ្ញាកើតឡើងហើយ វិជ្ជាកើតឡើងហើយ ពន្លឺកើតឡើង ហើយ ដល់តថាគតក្នុងធម៌ទាំងឡាយដែលតថាគតមិនដែលស្តាប់ មិនដែលឮថា “សេចក្តីប្រតិបត្តិ ញ៉ាំងសត្វ ឲ្យដល់នូវសេចក្តីរលត់ ទុក្ខនោះឯង ហៅថាអរិយសច្ចដែលបុគ្គលចំរើនហើយ^(២)”។ ម្ចាស់ ភិក្ខុទាំងឡាយ ការឃើញគឺការដឹងតាមពិត មានបរិវដ្ត៣ មានអាការ ១២ ប្រការយ៉ាងនេះ^(៣) ក្នុងអរិយសច្ចទាំង៤ នៅមិនទាន់បរិសុទ្ធ ច្បាស់លាស់ដល់តថាគតដរាបណា ម្ចាស់ភិក្ខុទាំងឡាយ តថាគត មិនទាន់បានឈ្មោះថា បានត្រាស់ដឹង យល់ច្បាស់នូវអនុត្តរសម្មា- សម្តោធិញ្ញាណក្នុងលោក ព្រមទាំងទេវលោក មារលោក ព្រហ្មលោក ក្នុងពពួកសត្វ ព្រមទាំងសមណៈនិងព្រាហ្មណ៍ ព្រមទាំងទេវតា និង មនុស្សដ៏សេសដរាបនោះ។ ម្ចាស់ភិក្ខុទាំងឡាយ សេចក្តីឃើញ គឺ សេចក្តីដឹងតាមពិត មានបរិវដ្ត៣ មានអាការ ១២ប្រការ នេះ ក្នុង អរិយសច្ចទាំង៤នេះ បរិសុទ្ធច្បាស់លាស់ដល់តថាគតក្នុងកាលណា ម្ចាស់ភិក្ខុទាំងឡាយ តថាគត ទើបបានឈ្មោះថា ត្រាស់ដឹងយល់

^(១) នេះជាបរិវដ្តទី២ ក្នុងមគ្គសច្ច។

^(២) នេះជាបរិវដ្តទី៣ក្នុងមគ្គសច្ច។ សច្ចទាំង៣ខាងដើម ក៏មានទំនងដូចគ្នា នឹងមគ្គសច្ចនេះដែរ។

^(៣)បរិវដ្ត៣គឺទី១ឈ្មោះសច្ចញ្ញាណ សេចក្តីដឹងថាសច្ចៈ ទី២ឈ្មោះកិច្ចញ្ញាណ សេចក្តីដឹងថាគប្បីធ្វើ ទី៣ឈ្មោះកតញ្ញាណ សេចក្តីដឹងថាធ្វើរួចហើយ។ ក្នុង សច្ចៈនីមួយៗមានបី បូករួមទាំងអស់ជាអាការ១២។

ច្បាស់ អនុត្តរសម្មាសម្ពោធិញ្ញាណ ក្នុងលោក ព្រមទាំងទេវលោក មារលោក ព្រហ្មលោក ក្នុងពពួកសត្វ ព្រមទាំងសមណៈ និង ព្រាហ្មណ៍ ព្រមទាំងទេវតានិងមនុស្សដ៏សេសក្នុងកាលនោះ។

ម្យ៉ាងទៀត សេចក្តីឃើញគឺសេចក្តីដឹង កើតឡើងដល់តថាគត ថា “វិមុត្តិ គឺអរហត្តផល របស់អាត្មាអញ ឥតមានកំរើកឡើយ ជាតិ នេះជាទីបំផុតហើយ ឥឡូវនេះ ភពថ្មីឥតមានតទៅទៀតទេ”។

លុះព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់ត្រាស់ពាក្យនេះហើយ ពួកភិក្ខុ បញ្ចវគ្គិយមានសេចក្តីត្រេកអររីករាយខ្លាំង ចំពោះភាសិតនៃព្រះមាន ព្រះភាគ។ កាលដែលព្រះអង្គ កំពុងសំដែង វេយ្យាករណ៍^(១) នេះ ធម្មចក្ខុ គឺសោតាបត្តិមគ្គ ប្រាសចាកធ្វលី គឺកិលេស មានរាគៈ ជា ដើម ប្រាសចាកមន្ទិល គឺកិលេសមានរាគៈជាដើម ក៏កើតឡើងដល់ ព្រះកោណ្ឌញ្ញដ៏មានអាយុថា “ធម្មជាតណាមួយ មានការកើតឡើង ជាធម្មតា ធម្មជាតទាំងអស់នោះ ក៏មានសេចក្តីរលត់ទៅ ជាធម្មតា ដែរ”។ កាលដែលព្រះមានព្រះភាគ សំដែងធម្មចក្ខុចប់ហើយ ពួក ទេវតានៅលើផែនដី ហៅថា ភុម្មទេវតា ក៏បន្តិសំឡេងយ៉ាងខ្លាំងថា “ព្រះអនុត្តរធម្មចក្ខុនេះឯង ព្រះមានព្រះភាគឲ្យប្រព្រឹត្តទៅហើយ គឺ ថាបង្វិលឲ្យរិលទៅហើយ ក្នុងព្រៃឥសិបតនមិតទាយវ័ន ទៀបក្រុង ពារាណសី ទោះបីសមណៈក្តី ព្រាហ្មណ៍ក្តី ទេវតាក្តី មារក្តី ព្រហ្មក្តី បុគ្គលណាមួយក្តីក្នុងលោក មិនអាចនឹងបដិវត្តបង្វិលឲ្យរិលទៅបាន

---

^(១) ពុទ្ធវចនៈមានអង្គ៩ គឺ សុត្ត១ គេយ្យ១ វេយ្យាករណៈ១ គាថា១ ឧទាន១ ឥតិវុត្តកៈ១ ជាតកៈ១ អព្ពតធម្ម១ វេទល្ល១ ចំណែក ធម្មចក្ខុប្បវត្តនសូត្រ នេះរាប់ចូលជាវេយ្យាករណៈ ជាពាក្យរាយឥតមានគាថា។

ដូចព្រះអង្គឡើយ។ ពួកទេវតានៅក្នុងឋានចាតុម្មហារាជិកា បានឮសំឡេងភ្នំសំឡេងទេវតាហើយ ក៏បន្លឺសំឡេងឡើងដូចគ្នា។ ពួកទេវតានៅក្នុងឋានតាវត្តីង្ស បានឮសំឡេង ចាតុម្មហារាជិកាទេវតាហើយ ក៏បន្លឺសំឡេងឡើងដូចគ្នា។ ពួកទេវតានៅក្នុងឋានយាមាបានឮសំឡេងតាវត្តីង្សទេវតាហើយ ក៏បន្លឺសំឡេងឡើងដូចគ្នា។ ពួកទេវតានៅក្នុងឋានតុសិត បានឮសំឡេង យាមាទេវតាហើយ ក៏បន្លឺសំឡេងឡើងដូចគ្នា។ ពួកទេវតានៅក្នុងឋាននិម្មានរតី បានឮសំឡេងតុសិតទេវតាហើយ ក៏បន្លឺសំឡេងឡើងដូចគ្នា។ ពួកទេវតានៅក្នុងឋានបរនិម្មិត-រសវត្តី បានឮសំឡេងនិម្មានរតីទេវតាហើយ ក៏បន្លឺសំឡេងឡើងដូចគ្នា។ ទេវតាទាំងឡាយជាពួកនៃព្រហ្ម បានឮសំឡេងបរនិម្មិតរសវត្តីទេវតាហើយ ក៏បន្លឺសំឡេងឡើងដូចគ្នាថា “ព្រះអនុត្តរធម្មចក្កនេះឯង ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ឲ្យប្រព្រឹត្តទៅហើយ គឺជាបដិលឲ្យវិលទៅហើយ ក្នុងឥសិបតនមិតទាយវ័ន ទៀបក្រុងពារាណសី ទោះបីសមណៈក្តី ព្រាហ្មណ៍ក្តី ទេវតាក្តី មារក្តី ព្រហ្មក្តី បុគ្គលណាមួយក្តីក្នុងលោក មិនអាចនឹងបដិវត្តបដិលឲ្យវិលទៅបានដូចព្រះអង្គឡើយ។” សំឡេងកងរំពង ផ្សាយឡើងទៅរហូតដល់ ព្រហ្មលោកនាយ ក្នុងខណៈនោះភ្លាមៗដូច្នោះឯង។ លោកធាតុមានចំនួន១ម៉ឺន ក៏កក្រើកអំពើកញ្ជាប់ញ័រ។ ទាំងពន្លឺរស្មី^(១) ដ៏លើសលប់ប្រមាណមិនបានក៏កើតប្រាកដក្នុងលោក កន្លងហួសទេវានុភាពនៃទេវតាទាំងឡាយ។

---

(១) ពន្លឺនៃសព្វញ្ញតញ្ញាណ (អដ្ឋកថា)។

គ្រានោះព្រះមានព្រះភាគទ្រង់បន្លឺឡើងនូវឧទាន^(១) ថា “ឱ! កោណ្ឌញ្ញបានដឹងច្បាស់ហើយ! ឱ! កោណ្ឌញ្ញ បានដឹងច្បាស់ហើយ! ពាក្យដូច្នោះ នេះជាប់បានជានាម នៃព្រះកោណ្ឌញ្ញ ដ៏មានអាយុ ថា “អញ្ញាកោណ្ឌញ្ញ^(២)” ដូច្នោះជាប់តៀងមកដល់សព្វថ្ងៃនេះឯង។

ចប់ ធម្មចក្កប្បវត្តនសូត្រ។

ព្រះឃោសធម្ម ម៉ឺដ សែស

---

^(១) កាលដែលព្រះអង្គបន្លឺនូវឧទាននេះសំឡេងឮផ្សាយទៅដល់លោកធាតុ មានចំនួនមួយម៉ឺន។

^(២)

បាលីខ្លះថា អញ្ញាកោណ្ឌញ្ញក៏មាន ព្រោះព្រះពុទ្ធដីកាថា អញ្ញាសិ ប្រែថា បានដឹងហើយ ជាកិរិយាអាខ្យាតអតីតកាល ដាក់មកជាបទ នាម ជា អញ្ញាកោណ្ឌញ្ញ យកតបថ្វីយមកប្រើជានាមឲ្យជាអតីតកាលដូចគ្នា។

៣. គោលព្រះពុទ្ធសាសនា៣យ៉ាង

នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

សព្វបាយស្ស អករណំ   កុសលស្ស បសម្បទា
សចិត្តបរិយោទបដំ   ឯតំ ពុទ្ធនសាសនំ។

វេលានេះ សូមសំដែងអំពីគោលព្រះពុទ្ធសាសនា ដែលមានមកក្នុងគម្ពីរ ធម្មបទ ខុទ្ទកនិកាយ ដូចសេចក្តីប្រែ តាមពុទ្ធភាសិត ព្រមទាំងអធិប្បាយពង្រីកតទៅនេះ ៖

ការមិនធ្វើបាបទាំងពួង១ ការញ៉ាំងកុសលឲ្យកើត១ ការញ៉ាំងចិត្តរបស់ខ្លួនអោយផ្លូវផង១ គោលទាំងបីនេះជាសាសនានៃព្រះពុទ្ធទាំងឡាយ។

គោលព្រះពុទ្ធសាសនា៣យ៉ាងនេះហៅថាពុទ្ធឱវាទ៣យ៉ាងក៏បាន ថាអនុសាសនី៣យ៉ាងក៏បាន។

ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធទាំងឡាយ ដែលបរិនិព្វានកន្លងទៅហើយក្តី ដែលនឹងត្រូវត្រាស់ដឹង ក្នុងកាលអនាគតក្តី សុទ្ធតែទ្រទ្រង់ នូវមហាករុណាទិគុណ ប្រកបដោយអត្តសម្បត្តិ (គុណជាចំណែករបស់ព្រះអង្គ) និងបរហិតសម្បត្តិ (គុណជាចំណែកដល់សព្វសត្វដទៃ) ព្រះអង្គជាគរុដ្ឋានីយៈនៃទេវតានិងមនុស្សទាំងឡាយ ទ្រង់សំដែងធម៌បញ្ញត្តិវិន័យ ដើម្បីទូន្មាន ប្រៀនប្រដៅសត្វលោក ដោយព្រះហឫទ័យ ដ៏បរិសុទ្ធ សំដែងប្រាប់ហេតុផល នៃសេចក្តីសុខ ទុក្ខ ដើម្បីអ្នកស្តាប់អ្នករៀន ពិចារណាឲ្យឃើញច្បាស់ជឿដោយខ្លួនឯង តាមលំអាននៃ

ពុទ្ធឱវាទដូចគ្នាគ្រប់ព្រះអង្គ ឥតមានដាក់អាជ្ញា បង្គាប់បញ្ជាឲ្យជឿ ឡើយ។

ព្រះពុទ្ធឱវាទគ្រប់ព្រះអង្គ ទោះបីចែកចេញជា គម្ពីរ ជាវគ្គ ជានិទាន ជាមាតិកាធម៌ច្រើនក៏ដោយ គង់សង្គ្រោះចូលក្នុងគោល៣ យ៉ាង មានការមិនធ្វើបាបទាំងពួងជាដើម ដូចសេចក្តីអធិប្បាយចំពោះ គោលនីមួយៗតទៅនេះ៖

១. សព្វថាបស្ស អភរណំ ការមិនធ្វើបាបទាំងពួង។ គោល នៃពុទ្ធសាសនាជាដំបូងនេះ ជាវិធីប្រៀនប្រដៅសត្វលោកមិនឲ្យធ្វើ បាប។ ពាក្យថា “បាប” នេះ ដោយទូទៅបានដល់ការប្រព្រឹត្តអាក្រក់ ចំពោះជីវិតមនុស្សសត្វ ចំពោះទ្រព្យសម្បត្តិ និងទីកន្លែងរបស់អ្នក ដទៃ ប៉ុន្តែការប្រព្រឹត្តអាក្រក់ទាំងនោះ កាលបើកំណត់តាមសមុដ្ឋាន (កំណើតជាទីកើត) ដែលជាភស្តុតាង មាន៣យ៉ាងគឺ ការប្រព្រឹត្ត អាក្រក់កើតដោយកាយ ហៅថា កាយទុច្ចរិត១ ការប្រព្រឹត្តអាក្រក់ ដោយវាចា ហៅថា វចីទុច្ចរិត១ ការប្រព្រឹត្តអាក្រក់ដោយចិត្ត ហៅថា មនោទុច្ចរិត១។

ពាក្យថា “បាប” នេះ ប្រែថា “អំពើអាក្រក់ ការដល់នូវសេចក្តី វិនាស ការរក្សាទុកនូវសេចក្តីវិនាស ជាគ្រឿងដល់នូវសេចក្តីមិនចំ រើន គ្រឿងផ្តល់នូវទុក្ខតិ”។

ពាក្យថា “បាប” សំដៅយកហេតុក៏មាន សំដៅយកផលក៏មាន បាបគ្រោតគ្រោតក៏មាន បាបយ៉ាងកណ្តាលក៏មាន បាបយ៉ាងល្អិតក៏ មាន។ ការប្រព្រឹត្តអាក្រក់ដោយកាយ វាចា ចិត្ត ចំពោះមនុស្សសត្វ

ឬទ្រព្យសម្បត្តិអ្នកដទៃ ឈ្មោះថា បាបជាហេតុ ផលជាទុក្ខដែលនាំ
 ឲ្យបុគ្គលអ្នកប្រព្រឹត្តអាក្រក់ ក្តៅក្រហាយ រោលរាល ឈ្មោះថាបាប
 ជាផល។ អាកប្បកិរិយាអាក្រក់ ដោយកាយ វាចា ដែលអាចហ៊ាន
 ពុះពារ ប្រហារជីវិតមនុស្សសត្វជាដើម ដោយចេញមុខ ឥតអៀន
 ខ្មាស់សោះ ឈ្មោះថា បាបគ្រោតគ្រាត ការប្រព្រឹត្តអាក្រក់ ដោយ
 កាយ វាចា ដោយលាក់លៀម ឈ្មោះថា បាបយ៉ាងកណ្តាល ការ
 ប្រព្រឹត្តអាក្រក់ដោយផ្លូវចិត្ត ដែលស្ងាត់ កំបាំង កម្រនឹងឃើញជាក់
 ស្តែងបាន ឈ្មោះថា បាបយ៉ាងល្អិត។

បាបនេះ មានសំព្វសំរាប់និយាយផ្លាស់ប្តូរគ្នាច្រើនយ៉ាង គឺ
 ទុច្ចរិត (ការប្រព្រឹត្តអាក្រក់) អកុសលៈ (អំពើមិនល្អ មិនស្អាត) អក-
 រណ៍យៈ (អំពើដែលមិនត្រូវធ្វើ) វិសមចរិយា (ការប្រព្រឹត្តរំលោភ)
 អព្រហ្មចរិយៈ (ការប្រព្រឹត្តមិនប្រសើរ)។ បាបនេះ បើកំណត់តាម
 គន្លងនៃអំពើមាន១០យ៉ាង ដែលហៅថា អកុសលកម្មបថ១០ មាន
 ការសម្លាប់សត្វ លួចទ្រព្យអ្នកដទៃជាដើម មានការយល់ឃើញខុស
 ជាទីបំផុត។ ការប្រព្រឹត្តតាមគន្លងនៃអកុសលកម្ម ដែលបុគ្គលណា
 ធ្វើហើយក្តី កំពុងធ្វើក្តី ជាហេតុឲ្យមានកេរ្តិ៍ឈ្មោះអាក្រក់ប្រចាំជីវិត
 របស់បុគ្គលនោះ តាំងអំពីកាលដែលខ្លួនរស់នៅ រហូតដល់កាល
 ដែលស្លាប់ហើយ។ ការប្រព្រឹត្តអាក្រក់ ដោយត្រៃទ្វារ ទោះបីក្នុងទី
 ស្ងាត់កំបាំង អំពីអ្នកដទៃក្តី ក្នុងទីចំពោះមុខអ្នកដទៃក្តី ក៏ឈ្មោះថា
 អំពើបាប។

អ្នកធ្វើបាបច្រើនតែចូលចិត្តថា “ការធ្វើបាបក្នុងទីស្ងាត់កំបាំង

ទុកថាជាផ្លូវគេចខ្លួនមួយដែរ” ប៉ុន្តែបើតាមពិតនោះ ការប្រព្រឹត្តិអាក្រក់ ឬល្អក្នុងលោកនេះ មិនចេះស្ងាត់កំបាំងទេ គឺគ្រាន់តែស្ងាត់កំបាំង អំពីអ្នកដទៃ ដោយហេតុគេមិនបានដឹង មិនបានឮប៉ុណ្ណោះ ប៉ុន្តែត្រូវ ខ្លួនឯងទទួលដឹងមុនជាដរាប បើយ៉ាងនេះ តើនឹងឈ្មោះថា ធ្វើបាប ក្នុងទីស្ងាត់ដូចម្តេចកើត? បុគ្គលអ្នកធ្វើបាប កាលបើនឹកឃើញ តែង រិះគន់ តិះដៀលខ្លួនឯងថា ជាមនុស្សប្រព្រឹត្តិអាក្រក់ ថោកទាប លុះ ពេលមរណកាលជិតមកដល់ តែងកើតសេចក្តីក្តៅក្រហាយ ស្តាយ ក្រោយ ដោយឃើញនិមិត្តអាក្រក់មកបណ្តាលឲ្យឃើញ នាំឲ្យភិត ភ័យញាប់ញ័រក៏មាន ឃើញខ្លួនឯងធ្វើបាបដោយខ្លួនឯង ដែលនាំឲ្យ មានវិប្បដិសារី ក៏មាន។ ករណីដូចរៀបរាប់មក ដោយសង្ខេបនេះ ទើបព្រះមានព្រះភាគទ្រង់សំដែងថា “ការធ្វើបាបរាប់ថាជាអំពើអាក្រក់ ដែលបុគ្គល អ្នកមានបំណងល្អ ត្រូវលះចេញឲ្យជ្រះស្រឡះ ព្រោះ អំពើបាប ពុំមែនជាអំពើនាំមកនូវសេចក្តីសុខត្រជាក់ចិត្តឡើយ សុទ្ធ តែ ជាអំពើនាំឲ្យបុគ្គលអ្នកធ្វើ មានសេចក្តីទុក្ខ ក្តៅក្រហាយតាំងអំពី មានជីវិតរស់នៅ រហូតដល់ពេលស្លាប់ទៅក៏ត្រូវទៅកើតក្នុងអបាយ ភូមិទាំង៤ណាមួយថែមទៀតសមដូចពុទ្ធភាសិតថា“ទុក្ខោ ចាបស្ស ឧទ្ធុយោ ការសន្សំនូវបាប ជាហេតុនាំមកនូវទុក្ខ ចាចានំ អករណំ សុខំ ការមិនធ្វើនូវបាបទាំងឡាយ ជាហេតុនាំមកនូវសុខ”។ ពុទ្ធភាសិតនេះ គួរឃើញថា ការប្រព្រឹត្តិល្អានពាន ទៅលើជីវិត ទ្រព្យ សម្បត្តិ ទឹកនៃឯង និងទឹកដីរបស់អ្នកដទៃ ឈ្មោះថាជាការទំលាយនូវ កម្មសិទ្ធិ ឬបំបាត់សេរីភាពរបស់អ្នកដទៃ។ ការមិនធ្វើបាប ឈ្មោះថា

ជាអំពើល្អ រាប់ថាជាមនុស្សធម៌ ជាអំពើអោយអភ័យដល់ជីវិត ទ្រព្យ សម្បត្តិទឹកនៃឯនិងទឹកដីរបស់អ្នកដទៃ ឈ្មោះថាជាអំពើដើម្បីសេចក្តី សុខចម្រើនដល់អ្នកដទៃផង ដល់ខ្លួនផង។ ការប្រព្រឹត្តិល្អ ដោយកាយ វាចាចិត្ត ទុកជាមានលំអក្នុងបទខាងដើមនៃព្រះពុទ្ធសាសនា ជាការ ចាំបាច់មួយក្នុងជីវិតរបស់មនុស្សសប្បុរស។ ការប្រព្រឹត្តិល្អ ជាផ្លូវនាំ មកនូវសេចក្តីសុខចម្រើន តាំងពីមានជីវិត រហូតដល់ពេលធ្វើមរណ- កាល ក៏ត្រូវទៅកើតក្នុងសុគតិសួគ៌ទេវលោក។

ព្រះពុទ្ធសាសនារាប់ថាជាសាសនាធំមួយ ដែលសកលលោក ទទួលស្គាល់ឬដឹងឮគ្រប់ប្រទេស ជាសាសនាដែលសម្បូរណ៍ដោយ ទ្រឹស្តីល្អៗ ដោយអត្ថបទល្អៗ មានសេចក្តីជ័ជ្រាលជ្រៅសុខុម ដែល ទាក់ទងដោយផ្លូវវិទ្យាសាស្ត្រ និងសិល្បៈជាច្រើនយ៉ាង។

ព្រះពុទ្ធសាសនា ដែលសំដែងអំពីបាប បុណ្យនោះ ចង្អុល បញ្ជាក់ថា បាប និងបុណ្យកើតមកអំពីបុគ្គលអ្នកធ្វើ ដោយផ្ទាល់ខ្លួន ពុំមែនកើតដោយនរណាមួយ ដែលស័ក្តិសិទ្ធិប្រគល់ឲ្យឬទទួលយក បាប ជំនួសអ្នកធ្វើបានឡើយ គឺបុគ្គលអ្នកធ្វើអំពើបាបដោយខ្លួនឯង ត្រូវសៅហ្មង ត្រូវទទួលទោសដោយខ្លួនឯង ពុំមាននរណាមួយក្រៅ ពីខ្លួនឯង ជាអ្នកទទួលទោសជំនួសបានទេ។ ពុទ្ធសាសនា មិនមាន ពិធីអង្វរករ បន់ស្រន់ ដើម្បីឲ្យរួចបាប ឬដើម្បីឲ្យបានបុណ្យទេ គឺថា ពុំមានករណីកិច្ចអនុញ្ញាតឲ្យធ្វើបុណ្យលាងបាប ដោយការលុតក្រាប សុំអង្វរករនោះឡើយ។ ដំណើរនេះសមដូចពុទ្ធភាសិតក្នុងគម្ពីរធម្ម- បទខុទ្ទកនិកាយៈ

អត្តនា រ កតំ ចាប់ អត្តនា សន្តិសិស្សតិ
អត្តនា អកតំ ចាប់ អត្តនា រ វិសុជ្ឈតិ
សុទ្ធិ អសុទ្ធិ បច្ចត្តំ ជាញ្ញោ អញ្ញំ វិសោធឃយេ។

ប្រែថា“បាបដែលបុគ្គលធ្វើហើយដោយខ្លួនឯង រមែងសៅហ្មង
ដោយខ្លួនឯង បាបដែលបុគ្គលមិនធ្វើហើយ ដោយខ្លួនឯង រមែង
បរិសុទ្ធដោយខ្លួនឯង សេចក្តីបរិសុទ្ធ និងមិនបរិសុទ្ធ ឲ្យផលចំពោះ
ខ្លួន បុគ្គលដទៃមិនអាចញ៉ាំងបុគ្គលដទៃឲ្យបរិសុទ្ធបានទេ”។

ពុទ្ធភាសិតនេះ បំភ្លឺសេចក្តីឲ្យឃើញថា បាបនិងបុណ្យដែល
បុគ្គលណាធ្វើដោយផ្ទាល់ខ្លួន បុគ្គលនោះ ត្រូវបានទទួលផលរបស់
បាបនិងបុណ្យដោយផ្ទាល់ខ្លួនវិញដែរ ពុំមានព្រះអាទិទេពឬវត្ថុស័ក្តិ
សិទ្ធិណាមួយក្នុងលោក អាចជួយវាបំបាត់ទទួលទោសព័រជំនួសអ្នក
ធ្វើ ឬដោយលស់លាត្រាប្រណីបានឡើយ។

កាលសាធុជន ពិចារណាឃើញទោសនៃការប្រព្រឹត្តអាក្រក់
ឃើញអានិសង្ស នៃការប្រព្រឹត្តល្អហើយ គប្បីលះបង់នូវទុច្ចរិត រៀន
ចាកអំពើបាបអកុសល គប្បីចំរើនសុចរិត បំពេញកុសលកម្ម ឲ្យមាន
បរិបូណ៌ឡើងក្នុងសន្តាន។

មួយទៀតលោកពោលថា អំពើបាប ជាអំពើអាក្រក់ គ្រោត
គ្រោត ឬកណ្តាល ដែលកើតអំពីកាយ និងវាចា បុគ្គលត្រូវលះបង់
ដោយការប្រតិបត្តិតាមវិន័យ ដោយហេតុថា វិន័យជាឧបាយសម្រាប់
ទូន្មាននូវកាយ និងវាចា មិនឲ្យប្រព្រឹត្តបំពាន បំពារ ប៉ះពាល់ទៅលើ
ជីវិត និងទ្រព្យសម្បត្តិអ្នកដទៃជាដើម។ បុរសស្រ្តី អ្នករៀនចាកអំពើ

បាបដោយកាយ វាចាហើយ ឈ្មោះថាជាអ្នកជំរះខ្លួនប្រាណឲ្យជ្រះ
មន្ទិលគ្រោតគ្រោត ជាអ្នកមានកាយវាចាបរិសុទ្ធស្អាត គួរដល់ការនា
កម្ម ប្រៀបដូចសាច់សំពត់ សស្អាត ដែលប្រាសចាកមន្ទិល គ្រឿង
ប្រឡាក់ អាចទទួលនូវការជ្រលក់ដោយពណ៌ផ្សេងៗបានដោយល្អ។
ដំណើរនេះ បុគ្គលអ្នកមានបំណងល្អ គប្បីបំពេញកុសលធម៌ តាម
គោលនៃពុទ្ធសាសនា ឬពុទ្ធខិវាទទីពីរតទៅទៀត។

២. កុសលស្ស្ទបសម្បទា ការញ៉ាំងកុសលឲ្យកើត។ ពាក្យ
ថា “កុសល” ក្នុងពុទ្ធខិវាទនេះ បានដល់សេចក្តីល្អទាំងអស់ ដែល
លោកសង្គ្រោះយកសុច្ឆរិតធម៌ និងបុញ្ញកម្មផ្សេងៗ មានការធ្វើទាន
រក្សាសីលជាដើម។ កុសលនេះ ប្រែថា អំពើឈ្លាសវៃ អំពើឥតទោស
អំពើជាគ្រឿងលះកិលេស។ ការដែលគ្រាន់តែលះបាបកម្មប៉ុណ្ណោះ
ទុកថាជាកិច្ចវត្តដ៏ប្រសើរដែរហើយ ប៉ុន្តែពុំទាន់សម្រេចត្រឹមប៉ុណ្ណោះ
ទេ ត្រូវនៅមានការធ្វើសេចក្តីល្អ ដោយការញ៉ាំងកុសលកម្មឲ្យកើត
ឡើងក្នុងសន្តាន ជំនួសសេចក្តីអាក្រក់ ដែលលះបានហើយ ថែម
ឡើងទៀត។ ពុទ្ធខិវាទទីពីរ ទុកជាដំបូន្មានទាំងកាយ វាចា ចិត្ត ឲ្យ
កាន់តែមានចរិយាល្អខ្ពង់ខ្ពស់ប្រសើរឡើងទៀត។

ដើម្បីអប់រំកាយវាចាចិត្តឲ្យមានសីលធម៌ឲ្យបានបទល្អ ត្រូវ
បំពេញកុសលធម៌ឲ្យកើតបរិបូណ៌ឡើង ព្រោះកុសលធម៌ជាឧបាយ
នាំមកនូវសេចក្តីសុខសប្បាយ រីករាយ តាំងពីលោកនេះ រហូតដល់
លោកខាងមុខ សមដូចពុទ្ធភាសិតថា៖

ឥធម៌ មោទតិ មេច្ច មោទតិ   កតបុញ្ញោ ឧភយត្ថ មោទតិ

ប្រែថា “បុគ្គលអ្នកមានបុណ្យធ្វើហើយ រមែងរីករាយត្រេកអរ ក្នុងលោកទាំងពីរ គឺរីករាយក្នុងលោកនេះ លុះលះលោកទៅហើយ ក៏រមែងរីករាយទៀត”។

“ការបំពេញកុសលធម៌ ឬបុណ្យកម្ម លោកចាត់ថាជាការបោស សំអាតដុសខាត់នូវមន្ទិល គឺកិលេសថ្នាក់កណ្តាលឲ្យជ្រះចេញចាក ខន្ធសន្តាន ដើម្បីបែរឈមទៅរកប្រយោជន៍ និងសេចក្តីសុខ សម ដូចព្រះពុទ្ធដីកាក្នុងបហានភាវនាសូត្រ មានដើមថា យស្មា ច ខោ ភិក្ខុវេ កុសលំ ភារិតំ ហិតាយ សុខាយ សំវត្តតិ សេចក្តីថា ៖ “ម្នាលភិក្ខុទាំងឡាយ ព្រោះហេតុតែកុសល ដែលអ្នកទាំងឡាយ ចំរើនហើយ ទើបប្រព្រឹត្តទៅដើម្បីប្រយោជន៍ ដើម្បីសេចក្តីសុខ”។

អកុសលំ ភិក្ខុវេ បដហថ កុសលំ ភិក្ខុវេ ភាវថ ម្នាល ភិក្ខុទាំងឡាយ អ្នកទាំងឡាយ ចូរលះបង់ នូវអកុសលចេញ ម្នាល ភិក្ខុទាំងឡាយ អ្នកទាំងឡាយចូរចំរើននូវកុសលឡើង។

ពាក្យថា “ញ៉ាំងកុសលឲ្យកើត” បានដល់ការបណ្តុះ បង្កើត កសាងសន្សំរឿយៗឲ្យកើតមានឡើង ដោយការបំពេញទាន រក្សា សីលនិងការចំរើនសមថកម្មដ្ឋាន ដើម្បីរម្ងាប់នីវរណ្ណបក្តិលេស មាន កាមឆន្ទជាដើម។ កុសលស្សូបសម្បទា ជាគោលនៃពុទ្ធសាសនាទី ពីរនេះ លោកសង្គ្រោះថា ជាអនុសាសនី គឺពាក្យប្រៀនប្រដៅ មាន លំអក្នុងថ្នាក់កណ្តាល ដែលបុគ្គលត្រូវបំពេញ បន្ទាប់អំពីការមិនធ្វើ បាបនោះមក ដ្បិតករណីកិច្ចក្នុងការលះបាបទុច្ចរិតនោះ កាលបើ បុគ្គលបានធ្វើហើយ មិនត្រូវឈប់ ផ្អាកត្រឹមប៉ុណ្ណោះទេ ត្រូវបំពេញ

ករណីកិច្ចក្នុងការបណ្តុះចំរើនបុណ្យកុសលឲ្យកើតមានឡើងតទៅ
ទៀត ប្រៀបដូចទីដី ដែលមានឈើព្រៃផ្សេងៗ កាលបើ បុគ្គលត្រូវការ
កាប់គាស់រាន ឲ្យស្លាយចេញអស់ហើយ ត្រូវតែមានការដាំ បណ្តុះ
ព្រោះពូជដំណាំ មានសណ្តែក ឬស្រូវជាដើម ត្រង់កន្លែងនោះឡើង
ទៀត។

ការលះបាបអកុសល និងការបំពេញបុណ្យកុសល ដូចរៀប
រាប់មកហើយនេះ ព្រះអរហន្តសម្មាសម្ពុទ្ធ ទ្រង់សំដែងហើយថា ជា
កិច្ចវត្តមួយ ដ៏ឧត្តមដោយពិត ប៉ុន្តែពុំទាន់អស់ការប្រតិបត្តិ បំពេញត
ទៅទៀតទេ ព្រោះថាបុគ្គលក្នុងលោកនេះ ដែលបិតនៅក្នុងឋានៈជា
បុថុជ្ជនគោត្រ តែងមានចិត្តទាក់ទងប្រឡាក់ដោយកិលេស ជាហេតុ
នាំឲ្យសៅហ្មង នាំឲ្យទំលាក់ក្រាញ រើរុះដោយការប៉ះប្រទះនឹងអា-
រម្មណ៍ទាំងឡាយមានរូបារម្មណ៍ជាដើមដែលអាចចូលមកគ្របសង្កត់
ញាំញីសន្តានចិត្ត របស់ខ្លួនបានទៀត ក្នុងកាលណាមួយ ព្រោះចិត្ត
នៅប្រកបដោយមន្ទិល គឺកិលេសនៅឡើយ ដោយហេតុថា ធម្មតា
ចិត្តរបស់បុថុជ្ជន ដែលនៅកម្រើក ញាប់ញ័រដោយលោកធម៌ កាល
បើមានចិត្តត្រេកអរ ក្នុងការលះអកុសល បំពេញកុសលនោះ ច្រើន
តែបិតនៅចំពោះតែក្នុងរយៈកាលដែលកំពុងធ្វើ កំពុងប្រតិបត្តិ លុះ
ផុតអំពីកាលនោះហើយ ចិត្តរបស់បុថុជ្ជន ច្រើនរើរុះផ្លាស់ប្តូរងាក
បែរទៅរកអំពើបាបទុច្ចរិតវិញ ប្រៀបដូចជានាវា ដែលគេថែវប្រាស់
ខ្សែទឹក ឬដូចជាគេដើរឡើងភ្នំ។

កាលបើយ៉ាងនេះ បុគ្គល ត្រូវមានករណីកិច្ច ក្នុងការបំពេញ

សេចក្តីល្អតាមពុទ្ធឱវាទទី៣តទៅទៀត ដើម្បីឲ្យបានសម្រេចដល់ទី
បំផុតនៃគោលបំណង ដូចសេចក្តីដែលត្រូវអធិប្បាយតទៅនេះ ៖

៣. សចិត្តបរិយោទបដំ ការញ៉ាំងចិត្តរបស់ខ្លួនឲ្យផ្លូវផង។

ពុទ្ធឱវាទទី៣នេះ មានសេចក្តីដ៏សុខុមពន់ពេក ព្រោះជាឱវាទ
ដើម្បីជម្រះ សំអាតនូវចិត្ត ដែលច្រឡូកច្រឡំដោយកិលេស ឲ្យទៅ
ជាចិត្តស្អាតផ្លូវផង។ ពិតណាស់ គ្រោងកាយរបស់មនុស្ស សត្វទាំង
អស់ មិនមានធម្មជាតិអ្វី ជាប្រធាន ជាធំជាងចិត្តទេ មានតែធម្មជាតិ
គឺចិត្តជាប្រធាន ជាធំជាងអវៈយវៈទាំងអស់។ ចិត្ត ជាអ្នកបង្គាប់ការ
ឲ្យកាយ វាចា ទទួលធ្វើទាំងល្អ ទាំងអាក្រក់ បើចិត្តល្អ ក៏បង្គាប់ឲ្យធ្វើ
ល្អ បើចិត្តអាក្រក់ ក៏បង្គាប់ឲ្យធ្វើអាក្រក់ ប៉ុន្តែធម្មតាចិត្តកាលបើបាន
ប្រទះអារម្មណ៍ដែលគួររីករាយ ក៏រមែងត្រេកអរ កាលបើប្រទះអារ-
ម្មណ៍ដែលគួរស្អប់ក៏អាក់អន់។ អំណរ សំអប់ និងសេចក្តីរង្វេង រមែង
កើតមកអំពីអារម្មណ៍ទាំង៥ មានរូបារម្មណ៍ជាដើម អារម្មណ៍ឈ្មោះ
ថាជាឧបក្តិលេសរបស់ចិត្ត ឬថាចិត្តដែលស្អាតល្អ ឬសៅហ្មងព្រោះ
មានអារម្មណ៍ជាប្រភព (ជាដែនកើត)។ កិលេស (គ្រឿងសៅហ្មង)
របស់ចិត្ត ទោះបីមានច្រើនយ៉ាង ក៏ពិតមែន ប៉ុន្តែបើនិយាយដោយ
សង្ខេប មានតែបីយ៉ាងគឺ ៖ ភក្តៈ សេចក្តីស្រើបស្រាល ស្រឡាញ់
ត្រេកអរ កូចកាន់ជ្រលក់ចិត្តទៅក្នុងអារម្មណ៍១ ទោសៈ សេចក្តីខឹង
អាក់អន់ តូចចិត្ត ក្រែវក្រោធ ពិរោធ១ មោហៈ សេចក្តីរង្វេង ភាន់
ច្រឡំ១។ កិលេសទាំង៣នេះ រមែងធ្វើចិត្តឲ្យប្រឡាក់ ឲ្យសៅហ្មង
ប្រៀបដូចទឹកដែលលាយដោយពណ៌ផ្សេងៗមានពណ៌ខ្មៅជាដើម។

ចិត្តកាលបើកិលេសគ្របសង្កត់ ញាំញីបានហើយ រមែងជ្រួលច្រាល់ ននៈនរនាទ ត្រាច់ទៅតាមក្រសែនៃអំណាចរបស់កិលេសនោះ។

អរិយៈទាំងឡាយ មានព្រះពុទ្ធជាដើម ដែលធ្លាប់បានទទួល ការអប់រំ ប្រៀនប្រដៅចិត្ត រមែងមិនដាក់ធុរៈក្នុងការទូន្មានចិត្តឡើយ ព្រោះការទូន្មានចិត្ត លោករាប់ថាជាការក្របំផុតជាងការទូន្មានសត្វ សាហាវមានជំរើជាដើម។ វិធីនៃការទូន្មានចិត្តនោះ ពុំមែនធម៌ណា មួយ ដែលក្រៅអំពីសមថកម្មដ្ឋាននោះទេ ព្រោះសមថកម្មដ្ឋាន លោក សង្គ្រោះថាជាកម្មវិធីឬជាមធ្យោបាយដ៏ប្រសើរសម្រាប់ទូន្មានប្រៀន ប្រដៅចិត្ត ដើម្បីឲ្យចិត្តបរិសុទ្ធ ប្រាសចាកគ្រឿងមន្ទិល សៅហ្មង។ វិធីនៃការទូន្មានចិត្ត ដែលចែកទៅតាមប្រភេទនៃសមថកម្មដ្ឋានទាំង ៤០នោះ បើនិយាយដោយរូបរួម មានតែត្រឹម២យ៉ាងគឺ ៖ បហានវិធី វិធីនៃការលះកិលេស១ ភាវនាវិធី វិធីនៃការចំរើនបណ្តុះបណ្តាល ដើម្បីឲ្យកុសលធម៌កើតឡើង១។

ការចំរើន អសុភកម្មដ្ឋាន ឬ ព្រហ្មវិហារធម៌ ឬក៏ ពិចារណា ចំពោះ កងសង្ខារ តាមដំណើរនៃ ត្រៃលក្ខណៈ មានអនិច្ចលក្ខណៈ ជាដើម ស្ទាបស្ទង់រកសេចក្តីពិត ដើម្បីធ្វើបតិកិរិយា(ការប្រព្រឹត្តតស៊ូ ឬប្រព្រឹត្តប្រឆាំង) នឹងកិលេសនោះ។ ដើម្បីអោយកិលេសស្ងប់រម្ងាប់ ចាលចាញ់ចេញទៅ ចាកខន្ធសន្តាន ដើម្បីឲ្យកើតប្រាជ្ញា ពិចារណា ឃើញសេចក្តីទុក្ខ ដែលគួរធុញទ្រាន់គួររអា ឃើញហេតុដែលនាំបង្ក បង្កាត់ពូជឲ្យកើតទុក្ខ ឃើញមគ្គផលនិព្វាន ជាធម្មជាតិ ស្ងប់រម្ងាប់ រំលត់ទុក្ខ ឃើញឧបាយក្នុងការប្រតិបត្តិត្រូវ ដើម្បីដើរកាត់តម្រង់ទៅ

រកធម៌ រំលត់ទុក្ខ គឺព្រះនិព្វាន ។ ការចម្រើន សមថកម្មដ្ឋាន និងការ
 ពិចារណា កងសង្ខារ កាលបើបុគ្គល ប្រកបដោយព្យាយាម ភ្លៀវភ្លា
 មានកម្លាំងល្អហើយ អាចសង្កត់សង្កិនញាំញីនូវកិលេសគ្រប់ថ្នាក់គឺ
 ទាំងកិលេសគ្រោតគ្រោត កណ្តាល ល្អិតបាន។ វិធីនៃការលះ និង
 ចម្រើន ប្រៀបដូចជាឱសថ សម្រាប់កែរោគ ចំណែកខាងរោគ មាន
 ឈ្មោះ មានសមុដ្ឋានច្រើនយ៉ាង ឱសថសម្រាប់កែរោគ ក៏ត្រូវមាន
 ច្រើនមុខដែរ កិលេសមានឈ្មោះ មានសមុដ្ឋានច្រើនយ៉ាង កម្មដ្ឋាន
 ដែលបុគ្គលចម្រើន ក៏ត្រូវមានប្រភេទច្រើនដូច្នោះដែរ។

ចិត្តរបស់បុគ្គលដែលបានចម្រើនអប់រំរឿយៗ រមែងទៅជាចិត្ត
 បរិសុទ្ធ ផូរផង់ ជាចិត្តថ្លាស្អាត ផុតចាកមន្ទិល គឺកិលេសគ្រប់យ៉ាង
 ឈ្មោះថា ជាការញ៉ាំងចិត្តរបស់ខ្លួនឲ្យស្អាត។ វិធីដម្រះចិត្ត ឲ្យស្អាត
 បរិសុទ្ធនេះ ឈ្មោះថាជាលំអទី៣ដែលជាប់ព្រំប្រទល់នឹងព្រះនិព្វាន
 ព្រោះថា ព្រះពុទ្ធសាសនា មានគោលដែលជាសារៈ សំខាន់បំផុត
 នោះ ក៏គឺការទូន្មានចិត្ត ដើម្បីអោយទោរទន់ឈមទៅរកព្រះនិព្វាន
 ដែលជាគុណជាតបានទទួលសន្តិភាពជាលោកកុត្តរស្ថាពរតទៅ។
 ការបាននូវ មគ្គ ផល និព្វាន រមែងបាន ដោយចិត្តបរិសុទ្ធ ផុតចាក
 កិលេស សមដូចពុទ្ធភាសិតក្នុងគម្ពីរធម្មបទខុទ្ទកនិកាយថា ៖

បរិយោទបេយ្យ អត្តានំ ចិត្តក្ខេសេហិ បណ្ឌិតោ

យេសំ សម្ពោធិយដ្ឋេសុ សម្មា ចិត្តំ សុភារិតំ

ប៉ុណ្ណោះជាដើម ប្រែថា "បណ្ឌិត គប្បីញ៉ាំងខ្លួនឲ្យផូរផង់ចាក
 គ្រឿងសៅហ្មងនៃចិត្ត បុគ្គលណាអប់រំចិត្តល្អហើយ ក្នុងអង្គនៃធម៌

ជាគ្រឿងត្រាស់ដឹង ត្រេកអរហើយ ក្នុងការលះកិលេស ព្រោះការ
មិនជាប់ជំពាក់មាំ ក្នុងអារម្មណ៍ បុគ្គលនោះ ជាអ្នកមានអាសវៈអស់
ហើយ មានសេចក្តីវង្វេងក្នុងលោករលត់អស់ហើយ។

ការលះ ការរៀរចាកបាបទាំងអស់ដោយអំណាចនៃការកាន់
សីលឲ្យបរិសុទ្ធ ការញ៉ាំងកុសលធម៌ អោយកើតឡើងក្នុងសន្តានឲ្យ
បរិបូណ៌ដោយអំណាចនៃការកាន់សីលផងការឲ្យទានផង ព្រមទាំង
ការប្រតិបត្តិតាមពុទ្ធខិវាទផ្សេងៗទៀតផង។ ការអប់រំចិត្តឲ្យល្អ ដោយ
អំណាច នៃសមថកម្មដ្ឋាន និងវិបស្សនាកម្មដ្ឋាន ឈ្មោះថា ជាវិធី
ប្រតិបត្តិដ៏ខ្ពស់បំផុតដើម្បីដុសខាត់ចិត្តឲ្យស្អាតចាកនីវរណ៍បក្តិលេស
និងអនុសយក្តិលេស ដើម្បីឲ្យចិត្តបរិសុទ្ធ អោយកើតប្រាជ្ញា នឿយ
ណាយចាកសង្ខារ រាងកាយ ឲ្យចិត្តមាននិន្នាការ (បែរឈមទៅរក)
មគ្គផលនិព្វាន ដែលជាលទ្ធផល ដ៏ខ្ពស់បំផុត នៃការប្រតិបត្តិក្នុងផ្លូវ
ព្រះពុទ្ធសាសនា។ ក្នុងពុទ្ធខទាននៃគម្ពីរ ខុទ្ទកនិកាយ មានសេចក្តី
ថា អរិយសាវកសាវិកាច្រើនតែបន្តិឧទានវាចាដោយសេចក្តីត្រេកអរ
ក្នុងវេលា ដែលលោកមានចិត្ត ចុះស៊ប់ ក្នុងអរហត្តផល ថា “ទីណា
ជាតិ រុសិកំ ព្រហ្មចរិយំ កតំ ករណីយំ ធាបរំ ឥត្តត្តាយ ” ប្រែថា
“ជាតិ(របស់អាត្មាអញ) អស់ហើយ ព្រហ្មចរិយធម៌ចប់ស្រេចហើយ
ករណីយកិច្ច អាត្មាអញបានធ្វើហើយ កិច្ចដទៃប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីមគ្គ
ការនានេះទៀត ពុំមានឡើយ”។

គោលនៃព្រះពុទ្ធសាសនា៣យ៉ាង ដូចសេចក្តីដែលរៀបរាប់
ពណ៌នាមកនេះ ជាឱវាទ នៃព្រះពុទ្ធទាំងឡាយគ្រប់ព្រះអង្គ ដោយ

មានពុទ្ធបំណងក្នុងការទូន្មាន ប្រៀនប្រដៅសត្វ ត្រូវគ្នាគ្រប់ព្រះអង្គ
ទាំងអស់។ បុគ្គលអ្នកត្រូវការប្រតិបត្តិតាមផ្លូវព្រះពុទ្ធសាសនា គួរ
តែបំពេញកិច្ចសិក្សាឲ្យបរិបូណ៌ ហើយប្រតិបត្តិតាមលំអាន នៃពុទ្ធ
ឱវាទ ជាលំដាប់លំដោយ ដូចអធិប្បាយមកនេះ ទើបឈ្មោះថា
ប្រព្រឹត្តត្រឹមត្រូវចប់កិច្ចនៃព្រះពុទ្ធសាសនា។

គោលព្រះពុទ្ធសាសនា ៣យ៉ាង ចប់ប៉ុណ្ណោះ។

ព្រះឧទាសិវដ្ឋ សូរ ហាយ

៤. ឧត្តមភូមិ

សំដែងអំពីឧត្តមភូមិ (ធម៌ក្រ) ៥យ៉ាង

ធម៌នេះ ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធទ្រង់លើកឡើង សំដែងប្រារព្ធនឹង ភិក្ខុមួយរូប ឈ្មោះវជ្ជីបុត្តកៈ នៅក្នុងក្រុងវេសាលី។ តាមសេចក្តី ដំណាលថា ភិក្ខុនោះ ជាព្រះរាជបុត្តរបស់ព្រះមហាក្សត្រិយ៍ក្នុងដែន វជ្ជី លះបង់រាជសម្បត្តិ ដែលខ្លួនត្រូវទទួលសោយរាជ្យតាមលំដាប់ វេន ហើយចេញទៅបួសនៅក្នុងដងព្រៃមួយមិនឆ្ងាយប៉ុន្មានអំពីក្រុង វេសាលី។ គ្រានោះអ្នកក្រុងវេសាលីរៀបចំតាក់តែងទីក្រុងទាំងមូល ឲ្យមានលំអ ដោយគ្រឿងប្រដាប់ផ្សេងៗ មានទង់ជ័យ និងបដា ជា ដើម នាំគ្នាលេងមហោស្រព ប្រគំដូរ្យតន្ត្រីជាច្រើនបែប មានសម្លេង លាន់ឮទ្រហឹងអឹងអាប អស់វេលាពេញមួយរាត្រី មុខគួរឲ្យរីករាយ ចិត្តយ៉ាងក្រៃលែង។ ភិក្ខុនោះកំពុងតែដើរចង្រ្កមក្នុងទីចង្រ្កម បានឮ សូរស័ព្ទដូរ្យតន្ត្រីផ្សេងៗ ដូច្នោះហើយ ក្រឡេកមើលអត្តភាព របស់ ខ្លួន ដែលប្រាសចាកគ្រឿងអលង្ការ ហាក់ដូចជាកំណាត់ឈើ ដែល គេបោះចោលក្នុងព្រៃ ក៏កើតសេចក្តីសង្វេគ ស្រងេះស្រងោចលន្លង់ លន្លោចក្នុងចិត្ត គិតថា ធម្មតាមនុស្សក្នុងលោក គ្មាននរណាលាមក អន់ជាងអាត្មាអញទៅទៀតទេ ម៉្លោះហើយក៏ត្រូវសេចក្តីអផ្សុកបៀត បៀនក្នុងខណៈនោះ។ ទេវតាដែលនៅក្នុងដងព្រៃនោះមានបំណង នឹងញ៉ាំងភិក្ខុនោះឲ្យកើតសេចក្តីសង្វេគទើបនិយាយទៅរកភិក្ខុនោះ ថា “លោកម្ចាស់ នៅក្នុងព្រៃម្នាក់ឯងហាក់ដូចជាកំណាត់ឈើ ដែល គេបោះចោលក្នុងព្រៃ ក៏ពិតមែន ប៉ុន្តែមនុស្ស និងទេវតា ភាគច្រើន ស្រឡាញ់រាប់អាន ចំពោះលោកម្ចាស់ ដូចសត្វនរក តែងស្រឡាញ់

ចំពោះអ្នកដែលទៅកើតឋានសួគ៌ដូច្នោះដែរ” ភិក្ខុនោះឮពាក្យទេវតា
ថាដូច្នោះហើយ វេលាព្រឹកឡើង ក៏ចូលទៅគាល់ ព្រះបរមសាស្តា
ក្រាបទូលតាមសេចក្តីនោះដោយសព្វគ្រប់។ ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ ទ្រង់
ព្រះសណ្តាប់ពាក្យភិក្ខុនោះក្រាបទូលហើយ ទ្រង់ប្រជុំទុក្ខ (ការក្រ) ៥យ៉ាង ហើយត្រាស់ជាបទគាថាថា៖

ធុប្បព្វជ្ជំ ធុរភិរមំ   ធុរាវាសា យរា ធុខា
ធុក្ខោ សមាណសំវាសោ   ធុក្ខានុបតិសទ្ធកូ
តស្មា ន ចទ្ធកូ សិយា   ន ច ធុក្ខា ធុបតិសោ សិយា។

(ប្រែថា)ការបួសបានដោយក្រ ឬថាក្រនឹងបានបួស ការត្រេកអរត្រូវ
បានដោយក្រ ឬថា ក្រនឹងបានត្រេកអរត្រូវ ការនៅគ្រប់គ្រងផ្ទះ ជា
ការក្រ ការនៅរួមជាមួយនឹងមនុស្សស្មើគ្នាជាការក្រ អ្នកដើរទៅកាន់
ផ្លូវឆ្ងាយ រមែងត្រូវទុក្ខជាប់តាម ព្រោះហេតុនោះ បុគ្គលមិនត្រូវដើរ
ទៅកាន់ផ្លូវឆ្ងាយ ទាំងមិនត្រូវឲ្យសេចក្តីទុក្ខជាប់តាមឡើយ។ ក្នុងផ្ទៃ
នៃគាថានេះ ព្រះសម្ពុទ្ធទ្រង់សំដែងអំពីទុក្ខ (ការក្រ) ៥យ៉ាង ដោយ
សេចក្តីសង្ខេបពេក នៅក្នុងការចង្អៀត កំបាំងសេចក្តី ពុំទាន់ទូលំទូ
លាយនៅឡើយ ក្រែងអស់លោកអ្នកអាន លំបាកពិចារណាសេចក្តី
នៃពុទ្ធភាសិតនេះ អោយយល់សព្វគ្រប់បាន ព្រោះហេតុនោះ សូម
លើកយកគោលនៃពុទ្ធភាសិតមួយៗ ក្នុងផ្ទៃគាថានោះ មកតាំងជា
មាតិកា ដើម្បីអធិប្បាយ ពង្រីកសេចក្តី ឲ្យបានទូលាយ ងាយស្តាប់
ដូចតទៅនេះ៖

១. ការបួសបានដោយក្រ ឬថាក្រនឹងបានបួស
ការចេញបួស របស់បុគ្គលនីមួយៗ បានដោយក្រណាស់ គឺ

ក្រនឹងបានលះបង់ នូវគំនរនៃភោគសម្បត្តិ ទោះមានតិចក្តី ច្រើនក្តី ផង ក្រនឹងបានលះបង់ នូវក្រុមញាតិសន្តានផង ហើយទៅបួស ឬរ ជីវិតក្នុងពុទ្ធសាសនានេះព្រោះថាបុគ្គលនីមួយៗដែលចេញទៅបួស ក្នុងសាសនាដោយមានដំណើរផ្សេងៗគ្នា គឺបុគ្គលខ្លះ ឃើញទោស របស់យរាវាស (ការនៅគ្រប់គ្រងផ្ទះ) ប្រកបដោយទោសទុក្ខច្រើន ប្រការណាស់ មិនអាចធ្វើខ្លួនឲ្យបរិសុទ្ធស្អាតចាកទុក្ខបាន លុះគិត ឃើញ ក៏នឿយណាយ ធុញទ្រាន់នឹងភេទយរាវាស ហើយចេញទៅ បួសក្នុងពុទ្ធសាសនា ដើម្បីស្វែងរកធម៌ ក៏មាន ។ បុគ្គលខ្លះ ឃើញ ទោសនៃការកើតស្លាប់ក្នុងវដ្តសង្សាររកទីបំផុតគ្មាន កើតមានសេចក្តី នឿយណាយនឹងខន្ធផ្លូវរបស់ខ្លួន ក៏គិតថា ការនៅក្នុងកណ្តាលផ្ទះ គឺ កាមគុណយ៉ាងនេះ មិនអាចបំពេញសមណធម៌អោយហ្មត់ចត់បាន ឡើយ លុះតែបួស ទើបបំពេញសេចក្តីប្រតិបត្តិ ឲ្យគ្រប់គ្រាន់បាន កាលបើគិតឃើញដូច្នោះ ក៏ចេញទៅបួស ក្នុងពុទ្ធសាសនា ក៏មាន ។ បុគ្គលខ្លះគិតឃើញថា ការនៅធ្វើជាគ្រហស្ថនេះ ពិបាកប្រកបការងារ រកទ្រព្យសម្បត្តិសម្រាប់ចិញ្ចឹមជីវិតណាស់ ទោះបីខំប្រឹងធ្វើការយ៉ាង ណាក៏នៅតែគ្រដាបគ្រដូសស្ទើរតែពុំរស់ជាមនុស្ស បើធ្វើជាអ្នកបួស វិញទើបស្រួលងាយនឹងចិញ្ចឹមជីវិត ក៏ចេញទៅបួសក្នុងពុទ្ធសាសនា ដោយហេតុនេះក៏មាន។ បុគ្គលខ្លះគិតឃើញថា អាត្មាអញមានវ័យ ល្មមបួស ជាសាមណេរ ឬជាភិក្ខុហើយ ព្រោះអ្នកដទៃ គេបួសរាល់ គ្នា បើឯងមិនបួសទេ មុខតែអ្នកផងគេនិន្ទាយ៉ាងនេះ ឬយ៉ាងនោះពុំ ខាន ហើយចេញទៅបួសដោយហេតុនេះក៏មាន។ បុគ្គលខ្លះមិនបាន ជាគិតឃើញដល់ទុក្ខទោស ឬនឿយណាយនឹងភេទយរាវាសប៉ុន្មាន

ទេ ប៉ុន្តែពួកញាតិ មានមាតាបិតាជាដើម និយាយណែនាំដាស់តឿន បង្ខិតបង្ខំឲ្យបួស ក៏សុខចិត្តលះភេទយរាវាស ចេញទៅបួសដោយ ហេតុនេះក៏មាន។ល។ បុគ្គលនីមួយៗដែលបានចេញទៅបួស ទោះ បីខាងដើម មានសេចក្តីយល់ឃើញយ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏ឈ្មោះថា កម្រមានបុគ្គលបួសបានដែរ ប៉ុន្តែក្នុងទីនេះ ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ ទ្រង់ ត្រាស់ថា ក្រនឹងបានបួស គឺកម្រមានបុគ្គល លះភោគសម្បត្តិ និង ពួកញាតិ មានមាតាបិតា ឬប្រពន្ធកូនជាដើម ហើយចេញទៅបួស អស់មួយជីវិតក្នុងសាសនា។

២. ការត្រេកអរត្រូវបានដោយក្រ ឬថា ក្រនឹងបានត្រេកអរត្រូវ

ការដែលបុគ្គល បានលះភេទយរាវាស ហើយបួស ក្នុងពុទ្ធសាសនាយ៉ាងនេះព្យាយាមចិញ្ចឹមជីវិតដោយការរៀនចាកអនេសនៈ (ការស្វែងរកមិនគួរ) ហើយប្រព្រឹត្តចិញ្ចឹមជីវិត ដោយភិក្ខុចារ (ការ ដើរសូមជាប្រក្រតី) ហើយត្រេកអរពេញចិត្តក្នុងការរក្សានូវរកងសីល គឺសិក្ខាបទទាំងឡាយជាពុទ្ធប្បញ្ញត្តិ និងពុទ្ធានុញ្ញាត ដែលមានទាំង ប៉ុន្មានមិនឲ្យខ្វះខាត ហើយបំពេញសេចក្តីប្រតិបត្តិនូវធម៌ឲ្យសមគួរ ដល់ធម៌ នេះទុកជាការក្របំផុត គឺកម្រមានបុគ្គល ដែលបួសហើយ មានគំនិតយល់ត្រូវប្រព្រឹត្តត្រូវដូច្នោះ ព្រោះបុគ្គលខ្លះបួសហើយ ច្រើន ភ្លេចរង្វេងភាន់ច្រឡំដោយអំណាចសេចក្តីល្ងង់ខ្លៅ ឬដោយអំណាច លាភសក្ការៈ កើតឡើងគ្របសង្កត់ បំបែរគំនិតឲ្យយល់ខុសផ្ទុយនឹង ធម៌វិន័យរបស់ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធទៅវិញមានរបៀបរបបនិងការប្រព្រឹត្តិ ផ្សេងៗគ្នា ឆ្លៀតហើយ ក៏ក្លាយទៅជាអ្នកបួសមានច្រើនបែប គឺបែប ទី១. ឧបជីវិតា ឬសដើម្បីចិញ្ចឹមជីវិត បានខាងមនុស្សអនាថា ជាអ្នក

ក្រីក្រខ្សត់កំព្រាបូសពឹងសាសនាស៊ី ដូចជាកូតបិសាច រំពៃចាំទទួល គ្រឿងសំណែនដែលមានគេបន់ស្រន់ មិនសូវអើពើនឹងការខុសត្រូវ របស់អ្នកបូសប៉ុន្មាន ជាអ្នកឥតអៀនខ្មាស ល្មោភនឹងការរកចិញ្ចឹម ជីវិតដោយមិច្ឆាជីវៈ ភ្លៀវភ្លាដូចជាសត្វក្អែក។ បែបទី២. ឧបកិឡិកា បូសលេងៗ បានខាងអ្នកបូស ដែលពេញចិត្តក្នុងល្បែង រចាំផ្សេងៗ អាស្រ័យសាសនាជាបង្អែក អាស្រ័យភេទសមណៈជាគ្រឿងបញ្ឆោត ឲ្យមនុស្សអ្នកល្ងង់ខ្លៅដែលរីករាយពេញចិត្តចំពោះល្បែងរចាំដូចគ្នា បូជា ដោយអាមិសទានផ្សេងៗ ពុំសូវអើពើនឹងធម៌វិន័យ ពុំសូវគិតគូរ ពីសេចក្តីប្រតិបត្តិរកខុសរកត្រូវប៉ុន្មានឡើយ។ បែបទី៣. ឧបមុឃ្ហិកា បូសក្នុងសាសនាជាមនុស្សរង្វេង បានខាងអ្នកបូសខ្ជិលច្រអូស មិន សិក្សារៀនសូត្រធម៌វិន័យឲ្យចេះដឹង ស្គាល់ផ្លូវនៃសេចក្តីប្រតិបត្តិល្អ អាក្រក់ទេ បណ្តោយខ្លួនឲ្យរង្វេង ធ្លាក់នៅក្នុងរណ្តៅ គឺសេចក្តីល្ងង់ ខ្លៅ មិនអាចទូន្មានប្រៀនប្រដៅដឹកនាំទាយកទាយិកាឲ្យស្គាល់ខុស ត្រូវ ក្នុងសេចក្តីប្រតិបត្តិ ធម៌វិន័យ ក្នុងពុទ្ធសាសនា បានឡើយ ត្រូវ លាភសក្ការៈគ្របសង្កត់ ក៏កើតមាន៖ ប្រកាន់ចចេស រឹងក្តឹង ស្រវឹង ងងងោងភ្លេចខ្លួនដូចជាជ្រូកស្រុកដែលគេបំប៉នដោយចំណី។ បែប ទី៤.ឧបទូសិកា បូសប្រទូស្តសាសនា បានខាងអ្នកបូសមិនយកចិត្ត ទុកដាក់ប្រតិបត្តិតាមធម៌វិន័យ គឺប្រព្រឹត្តខ្លីខ្លា ច្រឡើសបើស តាមទំ នើងចិត្ត ផ្ទុយពីពុទ្ធប្បញ្ញត្តិ និងពុទ្ធានុញ្ញាត អាស្រ័យកាសាវព័ស្ត្រ ជារនាំងបាំងភ្នែក នៃជនដទៃ ចាំតែជំទាស់ រារាំងចំពោះ ការសិក្សា ធម៌វិន័យរបស់គេមិនឲ្យចំរើនលូតលាស់ឡើងបាន លបប្រព្រឹត្តអំពើ ទុច្ចរិតផ្សេងៗ ហាក់ដូចជាពួកចោរឃ្នង បំផ្លិចបំផ្លាញ ពង្រេចពង្រើល

សាសនាឲ្យវិនាសសាបសូន្យបាត់ទៅ។ បែបទី៥. ឧបនិស្សរណិកា បួសដើម្បីនឹងរលាស់ខ្លួន ចេញចាកទុក្ខ បានខាងអ្នកបួស ដែលនឹកដល់ពាក្យប្តេជ្ញារបស់ខ្លួនចំពោះមុខឧបជ្ឈាយ័ថា ៖

សព្វទុក្ខនិស្សរណានិព្វាន សច្ចិករណត្តាយ ដូច្នេះជាដើម ហើយក៏ខំប្រឹងរៀនសូត្រចេះដឹងដោយខ្លួនឯងផង បានបង្ហាត់បង្រៀន ឬសំដែងប្រាប់អ្នកដទៃឲ្យមានការចេះដឹងផង ហើយប្រតិបត្តិដោយសេចក្តីរៀបរយល្អតាមធម៌វិន័យ ប្រតិបត្តិដោយត្រង់ តាមផ្លូវមជ្ឈិមាបដិបទា ប្រតិបត្តិដើម្បីត្រាស់ដឹងនូវព្រះនិព្វានជាឋានក្សេមផុតចាកទុក្ខទាំងពួង ប្រតិបត្តិដ៏សមគួរ តាមលំដាប់ថ្នាក់ សីល សមាធិ បញ្ញា មិនឲ្យឃ្លៀងឃ្លាត ជាអ្នកប្រព្រឹត្តធ្វើសេចក្តីស្ងប់ ដោយខ្លួនឯង ទាំងដឹកនាំជនដទៃអោយប្រព្រឹត្តធ្វើសេចក្តីស្ងប់ផងដែរ។ បណ្តាអ្នកបួសទាំង៥បែប ដូចបានពណ៌នាមកហើយនោះ អ្នកបួសបែបទី១ ដល់ទី៤ ឈ្មោះថា ជាអ្នកបួសញាំញីពុទ្ធសាសនាឲ្យវិនាសសាបសូន្យ ឯអ្នកបួសបែបទី៥ឈ្មោះថាជាអ្នកបួសញាំញីព្រះពុទ្ធសាសនាឲ្យចម្រើន ថ្កុំថ្កើងរុងរឿង តាំងនៅអស់កាលជាអង្វែង ។ ព្រោះហេតុនោះ បានជាព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ ទ្រង់ត្រាស់ថា ការបួសក្រសើងបានត្រេកអរត្រូវ គឺកម្រមានបុគ្គលដែលបួសហើយយកចិត្តទុកដាក់ប្រព្រឹត្តលះមិច្ឆាជីវៈ ហើយព្យាយាមចិញ្ចឹមជីវិតដោយសម្មាជីវៈ ត្រេកអរពេញចិត្តមិនរុញរានឹងការរក្សាកងសីល គឺសិក្ខាបទ ជាពុទ្ធប្បញ្ញត្តិ និងពុទ្ធានុញ្ញាត មិនឲ្យមានមោះហ្មង ហើយប្រព្រឹត្តធ្វើសេចក្តីប្រតិបត្តិ នូវធម៌ តាមធម៌ឲ្យបានគ្រប់គ្រាន់។

៣. ការនៅគ្រប់គ្រងផ្ទះ ជាការក្រ

ព្រះពុទ្ធដីកានេះទ្រង់សំដែងចំពោះយរាវាសជនអ្នកនៅគ្រប់គ្រងផ្ទះសម្បែងជាប្រក្រតី។ ធម្មតាគ្រហស្ថជាម្ចាស់ផ្ទះនៅគ្រប់គ្រងផ្ទះ មិនមែនបានទទួលសេចក្តីសុខស្រួលដោយចំណែកមួយទេ តែងមានសេចក្តីទុក្ខជាប់នៅដោយច្រើន កាលបើប្រព្រឹត្តទុកដាក់ខ្លួនមិនល្អ ឬមិនសមគួរទេ រមែងឲ្យទុក្ខទោសប្រចាំនៅជានិច្ច។ យរាវាសជន រមែងមានករណីយកិច្ច ដែលត្រូវបំពេញ ត្រូវធ្វើ ច្រើនយ៉ាង គឺដោយឋានៈជាមនុស្សកតញ្ញកតវេទី ត្រូវបំរើលោកអ្នកមានគុណបការៈ មាតាបិតានិងគ្រូអាចារ្យរបស់ខ្លួនផង ត្រូវចេញទ្រព្យសម្បត្តិតាមមុខការ ថ្វាយម្ចាស់ផែនដី ដើម្បីរាជការ មានបង់ពន្ធដារផ្សេងៗ ជាដើមផង។ដោយឋានៈជាបុព្វការី ត្រូវចិញ្ចឹមទំនុកបម្រុងបុត្តធីតារបស់ខ្លួនតាមផ្លូវលោកនិងផ្លូវធម៌ផង ត្រូវសង្គ្រោះទំនុកបំរុងជនជាបរិវារ ដែលនៅក្នុងបន្ទុករបស់ខ្លួនផង។ ដោយឋានៈជាគហបតី ត្រូវយកចិត្តទុកដាក់ប្រព្រឹត្តឲ្យស្មោះស្មើដល់គ្នានឹងគ្នា រវាងស្វាមី និងភរិយាផង ត្រូវសង្គ្រោះទំនុកបំរុងញាតិនិងមិត្រសម្លាញ់ផង ត្រូវសង្គ្រោះទំនុកបំរុងសមណព្រាហ្មណ៍(បព្វជិត) អ្នកកាន់ពុទ្ធសាសនា ដោយបថ្វីយទាំង៤ផង ត្រូវជួយសង្គ្រោះជនទុគ៌ិតខ្សត់ក្រកំព្រាតាមការគួរផង។ល។

យរាវាសជន កាលបើបានបំពេញករណីយកិច្ច របស់ខ្លួនដោយន័យ ដូចបានពណ៌នាមកហើយនោះ រមែងជាទីសរសើរ និងជាទីស្រឡាញ់រាប់អានរបស់ជនទូទៅ រាប់ថាបានទទួលសេចក្តីសុខដែលយរាវាសជនគប្បីបានទទួលតាមសមគួរ ប៉ុន្តែបើយរាវាសជនណាមិនបានបំពេញករណីយកិច្ចនោះៗទេ យរាវាសជននោះ រមែង

បានទុក្ខ ពោលគឺ មិនមានអ្នកណានិយមរាប់អាន ជាអ្នកត្រូវនិន្ទា របស់ជនទូទៅ។ កាលបើដូច្នោះ យរាវាស(ការនៅគ្រប់គ្រងផ្ទះ)មាន ផ្លូវ ឬមុខប្រឡាយដែលត្រូវចំណាយ ឬត្រូវហូរចេញនៃទ្រព្យសម្បត្តិ ជាច្រើនយ៉ាង ជនជាគ្រហស្ថមិនអាចនឹងបំពេញឲ្យពេញគ្រប់គ្រាន់ បានដោយងាយឡើយ ដូចក្នុងផ្ទះ ពុំនោះសោតដូចជាមហាសមុទ្រ មិនមានអ្នកណាមួយអាចធ្វើឲ្យពេញប្រៀបដោយទឹកបាន ក៏ដូច្នោះ ដែរ។ ព្រោះហេតុនោះ បានជាព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ត្រាស់ថា ការ នៅគ្រប់គ្រងផ្ទះជាការក្រ គឺកម្រមានជនជាគ្រហស្ថនៅគ្រប់គ្រងផ្ទះ អាចបំពេញករណីយកិច្ចរបស់ខ្លួនឲ្យបានគ្រប់គ្រាន់ឡើយ។

៤. ការនៅរួមជាមួយមនុស្សស្មើគ្នា ជាការក្រ

ព្រះពុទ្ធដីកានេះ ទ្រង់សំដែង ចំពោះជនទាំងពីរប្រភេទ គឺ ទាំងគ្រហស្ថ ទាំងបព្វជិត ។ ជនទាំងឡាយណា គឺ បើខាងគ្រហស្ថ សូម្បីស្មើគ្នាដោយ ជាតិ គោត្រ ត្រកូល ភោគៈ ក៏ដោយ ឬបើខាង បព្វជិត សូម្បីស្មើគ្នាដោយគុណធម៌មានសីលអាចារៈនិងពហុសច្ចៈ ជាដើមក៏ដោយ ប៉ុន្តែបើចិត្តមិនស្មើគ្នា មិនរាប់រកគ្នា មិនគោរពគ្នា ទៅវិញទៅមកទេ ដោយអាស្រ័យមានៈ រឹងក្តឹង តែរៀងខ្លួន ពោល អាងពាក្យថា “គេម៉េច អញម៉េច” យ៉ាងនេះជាដើម ហើយរមែងទៅ ជាអ្នកខ្វល់ខ្វាយដោយរឿងអធិករណ៍ ឈ្មោះប្រកែកទាស់ទែងខ្វែង គំនិតគ្នាឥតស្រាក ជនទាំងឡាយនោះឈ្មោះថា មិនស្មើគ្នាទេ ការ នៅរួមជាមួយនឹងពួកជនមិនស្មើគ្នាដូច្នោះរមែងនាំមកនូវទុក្ខរឿយៗ។ សេចក្តីដែលពណ៌នាមកនេះ ខាងដើមនឹងខាងចុងហាក់ដូចជាផ្ទុយ ខ្វែងពីគ្នា គឺខាងដើម ព្រះអង្គទ្រង់សំដែងថា ការនៅរួម ជាមួយនឹង

មនុស្សស្មើគ្នា ជាការក្រ ឬនាំមកនូវទុក្ខ ខាងចុងសំដែងថា ការនៅ
រួមជាមួយនឹងពួកជនមិនស្មើគ្នា រមែងនាំមកនូវទុក្ខ សេចក្តីនេះ សូម
ជ្រាបថា ព្រះអង្គទ្រង់សំដែង សំដៅយកចិត្តជាប្រមាណ ព្រោះថា
ក្នុងសង្គមនៃជននីមួយៗ បើទុកជាមាន សម្បត្តិ គឺ ជាតិ វ័យ គោត្រ
ត្រកូល និងទ្រព្យមានវិញ្ញាណ ឥតវិញ្ញាណស្មើគ្នាយ៉ាងណាក៏ដោយ
តែបើចិត្តក្នុងសង្គមនោះមិនស្មើគ្នា មិនព្រមព្រៀងគ្នា មិនគោរពរាប់
អានគ្នា ដោយស្មោះត្រង់ ទៅវិញទៅមកទេ សង្គមនៃជននោះឯង
ឈ្មោះថា មិនស្មើគ្នាដោយពិត។ ចំណែកខាងបព្វជិតវិញ ក៏ដូច្នោះ
ដែរ បព្វជិតទាំងឡាយ ដែលនៅក្នុងកុដិនីមួយ ៗ ឬនៅក្នុងអារាម
នីមួយៗ បើមានគុណធម៌ផ្សេងៗ គឺការសិក្សា រៀនសូត្រក្តី សីលក្តី
អាចារៈ (ការកាន់ប្រព្រឹត្ត) ក្តី ពហុសច្ចៈ ភាពជាពហុស្សូត គឺជាអ្នក
ចេះដឹងចំណេះវិជ្ជាអ្វីក្តី មានភាគស្មើគ្នាយ៉ាងណាក៏ដោយ ប៉ុន្តែបើ
ខ្វះផ្លូវចិត្ត គឺមិនមានសេចក្តីព្រមព្រៀងគ្នា មិនគោរពគ្នាទៅវិញទៅ
មកតាមចាស់ក្មេង មិនរាប់អានគ្នាដោយស្មោះត្រង់ទៅវិញទៅមក
ទេ បព្វជិតទាំងឡាយនោះឈ្មោះថាមិនស្មើគ្នាទេ។ លុះតែជនទាំង
ឡាយណា បើជាគ្រូហស្ត ត្រូវស្មើគ្នាដោយសម្បត្តិគឺជាតិ វ័យ គោត្រ
ត្រកូលនិងភោគៈ ឬបើជាបព្វជិត ត្រូវស្មើគ្នាដោយគុណធម៌គឺ សីល
និងចំណេះវិជ្ជាជាដើមផង ទាំងផ្លូវចិត្តគំនិតក៏ស្មើគ្នាផង ជនទាំង
ឡាយនោះ ទើបមានសេចក្តីសុខចំរើន។ បើមិនដូច្នោះទេ ជនទាំង
នោះ រមែងទទួលនូវទុក្ខជាធម្មតា គឺមានតែអធិករណ៍ ការឈ្លោះ
ទាស់ទែងខ្វែងគំនិតគ្នាតែម្យ៉ាងប៉ុណ្ណោះ។ ព្រោះហេតុនោះ បានជា
ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ ទ្រង់ត្រាស់សំដែងថា ការនៅរួមជាមួយនឹងមនុស្ស

ស្មើគ្នាដោយសម្បត្តិ និងដោយគុណធម៌ តែមិនស្មើគ្នាដោយផ្លូវចិត្ត ផងទេ ជាការក្រ ឬរមែងនាំមកនូវទុក្ខរឿយៗ។

៥. អ្នកដើរទៅកាន់ផ្លូវឆ្ងាយ រមែងត្រូវទុក្ខជាប់តាម

ផ្លូវឆ្ងាយមាន២យ៉ាងគឺ កន្តារទ្វា ផ្លូវឆ្ងាយ គឺកន្តារ១ វដ្តទ្វា ផ្លូវឆ្ងាយ គឺវដ្តៈ១ ។ បណ្តាផ្លូវឆ្ងាយទាំងពីរយ៉ាងនោះ ផ្លូវឆ្ងាយគឺកន្តារ សំដៅយកផ្លូវដែលមាននៅក្នុងលោកនេះ។ កន្តារៈប្រែថាផ្លូវលំបាក ផ្លូវដែលមានគ្រោះថ្នាក់ ឬផ្លូវឆ្ងាយដាច់ស្រយាលមាន៥យ៉ាងគឺ ៖

១.ចោរកន្តារ ផ្លូវលំបាកព្រោះចោរ, ២.វាឡកន្តារ ផ្លូវលំបាក ព្រោះសត្វកាចសាហាវ, ៣.អមនុស្សកន្តារ ផ្លូវលំបាកព្រោះអមនុស្ស ឬបិសាច, ៤.និរុទកកន្តារ ផ្លូវលំបាកព្រោះគ្មានទឹក, ៥.អប្បភក្ខកន្តារ ផ្លូវលំបាក ព្រោះខ្សត់អាហារ។ មនុស្សក្នុងលោក ដែលធ្វើដំណើរ ដើរពីតំបន់មួយទៅកាន់តំបន់មួយ ឬពីប្រទេសមួយទៅកាន់ប្រទេស មួយ តាមផ្លូវកន្តារ បើមិនទាន់ដល់ទីដែលខ្លួនបំប៉ងនោះ ដរាបណា ក៏ នៅឈ្មោះថា ជាអ្នកដំណើរដរាបនោះ លុះតែបានដល់ទី ដែលខ្លួន បំប៉ងនោះហើយ ទើបឈ្មោះថាជាអ្នកមានផ្លូវឆ្ងាយដល់ហើយ ឬមាន ដំណើរដល់ហើយ។ ធម្មតាមនុស្សដែលដើរទៅកាន់ផ្លូវកន្តារ រមែង ជួបប្រទះនឹងសេចក្តីទុក្ខលំបាកណាមួយ ជួនកាល ត្រូវចោរកំហែង រំលោភ បៀតបៀនតាមអំពើចិត្ត ក៏មាន ជួនកាល ត្រូវសត្វសាហាវ មានខ្លា ជាដើម បៀតបៀនក៏មាន ជួនកាល ត្រូវអមនុស្ស ឬបិសាច បំភ័យបៀតបៀនក៏មាន។ល។ការធ្វើដំណើររបស់មនុស្សទាំងឡាយ ក្នុងលោកនេះ រមែងជួបប្រទះនឹងសេចក្តីទុក្ខលំបាក ឬអន្តរាយណា មួយ ទោះតូចឬធំ នឹងគេចចៀសវាងពុំរួចយ៉ាងណា ឯសត្វទាំងឡាយ

ដែលអាស្រ័យនៅក្នុងវដ្តៈក៏ដូច្នោះដែរ។ បើសត្វទាំងឡាយអន្ទោល
ទៅមកនៅក្នុងវដ្តៈដរាបណា ក៏ឈ្មោះថាជាអ្នកដើរទៅកាន់ផ្លូវឆ្ងាយ
ឬជាអ្នកដំណើរ ដរាបនោះ ព្រោះហេតុអ្វី? ព្រោះហេតុថា វដ្តៈ មិន
ទាន់អស់នៅឡើយ សូម្បីអរិយបុគ្គលទាំងឡាយ មានសោតាបន្ត
បុគ្គលជាដើម ក៏ឈ្មោះថា ជាអ្នកដំណើរដែរ លុះតែ ព្រះអរហន្ត
ខ្លីណាស្រពដែលធ្វើវដ្តៈឲ្យអស់ហើយ ទើបឈ្មោះថា លោកមានផ្លូវ
ឆ្ងាយដល់ហើយ ឬថាលោកមានដំណើរដល់ទីហើយ។

វដ្តៈមាន៣យ៉ាងគឺ កិលេសវដ្តៈ វដ្តៈគឺកិលេស១ កម្មវដ្តៈ វដ្តៈ
គឺកម្ម១ វិបាកវដ្តៈ វដ្តៈគឺវិបាក១។

ពាក្យថា វដ្តៈ ប្រែថា “គ្រឿងរិល” ឬថា “ធម៌ជាគ្រឿងបង្វិល
សត្វ”។ បដិសន្ធិវិញ្ញាណរបស់សត្វដែលរិលរលំអន្ទោលទៅមកក្នុង
ភពតូច.ធម៌មិនមានទីបំផុត ដោយអំណាចកិលេសជាបច្ច័យ ដូចតណ្ហា
ជាកិលេសជាតិនាំសត្វឲ្យប្រាថ្នាជាប់ស្អិតក្នុងវត្ថុកាមនិងកិលេសកាម
កោធនៈ សេចក្តីក្រោធខឹងចំពោះសត្វ និងសង្ខារដទៃប៉ុណ្ណោះជាដើម
ហៅថា កិលេសវដ្តៈ។

កាលបើកិលេសមាន កម្ម គឺអំពើក៏មានដែរ គឺថា កិលេសជា
ហេតុដឹកនាំសត្វអោយមានការស្វះស្វែងធ្វើនូវកម្ម គឺកិច្ចការផ្សេងៗ
កម្មជាគ្រឿងញ៉ាំងសត្វ ឲ្យស្ទុះស្ទា រិលរលំឥតឈប់ឈរ ដូច្នោះទើប
ហៅថា កម្មវដ្តៈ។

កាលបើកម្មវដ្តៈមាន វិបាកវដ្តៈក៏មានដែរ ព្រោះវិបាកគឺផល
របស់កម្ម ជាកុសល ឬអកុសល រមែងនាំសត្វឲ្យរិលរលំជាប់នៅក្នុង
លោក រកទីបំផុតបានដោយកម្រ ទើបហៅថា វិបាកវដ្តៈ ។ វដ្តៈទាំង

៣យ៉ាងនេះ ជាហេតុ ជាផល ជាប់ទាក់ទងដល់គ្នានឹងគ្នា គឺកាលបើ
 កិលេសកើតមានឡើង ជាហេតុជាបច្ច័យនាំសត្វឲ្យធ្វើនូវកម្ម កាល
 បើកម្មកើតមានឡើង ជាហេតុជាបច្ច័យ នាំសត្វឲ្យបានជួបប្រទះនូវ
 វិបាកគឺផល កាលបើវិបាកគឺផលកើតមានឡើង ក៏ប្រែត្រឡប់ទៅជា
 ហេតុនាំសត្វអោយជាប់ចិត្តញ៉ាមចំពោះអារម្មណ៍នោះៗទៀត រហូត
 ទាល់តែចិត្តសៅហ្មង នាំឲ្យវង្វេងវង្វាន់វិលវល់ ប្រកបដោយកិលេស
 មានអវិជ្ជា និងតណ្ហា ជាដើម ។ កាលបើវដ្តៈ បិតនៅក្នុងចិត្ត និង
 ចេតសិករបស់សត្វ នៅមានដរាបណា សត្វ ក៏រមែងស្ទុះស្ទា វិលវល់
 នៅក្នុងភព រកទីបំផុតគ្មានដរាបនោះ លុះតែលោកអ្នក មានបារមី
 ញាណចាស់ក្លា បានសម្រេចអរហត្ត ទើបអាចកាត់ផ្តាច់នូវវដ្តៈទាំង
 នោះចេញបាន។

ក្នុងផ្ទៃនៃអត្ថបទនេះព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធទ្រង់លើកឡើងសំដែង
 អំពីទុក្ខរបស់បុគ្គល អ្នកធ្វើដំណើរទៅកាន់ផ្លូវឆ្ងាយ គឺ វដ្តៈ ។ បុគ្គល
 ណាដើរទៅកាន់ផ្លូវឆ្ងាយ គឺវដ្តៈ បុគ្គលនោះត្រូវទុក្ខប្រកិតជាប់តាម
 ជានិច្ច គ្រប់ជំហាន ឬគ្រប់ជាតិ ដូចជាកង់រទេះប្រកិតជាប់តាមជើង
 គោ ដែលគេទឹមក្នុងនីម ពុំនោះសោត ដូចស្រមោល ដែលអន្ទោល
 ជាប់តាមប្រាណរបស់បុគ្គល ព្រោះថា បុគ្គលដែលនៅមានពូជ គឺ
 កំណើតមិនទាន់អស់ ឬមិនទាន់ផុតរលត់នៅឡើយ តែងតែមាន
 ដំណើរវិលវល់នៅក្នុងភពគឺចេញចាកភពមួយទៅកាន់ភពមួយទៀត
 ឬចេញចាកកំណើតមួយទៅកាន់កំណើតមួយទៀត ជាប់តៗគ្នា មិន
 មានទីបំផុត គ្រាន់តែខ្ពស់ និងទាប ល្អ និងអាក្រក់ ប៉ុណ្ណោះ ទោះបី
 ទៅកើតក្នុងកំណើតណា ឬក្នុងភពណា រមែងមានភ្លើងទុក្ខ ជរាទុក្ខ

ព្យាធិទុក្ខ មរណទុក្ខ ជាដើម និងភ្លើងកិលេស មានរាគៈ ទោសៈ មោហៈ ជាដើម ប្រកិតជាប់តាមដុតរោលរាលកំដៅ ឬបៀតបៀន ញាំញីបុគ្គលនោះ ឲ្យរងទុក្ខទោសគ្រោះថ្នាក់គ្រប់ជាតិក្នុងភពនោះៗ ឥតមានស្រាកស្រាន្តឡើយ។ បុគ្គលដែលអន្ទោលទៅមកកើតស្លាប់ៗ វិលវល់ក្នុងវដ្តៈនេះដរាបណា ទុក្ខទាំងអស់រមែងជាប់តាមបៀតបៀន បុគ្គលនោះដរាបនោះដែរ បើបុគ្គលមានវដ្តៈអស់ត្រឹមណា ទុក្ខក៏អស់ ត្រឹមនោះដែរ។ សេចក្តីទុក្ខទាំងឡាយ មានជរាទុក្ខ និងព្យាធិទុក្ខជា ដើម ដែលតាមផ្តន្ទា បៀតបៀនសត្វទាំងឡាយ គ្រប់ៗរូប អាស្រ័យ មកអំពីមានឧបាទាន (សេចក្តីប្រកាន់មាំ) ជាបច្ច័យ ឧបាទានដែល កើតមានឡើង អាស្រ័យមកពីតណ្ហា(សេចក្តីប្រាថ្នា)ជាបច្ច័យ តណ្ហា ដែលកើតមានឡើង អាស្រ័យមកពី វេទនា (ការដឹងអារម្មណ៍) ជា បច្ច័យ វេទនាដែលកើតមានឡើង អាស្រ័យមកអំពីមានជស្សៈ (ការ ពាល់ត្រូវអារម្មណ៍) ជាបច្ច័យ ជស្សៈដែលកើតមានឡើង អាស្រ័យ មកអំពីមាន អាយតនៈ (ប្រភពជាទីកើត នៃអារម្មណ៍) ជាបច្ច័យ អាយតនៈ ដែលកើតមានឡើង អាស្រ័យមកអំពីមាននាមរូប (នាម ធម៌ និងរូបធម៌) ជាបច្ច័យ នាមរូបដែលកើតមានឡើង អាស្រ័យមក អំពីមានវិញ្ញាណ (សេចក្តីដឹងផ្សេងៗ) ជាបច្ច័យ វិញ្ញាណដែលកើត មានឡើង អាស្រ័យមកអំពីមាន សង្ខារ (សភាវៈខាងតាក់តែង ឲ្យ កើត) ជាបច្ច័យ សង្ខារដែលកើតមានឡើង អាស្រ័យមកអំពីមាន អវិជ្ជា(សេចក្តីល្ងង់វង្វេង)ជាបច្ច័យ អវិជ្ជាដែលកើតមានឡើង អាស្រ័យ មកអំពីមានអាសវៈ(សភាវៈជាទីហូរមកនៃកិលេស) ជាបច្ច័យ អាសវៈ ដែលកើតមានឡើង អាស្រ័យមកអំពីមាន អវិជ្ជាជាបច្ច័យ។ អវិជ្ជា

និងអាសវៈជាតូប្រាស្រ័យទាក់ទងដល់គ្នានឹងគ្នា អវិជ្ជានេះឈ្មោះថា ជាតូអាសវៈ ឬថាអាសវៈជាតូអវិជ្ជាដូច្នោះក៏បាន មួយទៀតអវិជ្ជានេះ ឈ្មោះថាកើតអំពីអាសវៈក៏បាន ឯអាសវៈឈ្មោះថា កើតអំពីអវិជ្ជាក៏ បាន ប្រៀបដូចជាមេមាន់កើតអំពីស៊ិតមាន់ ឯស៊ិតមាន់ក៏កើតអំពីមេ មាន់ដូច្នោះដែរ។

អវិជ្ជានេះជាអាសវៈនាំបណ្តាលហេតុដ៏ខ្លាំង ជាបច្ច័យទាក់ ទងដល់កិលេសឯទៀតៗ មានតណ្ហាជាដើមអោយកើតឡើង រហូត ដល់ ក ផ្គុំដប់កំណើតសត្វ អោយកើតឡើង ហៅថា ជាតិ។ បើជាតិ កើតមានឡើងហើយ ទុក្ខទាំងឡាយ មានជរាទុក្ខ ព្យាធិទុក្ខ និង មរណទុក្ខជាដើម ក៏កើតមានឡើងព្រមគ្នាដែរ បើជាតិមាននៅដរាប ណា សត្វទាំងឡាយ ក៏រមែងអាស្រ័យទៅក្នុងវដ្តៈ ដរាបនោះដែរ ។ ព្រោះហេតុនោះ បានជាព្រះអរហន្តសម្មាសម្ពុទ្ធ ទ្រង់សំដែងថា បុគ្គលអ្នកដើរទៅកាន់ផ្លូវឆ្ងាយ គឺវដ្តៈ រមែងត្រូវសេចក្តីទុក្ខជាប់តាម ហេតុនោះ បុគ្គលមិនត្រូវដើរទៅកាន់ផ្លូវឆ្ងាយ គឺវដ្តៈ ទាំងមិនត្រូវ បណ្តោយខ្លួនឲ្យសេចក្តីទុក្ខជាប់តាមឡើយ។

នៅទីបញ្ចប់ នៃធម្មទេសនា របស់ព្រះមានព្រះភាគហើយ ភិក្ខុនោះក៏នឿយណាយ ចំពោះទុក្ខទាំង៥យ៉ាង ដែលព្រះអង្គទ្រង់ លើកឡើងសំដែងចំពោះខ្លួន ហើយទំលាយនូវសំយោជនៈទាំងពីរ ចំណែកខាងក្រោម៥ និងចំណែកខាងលើ៥ ហើយបានបិតនៅក្នុង អរហត្តផលផុតចាកវដ្តៈត្រឹមនេះឯង។

ចប់ ទុក្ខធម្មកថា។

ព្រះទេពសត្វា កិម តូរ

៥. ទស្សនាវដ្តី

ព្រះពោធិសត្វនៃយើង កាលទ្រង់ចាប់ជាតិទាំង១០(ដែលហៅថាទសជាតិ) ក្នុងជាតិនីមួយៗទ្រង់ខំកសាងបំពេញបារមីដោយតឹងរឹងហ្នឹងហ្នាតំមិនដែលបន្ទុះបន្ថយឬបណ្តែតបណ្តោយសោះឡើយ។

សួរថា បារមី ប្រែថា ដូចម្តេច? អធិប្បាយយ៉ាងណា?

ឆ្លើយថា បារមីស័ព្ទនេះលោកប្រែបានច្រើនយ៉ាង តែក្នុងទីនេះយកតែស័ព្ទពីរយ៉ាងមកប្រែព្រមទាំងអធិប្បាយដូចមានសេចក្តីតទៅ

១. បារមី ប្រែថាគុណជាតិជាគ្រឿងដល់នូវព្រះនិព្វាន ព្រោះតែកិរិយាកសាងនូវបុណ្យកុសលអ្វីមួយដែលសម្បយុត្តដោយបញ្ញា។

២. បារមី ប្រែថាការរក្សា ឬការបំពេញនូវគុណធម៌អ្វីមួយដែលជាធម៌ដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់។

សេចក្តីអធិប្បាយ ធម៌ទាំងឡាយណា ដែលជាគុណ ដ៏វិសេសមានទាន សីល ភាវនា ជាដើម ដ៏សម្បយុត្តដោយបញ្ញា ប្រាសចាកតណ្ហា ទិដ្ឋិ មានៈ លោភៈ ទោសៈ មោហៈ ធម៌ទាំងឡាយនោះឈ្មោះថា បារមី។

ធម៌ទាំងឡាយណា ដែលមិនមានគុណវិសេស មានទាន សីល ភាវនា ជាដើម ដ៏ប្រាសចាកបញ្ញា ហើយសម្បយុត្តតែដោយតណ្ហា ទិដ្ឋិ មានៈ លោភៈ ទោសៈ មោហៈ ធម៌ទាំងឡាយនោះ មិនឈ្មោះថា បារមីទេ។

ទាន សីល ភាវនាណា ដែលសាធុជនបានធ្វើហើយ ដោយតាំងចិត្តថា មិនចង់បានលាភសក្ការៈ ឬគុណវិសេសផលប្រយោជន៍ពីអ្នកទទួលក្តី ឬក៏មិនប្រាថ្នាយកកេរ្តិ៍ឈ្មោះ យសស័ក្តិ ទៅកើតជា

នេះ ជានោះក្តី គឺធ្វើដោយតាំងចិត្តថា ឲ្យអស់តែកិលេស ពីក្នុងខន្ធ
សន្តាន ហើយយកព្រះនិព្វានជាគោលប៉ុណ្ណោះ ទាន សីល ភាវនា
នោះ ទើបឈ្មោះថា បារមីធម៌។

ទាន សីល ភាវនាណា ដែលសាធុជនបានធ្វើហើយ ដោយ
តាំងចិត្តប្រាថ្នា ចង់បានលាភសក្ការៈ ឬ ទាមទារគុណបំណាច់ ផល
ប្រយោជន៍ ពីអ្នកទទួលក្តី ចង់ឲ្យគេពោលសរសើរ លើកតំកើងខ្លួន
ជាអ្នកធំ អ្នកគ្រាន់បើក្តី ឬមានបំណង ចង់ទៅកើតជានេះ ជានោះ
ឲ្យបានផ្តុំផ្តើម រុងរឿងក្តី ទាន សីល ភាវនានោះ មិនបានឈ្មោះថា
បារមីធម៌ឡើយ។

ពុទ្ធសាសនិកជនណាបានបំពេញកុសលអ្វីមួយប្រកបដោយ
ចិត្តជ្រះថ្លា រីករាយ ទាំងប្រកបដោយ ការចេះដឹង ប៉ិនប្រសប់ វាងវៃ
ស្អប់ខ្ពើមធុញទ្រាន់ភពបី ពុទ្ធសាសនិកជននោះបានឈ្មោះថាជាអ្នក
បានបំពេញបារមីធម៌ដោយពិតៗកុសលនេះហៅថាវិជ្ជគាមិកុសល។

ពុទ្ធសាសនិកជនណាបានបំពេញកងការកុសលអ្វីមួយដោយ
ចិត្តជ្រះថ្លា រីករាយដែរ តែប្រាសចាកបញ្ញា គឺធ្វើដោយ ការល្ងង់ខ្លៅ
ហើយប្រាថ្នាភពតូចភពធំ ចង់កើតជានេះជានោះជាដើម ពុទ្ធសាស
និកជននោះមិនបានឈ្មោះថា ជាអ្នកបំពេញបារមីធម៌ទេ។ កុសល
នេះ ហៅថា វិជ្ជគាមិកុសល។

បារមីមាន១០យ៉ាង

- ១. ទានបារមី, ២. សីលបារមី, ៣. នេក្ខម្មបារមី, ៤. បញ្ញា
បារមី, ៥. រិយបារមី, ៦. ខន្តីបារមី, ៧. សច្ចបារមី, ៨. អធិដ្ឋានបារមី,

៩. មេត្តាបារមី, ១០. ឧបេត្តាបារមី។ ក្នុងបារមីមួយៗ លោកចែក ចេញជាបីៗ រួមត្រូវជាបារមី៣០គត់។

បារមី ទាំង៣០នេះ ព្រះពុទ្ធ ជាគ្រូនៃយើងក្តី ព្រះបច្ចេកពុទ្ធ និងអនុពុទ្ធក្តីឬព្រះអសីតិសាវ័កក្តី សុទ្ធតែបានបំពេញបារមីទាំងនេះ គ្រប់ៗអង្គ គ្រាន់តែមានបំណងប្រាថ្នា និងការកសាង ធ្ងន់ដោយ បារមីនេះ បារមីនោះ ខុសៗគ្នា ប៉ុណ្ណោះ អង្គខ្លះ ប្រាថ្នាជាពុទ្ធកូមិ អង្គខ្លះ ប្រាថ្នាជា បច្ចេកកូមិ អង្គខ្លះ ប្រាថ្នាជាសាវ័កកូមិ ឆ្លោះហើយ លទ្ធផល គឺផលដែលបានសម្រេចនៃលោកទាំងនោះ ក៏ទៅជាធ្ងន់ ស្រាល យូរឆាប់ ស្រណុកពិបាក តាមលំដាប់ថ្នាក់ ឧបនិស្ស័យ វាសនាប៉ុណ្ណោះឯង។

១. ធានបារមី

ការបរិច្ចាគធនទ្រព្យ ឲ្យទៅជាទាន ដោយចិត្តមេត្តា ប្រណី អាណិត ខ្លោចផ្សាទូទៅ ចំពោះមនុស្ស សត្វមិនរើសមុខ ទាំងមិន ប្រាថ្នា ទាមទារបំណាច់ ផលប្រយោជន៍ អំពីមនុស្ស សត្វ អ្នកទទួល វិញឡើយ គឺតាំងចិត្តថា បរិច្ចាគធនទ្រព្យនេះ អោយអស់តែ សេចក្តី កំណាញ់ពីក្នុងខន្ធសន្តានប៉ុណ្ណោះ យ៉ាងនេះហៅថា ទានបារមី ។ ប្រែថា គុណជាតិ ជាគ្រឿងដល់នូវត្រើយ គឺព្រះនិព្វាន ព្រោះការ បរិច្ចាគធនទ្រព្យ។ បារមីនេះចែកចេញជា៣យ៉ាងគឺ៖

- ១. បុត្តទារស្សបិ ការបរិច្ចាគ នូវធនទ្រព្យ បុត្រ ភរិយា មិន ស្រណោះអាឡោះអាល័យឲ្យទៅជាទាន ហៅថា ទានបារមី។
- ២. អត្តនោ អង្គស្សបិ ការបរិច្ចាគនូវអរយវៈធំតូចនៃខ្លួន មាន សាច់ ស្បែក ឈាម សរសៃ ឲ្យទៅជាទាន ហៅថា ទានឧបបារមី។

៣. ជីវិតស្សបិ ការបរិច្ចាគនូវជីវិត មានពុទ្ធាចារ្យ រួងយកឆ្នើម
ប្រមាត់ បេះដូងជាដើម ឲ្យទៅជាទាន ហៅថា ទានបរមត្ថបារមី។
ឧទាហរណ៍ដូចជា...

វេស្សន្តរជាតក^១

ព្រះពោធិសត្វចាប់ជាតិជាវេស្សន្តរជាបុត្តព្រះបាទស្រីសញ្ញ័យ
ព្រះចៅជេតុត្តរ ព្រះពោធិសត្វអង្គនេះ ទ្រង់បំពេញទានបារមី។

លំដាប់នោះព្រះបាទស្រីសញ្ញ័យទ្រង់អភិសេកព្រះពោធិសត្វ
និងព្រះនាងមន្រីអោយជាអគ្គមហេសី។ ព្រះអង្គមានព្រះរាជបុត្រពីរ
ព្រះអង្គ គឺចៅជាលី និងនាងកណ្ណាជិនា។ ព្រះអង្គ ទ្រង់បំពេញទាន
បារមី ចំណាយព្រះរាជទ្រព្យអោយជាទានក្នុង១ថ្ងៃរាប់សែនកោដិ
កហាបណៈ ដល់មនុស្សទុគ៌ត សូម្បីតែជំរិបច្ចុយនាគ ក៏ទ្រង់បរិច្ចាគ
ទានដែរ។

ឯពួកអ្នកសិរិរាស្ត្រ ខ្លាចក្រែងសាបសូន្យរាជសម្បត្តិ ទើប
ចូលទៅក្រាបទូលព្រះរាជា ឲ្យបំបរបង់ព្រះពោធិសត្វ ចេញពីនគរ
ព្រះពោធិសត្វក៏នាំនាងមន្រី និងបុត្រាបុត្រីចូលទៅនៅក្នុងព្រៃ។

សម័យថ្ងៃមួយ ព្រះនាងដើររកបេះផលានុផលក្នុងព្រៃ ទុក
ព្រះរាជបុត្រអោយនៅចាំអាស្រម។ ជួនជាក្នុងកាលនោះ មានជួរជក
ព្រាហ្មណ៍ព្រឹទ្ធាចារ្យចូលទៅសុំព្រះរាជបុត្រ ព្រះពោធិសត្វក៏ប្រទាន
បុត្រាបុត្រីទាំងពីរអង្គដល់ព្រាហ្មណ៍នោះទៀត។

ក្រោយមក មានឥន្ទព្រាហ្មណ៍ ចូលមកសុំព្រះនាងមន្រី ព្រះ

---

^១ ជាតកទី១០

អង្គក៏ព្រមប្រទាន ប៉ុន្តែព្រះឥន្ទគ្រាន់តែនិម្មិតបំពេញទានបារមីប៉ុណ្ណោះ ហើយថ្វាយមកវិញ។

ចំណែកឯព្រះបាទស្រីសញ្ញ័យទ្រង់ត្រាស់បង្គាប់អស់នាហ្មឺន សព្វមុខមន្ត្រីឲ្យទៅអញ្ជើញព្រះពោធិសត្វមកសោយរាជសម្បត្តិវិញ ព្រះអង្គក៏ព្រមទទួលដោយព្រះទ័យជាកតញ្ញតាធម៌ចំពោះគុណូបការ នៃព្រះវររាជបិតា។ ព្រះពោធិសត្វ និងនាងមន្ត្រី ព្រមទាំងបុត្រាបុត្រី បាននៅជាសុខក្សេមក្សាន្ត ក្នុងនគរ ជេតុត្តរវៀងទៅ ។ លុះអស់ព្រះ ជន្មាយុ ក៏បានទៅឧប្បត្តិក្នុងស្ថានតុសិតទេវលោកនាយ។

២. សីលបារមី

ការរក្សាកាយ វាចា អោយរៀបរយប្រក្រតី អោយមានចរិយា សណ្តាប់ធ្នាប់ត្រឹមត្រូវល្អក្តី ឬតាំងវិវិតិចេតនា រៀបចាកបាប ហើយ សមាទាននូវសិក្ខាបទ៥, ៨, ២២០ក្តី សង្រួមឥន្ទ្រិយក្នុងសីល ដែល បានកាន់ប្រព្រឹត្តហើយឲ្យបរិសុទ្ធផូរផង មិនឲ្យពព្រុះឆ្កុះឆ្កាយ ដើម្បី សង្កត់សង្កិន នូវវិតិក្កមទោស ឲ្យឃ្លាតចេញពី ខន្ធសន្តាន ទាំងមិន លុះក្នុងកណ្តាប់ដៃ នៃតណ្ហា គឺមិនប្រាថ្នា ចង់បានស័ក្តិយសនោះៗ សោះឡើយ មានតែព្រះនិព្វាន យកមកជាគោលអារម្មណ៍ប៉ុណ្ណោះ យ៉ាងនេះ ហៅថា សីលបារមី ។ ប្រែថា គុណជាតិជាគ្រឿងដល់នូវ ត្រើយ គឺព្រះនិព្វាន ព្រោះតែការរក្សាកាយវាចាឲ្យរៀបរយប្រក្រតី។ បារមីនេះ ចែកចេញជា៣យ៉ាងគឺ ៖

១. បុត្តទារស្សបិ ការរក្សាកាយ វាចា ឲ្យរៀបរយ ប្រក្រតី ឬ សង្រួមក្នុងសីល មិនឲ្យពព្រុះឆ្កុះឆ្កាយ ព្រោះតែបុត្រ ភរិយា ហៅថា សីលបារមី។

២. អត្តនោ អង្គស្សបិ ការរក្សាកាយ វាចា ឲ្យរៀបរយប្រក្រតី ឬសង្រួមក្នុងសីល មិនឲ្យពព្រុះផ្ទុះឆ្កាយ ព្រោះតែអរិយវៈតូចធំរបស់ខ្លួន ហៅថា សីលឧបបារមី។

៣. ជីវិតស្សបិ ការរក្សាកាយ វាចា អោយរៀបរយប្រក្រតី ឬសង្រួមក្នុងសីល មិនឲ្យពព្រុះ ផ្ទុះឆ្កាយ ព្រោះតែជីវិត ហៅថា សីលបរមត្ថបារមី។ ឧទាហរណ៍ដូចជា.....

ភូរិទត្តកុមា^១

ព្រះពោធិសត្វចាប់ជាតិជាភូរិទត្ត ទ្រង់បំពេញសីលបារមី។

កាលកន្លងទៅហើយ ព្រះពោធិសត្វទ្រង់ច្យុតមកចាប់បដិសន្ធិក្នុងផ្ទៃនៃនាង សមុទ្ធជា ជាអគ្គមហេសី នៃព្រះបាទធម្មរដ្ឋ ក្នុងពិភពនាគ។ នាមដើមហៅថា “ទត្តកុមា” ក្រោយមកព្រះអង្គបានឡើងទៅដោះស្រាយបញ្ហាថ្វាយសក្កទេវរាជៗថ្វាយព្រះនាមថា “ភូរិទត្តកុមារ” វិញ ព្រោះមានប្រាជ្ញាលើសទេវតាទាំងពួង។

ភូរិទត្តពោធិសត្វ មានចិន្តាថា “ប្រយោជន៍អ្វី ដល់អាត្មាអញ នៅជាសត្វតិរច្ឆានដូច្នោះ គួរតែអាត្មាអញ ទៅរក្សាសីល ឲ្យបរិសុទ្ធក្នុងស្ថានមនុស្ស ប្រសើរជាង” ក៏ថ្វាយបង្គំលាសក្កទេវរាជ មកកាន់ស្ថានមនុស្ស។ ភូរិទត្តទៅព័ទ្ធព័ន្ធ នូវដំបូកមួយ ជិតឆ្នេរ យមុនានទីតាំងសច្ចាធិដ្ឋានថា “អាត្មាអញ នឹងរក្សាឧបោសថសីល បើនរណាមួយ ត្រូវការឆ្អឹងសាច់ឈាមសរសៃស្បែករបស់អញ ក៏ចូរយកតាមប្រាថ្នាចុះ” ហើយធ្មេចនេត្រាជាសុខក្នុងឧបោសថនោះទៅ។

---

^១ ជាតកទី៦

កាលនោះ មានព្រាហ្មណ៍អាលម្ពាយ(ហ្គូពស់) ម្នាក់ ដើរទៅ ឃើញព្រះអង្គហើយ ក៏ចូលទៅចាប់ទាញកន្ត្រាក់ ហែកមាត់ច្រកថ្នាំ ពិសក្តី វាយដំច្រំធាក់ ជិះជាន់ញាំញី ទាល់តែមានព្រះលោហិតធ្លាក់ តាមមាត់ និងនាសិកក្តី ទោះបីព្រាហ្មណ៍ប្រើឲ្យវា ស៊ីឈ្នួលអ្នកស្រុក យកផលប្រយោជន៍ មកចិញ្ចឹមប្រពន្ធ កូនក្តី ក៏មិនប្រទូស្ត តប តវិញ ឡើយ បើជាបើកពពារព្រូសពិស អាចធ្វើឲ្យព្រាហ្មណ៍នោះ ទៅជា ជេះក៏បាន ប៉ុន្តែនាគមិនធ្វើដូច្នោះឡើយ តែងតែខំប្រឹងតាំងហាបូទ័យ ឲ្យរឹងប៉ឹងមាំមួនក្នុងសីលរបស់ខ្លួនជាដរាប។ លុះអស់ជន្មយុក្តិក៏បាន ទៅកើត ក្នុងស្ថានតារត្តិវិញទេវលោក សោយទិព្វសម្បត្តិ អស់កាល យូរអង្វែង។

នេក្ខម្មបារមី

ការចេញចាកកាម ទៅសាងបព្វជ្ជា ដោយចិត្តជ្រះថ្លា ចំពោះ សមណភេទក្តី មានចិត្តធុញទ្រាន់នឿយណាយក្នុងទ្រព្យសម្បត្តិបុត្រ ភរិយា ដែលជាទីស្រឡាញ់ ពេញចិត្ត ក៏ខំស្នឹងស្នាធ្វើចំរើនសមថធម៌ និងវិបស្សនាធម៌ ឲ្យកើតឯកគ្គតារម្មណ៍ក្តី ឬក៏មានចិត្តភ័យខ្លាច តក់ ស្អុត ចំពោះសត្វ និងសង្ខារ ដែលវិលកើត វិលស្លាប់ រកទីបំផុតគ្មាន ហើយស្វែងរកពោធិញ្ញាណ ដើម្បីកំចាត់បង់នូវកិលេសឲ្យអស់ពីខន្ធ សន្តាន យ៉ាងនេះហៅថា នេក្ខម្មបារមី ៗ ប្រែថា គុណជាតិជាគ្រឿង ដល់នូវត្រើយ គឺព្រះនិព្វាន ព្រោះចេញសាងបព្វជ្ជា។ បារមីនេះចែក ចេញជា៣យ៉ាង ៖

- ១. បុត្តទារស្សបិ ការចេញសាងបព្វជ្ជាឥតជាប់ជំពាក់ទាក់ទាម នឹងបុត្រភរិយា ដែលជាទីស្រឡាញ់ពេញចិត្ត ហៅថា នេក្ខម្មបារមី។

២. អត្តនោ អង្គស្សបិ ការចេញសាងបព្វជ្ជា ឥតគិតដល់អវយវៈ
តូចធំរបស់ខ្លួន ដែលជាទីគាប់ចិត្ត ហៅថា នេក្ខម្មឧបបារមី។

៣. ជីវិតស្សបិ ការចេញសាងបព្វជ្ជាឥតគិតដល់ជីវិតដែលជា
ទីស្រឡាញ់បណ្តាចំបណ្តាលរបស់ចិត្ត ហៅថា នេក្ខម្មបរមត្ថបារមី។

ឧទាហរណ៍ដូចជា.....

តេមិយជាតក^១

ព្រះពោធិសត្វ ចាប់ជាតិជាតេមិយ បំពេញនេក្ខម្មបារមី។

កាលកន្លងទៅហើយ ព្រះពោធិសត្វច្យុត មកចាប់បដិសន្ធិ
ក្នុងផ្ទៃនៃព្រះនាងចន្ទាទេវី ជាអគ្គមហេសីនៃព្រះបាទកាសិករាជក្នុង
ក្រុងពារាណសី។ កាលព្រះពោធិសត្វប្រសូតបានព្រះជន្ម១ខែ ព្រះ
វរាជបិតា ទ្រង់ព្រះរាជទានពរថា នឹងផ្ទេររាជសម្បត្តិ ដល់តេមិយ
កុមារនេះ។ ព្រះអង្គគ្រាន់តែឮព្រះរាជឱង្ការប៉ុណ្ណោះ ក៏មានព្រះទ័យ
នឹកព្រួយជាខ្លាំង ព្រោះព្រះអង្គមានព្រះទ័យនឿយណាយក្នុងកិលេស
កាម និងវត្ថុកាម ដោយយល់ឃើញថា “រាជសម្បត្តិនេះ ដែលធ្វើខ្លួន
ឲ្យធ្លាក់ ទៅក្នុងនរក វិលកើត វិលស្លាប់ រកទីបំផុតមិនឃើញ” ទើប
ព្រះអង្គធ្វើជាមនុស្សគខ្លិនថ្លង់។ ទុកជាព្រះវរមាតាបិតា ល្ងង់លោម
យ៉ាងណាក្តី គំរាមកំហែងដោយឧបាយផ្សេងៗក្តីព្រះបរមពោធិសត្វ
នៅតែមិនព្រមធ្វើតាម ទើបព្រះវរមាតា ទ្រង់ប្រើសុនន្ទសារថី ឲ្យចាប់
ព្រះអង្គយកទៅកប់ចោលក្នុងរណ្តៅ។

ពេលនោះ ព្រះពោធិសត្វ ទ្រង់ដោះព្រះអង្គ រួចពីគ្រោះថ្នាក់
ហើយ ទើបបណ្តេញសុនន្ទសារថី អោយត្រឡប់មកវិញ ដើម្បីថ្វាយ

---

^១ ជាតកទី៣

ដំណឹង ដល់ព្រះវរមាតាបិតា ឲ្យបានជ្រាបថា “ព្រះអង្គ មិនមែនជា មនុស្សគ្មានខ្លួនផ្ទះទេ ដែលធ្វើដូច្នោះ ព្រោះមិនត្រូវការរាជសម្បត្តិទេ តើ!”។ តពីនោះមក ព្រះអង្គទ្រង់បំពេញនេក្ខម្មបារមី ចេញទៅទ្រង់ ផ្ទួសនៅក្នុងព្រៃ។

ព្រះវរមាតាបិតា បានជ្រាបដំណឹងហើយ ក៏លើកសេនាទៅ តាមព្រះអង្គឲ្យមកសោយរាជសម្បត្តិវិញ លុះបានស្តាប់ធម្មទេសនា ក៏កើតសង្វេគ ទើបនាំគ្នាចូលកាន់បព្វជ្ជាក្នុងពេលនោះឯង។

៤. បញ្ញាបារមី

ការដឹងច្បាស់នូវ សាមញ្ញលក្ខណៈ មានអនិច្ចលក្ខណៈ ជា ដើមក្តី ការកំណត់ដឹងនូវ បញ្ចក្ខន្ធ ដោយចំណែកៗ មានរូបក្ខន្ធ ជា ដើមក្តី ការឈ្វេងយល់ ដោយឧបាយនៃសេចក្តីករុណា ចំពោះសត្វ ទាំងឡាយឲ្យរួចចាកទុក្ខ គឺការកើតចាស់ឈឺស្លាប់ក្នុងភពវដ្តសង្សារ ក្តី ការត្រិះរិះពិចារណាពិនិត្យពិច័យ ចំពោះហេតុផលប្រយោជន៍និង ឥតប្រយោជន៍ ឲ្យសត្វទាំងឡាយមិនរើសមុខក្តី ហៅថា បញ្ញាបារមី ៗ ប្រែថា គុណជាតិជាគ្រឿងដល់នូវត្រើយ គឺព្រះនិព្វាន ព្រោះការ ដឹងច្បាស់ ឬការវិនិច្ឆ័យ។ បារមីនេះចែកចេញជា៣យ៉ាងគឺ៖

១. បុត្តទារស្សបិ ការដកចិត្តផុតស្រឡះ អំពីគ្រឿងឧបករណ៍ និងបុត្តភរិយា ហើយធ្វើនូវការត្រិះរិះវិនិច្ឆ័យចំពោះប្រយោជន៍និងមិន មែនប្រយោជន៍ដល់សត្វទាំងឡាយឥតរើសមុខហៅថា បញ្ញាបារមី។

២. អត្តនោ អង្គស្សបិ ការដកចិត្តផុតស្រឡះអំពីអវយវៈតូចធំ របស់ខ្លួន ហើយធ្វើនូវការត្រិះរិះវិនិច្ឆ័យចំពោះប្រយោជន៍និងមិនមែន ប្រយោជន៍ដល់សត្វទាំងឡាយឥតរើសមុខហៅថាបញ្ញាឧបបារមី។

៣. ជីវិតស្សបិ ការដកចិត្តផុតស្រឡះ អំពីជីវិត គឺការរស់នៅ ហើយធ្វើនូវការគ្រិះរិះវិនិច្ឆ័យចំពោះប្រយោជន៍និងមិនមែនប្រយោជន៍ ដល់សត្វទាំងឡាយឥតអើសមុខ ហៅថា បញ្ញាបរមត្ថបារមី។

ឧទាហរណ៍ដូចជា.....

មហោសថជាតក^១

ព្រះពោធិសត្វចាប់ជាតិជាព្រះមហោសថបំពេញបញ្ញាបារមី។ កាលកន្លងទៅហើយ ព្រះពោធិសត្វ ទ្រង់ច្យុត មកចាប់បដិសន្ធិ ក្នុង ផ្ទៃនៃនាងសុមនាទេវី ជាភរិយារបស់សិរីវឌ្ឍសេដ្ឋី ក្នុងនគរមិថិលា។ កាលប្រសូតមក មហាជនបានសន្មតនាមថា “មហោសថកុមារ” ព្រោះ កុមារនេះ មានថ្នាំទិព្វនៅក្នុងដៃ។

ខាងក្រោយមក ព្រះរាជាទ្រង់ព្រះនាមវិទេហារាជ សោយរាជ សម្បត្តិ ក្នុងនគរមិថិលានោះ បានតាំងមហោសថកុមារ ជាព្រះរាជ បុត្រច្បង របស់ព្រះអង្គ ដោយហេតុកុមារនេះ មានបញ្ញាឈ្លាសវៃ លើសលប់ជាងជននានាទាំងអស់។ លុះពោធិសត្វ មានព្រះជន្មាយុ ១៦វស្សាបានចូលទៅស្តីដណ្តឹងនាងអមរា ស្រ្តីប្រកបដោយបញ្ចពិធក ល្យាណីជាភរិយា។ មហោសថបណ្ឌិត បំពេញបញ្ញាបារមី ដោយ បានដោះស្រាយប្រស្នា១៩ប្រការដែលមហាជនសាកសួរ ព្រមទាំង ប្រស្នាដទៃទៀតជាច្រើន បានជួយឧបត្ថម្ភព្រះរាជា ឲ្យមានសេចក្តី សុខក្សេមក្សាន្ត ក៏ព្រោះតែប្រាជ្ញារបស់ខ្លួនដែរ។

សម័យថ្ងៃមួយ ព្រះរាជាលើកយក មេណ្ឌបញ្ជា មកសួរថា អ្នកមានបញ្ញា និងអ្នកមានទ្រព្យ អ្នកណាប្រសើរជាង ? មហោសថ

---

^១ ជាតកទី៥។ ជាមហោសថក៏មាន។ ឱសថ និងឱសធ ប្រើបានដូចគ្នា។

បណ្ឌិតដោះស្រាយថា អ្នកមានបញ្ញាប្រសើរជាង ព្រោះសេចក្តីសុខ ដ៏ក្រៃលែង បុគ្គល នឹងយកទ្រព្យទៅទិញពុំបានឡើយ មានតែបញ្ញា នេះហើយដែលធ្វើឲ្យខ្លួនបាននូវទីរលត់ទុក្ខ។ ព្រះរាជាមានព្រះទ័យ សោមនស្សហើយព្រះរាជទានអោយមហោសថបណ្ឌិត នៅជាសុខ សប្បាយតរៀងទៅ។

៥. វិរិយបារមី

សេចក្តីព្យាយាមជាគុណប្រយោជន៍យ៉ាងសំខាន់ អាចញ៉ាំង កិច្ចការ សេចក្តីប្រាថ្នាគោលបំណងគ្រប់យ៉ាង អោយសម្រេចបាន។ សេចក្តីប្រឹងប្រែង ស្មឹងស្មាធី ចំពោះកុសលធម៌ ដោយតឹងរឹង មិន បង្កាន់ចិត្តឲ្យធ្លាក់ចុះ ក្នុងអំណាចតណ្ហា គឺមិនប្រាថ្នាលាភ សក្ការៈ ឬផលប្រយោជន៍ពីជនដទៃ គឺព្យាយាមដើម្បីនឹងបំបាត់បង់នូវកិលេស ឲ្យអស់រលីងពីខន្ធសន្តានប៉ុណ្ណោះ ទោះបីមានទុក្ខតត្រាក តត្រាំដូច ម្តេច ក៏មិនបន្ទុះបន្ថយលះបង់ សេចក្តីព្យាយាមចោល ហៅថា វិរិយ បារមី ។ ប្រែថា គុណជាតិជាគ្រឿងដល់នូវត្រើយគឺព្រះនិព្វាន ព្រោះ សេចក្តីព្យាយាម។ បារមីនេះ ចែកចេញជា៣យ៉ាងគឺ៖

១. បុត្តទារស្សបិ សេចក្តីព្យាយាមចំពោះកម្មជាកុសល មាន ការបរិច្ចាគទ្រព្យធន ជាដើម មិនគិតដល់បុត្រ ភរិយា ដែលជាទី ស្រឡាញ់ពេញចិត្តយ៉ាងនេះ ហៅថា វិរិយបារមី។

២. អត្តនោ អង្គប្បច្ចង្គស្សបិ សេចក្តីព្យាយាម ចំពោះកម្ម ជា កុសលយ៉ាងតឹងរឹង មិនគិតដល់អរិយៈ របស់ខ្លួនយ៉ាងនេះ ហៅថា វិរិយឧបបារមី។

៣. ជីវិតស្សបិ សេចក្តីព្យាយាមចំពោះ កម្ម ជាកុសល យ៉ាង

តឹងរឹង ស្វិលះបង់ជីវិត មិនលះបង់សេចក្តីព្យាយាមចោលយ៉ាងនេះ
ហៅថា វិរិយបរមត្ថបារមី។ ឧទាហរណ៍ដូចជា.....

ជនកជាតក^១

ព្រះពោធិសត្វចាប់ជាតិជាព្រះជនក បំពេញវិរិយបារមី។

កាលកន្លងទៅហើយ ពោធិសត្វច្បុកចាកទេវលោកមកចាប់
បដិសន្ធិ ក្នុងផ្ទៃនៃអគ្គមហេសី ព្រះបាទអរិដ្ឋជនក ក្នុងក្រុង មិចិលា
មហានគរ។ ខាងក្រោយមក មានកើតចម្បាំងក្នុងនគរ ព្រះរាជស្វាមី
ទ្រង់សោយទិវង្គតទៅ ព្រះនាង ក៏ភាសខ្លួន ចេញពីនគរ ស្រាប់តែ
សក្តិទេវរាជនិម្មិតភេទជាបុរសអ្នកបររទេះ មកនាំនាងយកទៅទុក
ក្រុងចម្បាកនគរ។ កាលពោធិសត្វប្រសូតមក ថ្វាយព្រះនាមថា “មហា
ជនកកុមារ”។ លុះព្រះអង្គមានព្រះជន្មាយុ១៦វស្សា ក៏លាព្រះមាតា
ត្រឡប់ទៅនគរវិញ ព្រះអង្គជិះសំពៅទៅដល់កណ្តាលសមុទ្រ មាន
ខ្យល់ព្យុះបោកបែកសំពៅ លិចក្នុងលំហសាគរ មនុស្សស្លាប់អស់
នៅសល់តែពោធិសត្វមួយព្រះអង្គឯង ទ្រង់ខំព្យាយាម ហែលទឹក
អស់៧ថ្ងៃ ទើបមណីមេខលាទេពជីតា មកស្រង់យកទៅដាក់ក្រោម
ដើមស្វាយក្នុងឧទ្យានក្បែរនគរមិចិលានោះ។ ពួកមហាជនបានលើក
ព្រះអង្គឲ្យសោយរាជសម្បត្តិ អភិសេកនាងសិម្ពិនីឲ្យជាអគ្គមហេសី
ទើបព្រះអង្គទៅដង្ហែយកព្រះមាតា មកនៅក្នុងនគរមិចិលាវិញ។

ព្រះពោធិសត្វ សោយរាជសម្បត្តិបាន ៧ឆ្នាំ ទ្រង់ ព្យាយាម
បរិច្ចាគ ព្រះរាជទ្រព្យឲ្យទាន រក្សាសីលពុំដែលលស់ខាន ព្រះអង្គ
មានព្រះទ័យនឿយណាយចំពោះកាមសុខ ទើបស្តេចចេញទៅទ្រង់

^១ ជាតកទី២។

ព្រះផ្នួសតាបស នៅក្នុងព្រៃ ខំស្នឹងស្នាធី ព្យាយាមធ្វើ សមណធម៌ អស់មួយពាន់ឆ្នាំ ទើបបានសម្រេចឈាន និងអភិញ្ញា ។ លុះអស់ ព្រះជន្មយុ ក៏បានទៅឧប្បត្តិក្នុងស្ថានព្រហ្មលោក។

៦. ខន្តិបារមី

ការអត់ធន់ ចំពោះសេចក្តី លោភ ក្រោធខឹងក្តី ចំពោះការ ស្រេកឃ្លាន ក្តៅត្រជាក់ ទុក្ខលំបាកក្តី ការទប់ទល់ទ្រាំទ្រចំពោះទោស កំហុសនៃជនដទៃ ដែលព្យាបាទ បៀតបៀន សង្កត់សង្កិន ញាំញីក្តី ហើយមិនប្រទូស្ត តប តទៅវិញ ហៅថាខន្តិបារមី។ ប្រែថាគុណជាតិ ជាគ្រឿងដល់នូវត្រើយ គឺព្រះនិព្វាន ព្រោះការអត់ធន់ ឬអត់ទ្រាំ។ បារមីនេះ ចែកចេញជា៣យ៉ាងគឺ ៖

១. បុត្តទារស្សបិ ការអត់ធន់ទ្រាំ ចំពោះកំហុសនៃបុត្តភរិយា ឬក៏ជនដទៃ ហៅថា ខន្តិបារមី។

២. អត្តនោ អង្គស្សបិ ការអត់ធន់ទ្រាំចំពោះសេចក្តីទុក្ខលំបាក នៃអរយៈរបស់ខ្លួន ហៅថា ខន្តិឧបបារមី។

៣. ជីវិតស្សបិ ការអត់ធន់ទ្រាំចំពោះការផ្តាច់បង់នូវជីវិត ហៅ ថា ខន្តិបរមត្តបារមី។ ឧទាហរណ៍ដូចជា.....

ចន្ទកុមារជាតក^១

ព្រះពោធិសត្វ ចាប់ជាតិជា ចន្ទកុមារ ជាបុត្រព្រះបាទវសវត្តិ ក្នុងក្រុងពារាណសី។ ព្រះពោធិសត្វអង្គនេះ ទ្រង់បំពេញខន្តិបារមី។ ព្រះបាទវសវត្តិ ទ្រង់តាំងចន្ទកុមារ ឲ្យជាឧបរាជ តាំងកណ្តហាល ព្រាហ្មណ៍បុរោហិតអោយជាអ្នកវិនិច្ឆ័យ។ កាលព្រាហ្មណ៍បុរោហិត

^១ ជាតកទី៧។

នោះ បានកាន់ដំណែងតុលាការហើយ ក៏មានចិត្តល្មើសស៊ីសំណូក
អំពីប្រជាជន កាត់ក្តីមិនត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់។ ព្រះបាទវសវត្តិទ្រង់ជ្រាប
ទើបដក កណ្តាលព្រាហ្មណ៍ ចេញពីដំណែង ហើយប្រគល់នាទី
នេះ ឲ្យចន្ទកុមារវិញ។

ឯកណ្តាលព្រាហ្មណ៍ តាំងពីថ្ងៃនោះមក តែងគយគន់វិៃ
មើលទោសចន្ទកុមារជានិច្ច ប៉ុន្តែរកចន្លោះនឹងចាប់ផ្តាក់ពុំបានសោះ។
ជួនជាក្នុងរាត្រី១ ព្រះវរបិតាទ្រង់សុបិននិមិត្ត ទើបត្រាស់សួរព្រាហ្មណ៍
ថា ខ្ញុំឯង យល់សប្តិឃើញថា “បានឡើងទៅកាន់ឋានសួគ៌” តើត្រូវ
ធ្វើបុណ្យកម្មអ្វី ទើបបានទៅកើតក្នុងឋានសួគ៌ ? ព្រាហ្មណ៍ទុច្ចរិត នឹក
ឃើញដល់ ចន្ទកុមារ ដែលខ្លួនប៉ងនឹងព្យាបាទនោះ ទើបក្រាបទូល
ថា“សូមព្រះអង្គសម្លាប់ព្រះរាជបុត្រ ព្រះរាជធីតា និងអគ្គមហេសី ដើម្បី
បូជាយញ្ញវិធី ទើបបានទៅកើត ក្នុងឋានសួគ៌”។ ព្រះរាជា ក៏ព្រមធ្វើ
តាម។ ទើបព្រះអង្គត្រាស់បង្គាប់ឲ្យចាប់ពោធិសត្វ ទៅដាក់ក្នុងទ្រុង
បម្រុងនឹងសម្លាប់ តែពោធិសត្វ ឥតមានតក់ស្លុត នឹងសេចក្តី ស្លាប់
នោះសោះ ទ្រង់ចេះតែខំបំពេញ ខន្តិបារមី មិនប្រទូស្ត តប តចំពោះ
ព្រាហ្មណ៍នោះឡើយ។ ដោយគុណានុភាពបារមីនេះ ស្រាប់តែក្តៅ
វិជ្ជុលដល់អមវិន្ត្រាធិរាជ ៗ ក៏ចុះមកស្រែកគំរាម អោយដោះលែង
ពោធិសត្វភ្លាម។ ពួកមហាជន ក៏ប្រហារព្រាហ្មណ៍នោះស្លាប់ទៅ
ហើយបណ្តេញព្រះបាទវសវត្តិ ចេញពីនគរ រួចអភិសេក ពោធិសត្វ
ឲ្យសោយរាជសម្បត្តិ ទោះបីពោធិសត្វ អង្វរករគេយ៉ាងណា គេក៏ពុំ
ស្តាប់សោះឡើយ។ លុះអស់ព្រះជន្មាយុ ក៏បានទៅឧប្បត្តិក្នុង
ទេវលោក។

៧. សច្ចបារមី

សេចក្តីទៀងត្រង់ គឺមិនពោលពាក្យកុហក មិននិយាយឲ្យខុសឲ្យភ្លាត់ពីសភាវៈពិត ឬក៏មិនពោលបំផ្លើសឲ្យលើសហួសពីការដឹង ការឃើញដោយតាំងចិត្តបរិសុទ្ធពិតត្រង់ចំពោះសត្វទាំងឡាយទុកដូចជាក្រុមញាតិឬមិត្តភ័ក្ត្រហើយមិនប្រាថ្នាទាមទារផលប្រយោជន៍គុណបំណាច់អ្វីមួយ អំពីសត្វដទៃនោះឡើយ គឺតាំងចេតនា ឲ្យតែទៀងត្រង់ ដើម្បីកំចាត់បង់នូវមុសាវាទ ដែលជាកិលេសជាតិ ឲ្យឃ្លាតចាកខន្ធសន្តានប៉ុណ្ណោះ យ៉ាងនេះហៅថា សច្ចបារមី ៗ ប្រែថា គុណជាតិ ជាគ្រឿងដល់នូវត្រើយ គឺព្រះនិព្វាន ព្រោះសេចក្តីទៀងត្រង់។ បារមីនេះ ចែកចេញជា៣យ៉ាងគឺ៖

១. បុគ្គទារស្សបិ ការមិនពោលពាក្យកុហក ឲ្យខុសឲ្យភ្លាត់ពីសភាវៈពិត ព្រោះតែបុត្រភរិយា ហៅថា សច្ចបារមី។

២. អត្តនោ អង្គស្សបិ ការមិនពោលពាក្យកុហក ឲ្យខុសឲ្យភ្លាត់ពីសភាវៈពិត ព្រោះតែអវយវៈរបស់ខ្លួន ហៅថា សច្ចឧបបារមី។

៣. ជីវិតស្សបិ ការមិនពោលពាក្យកុហក ឲ្យខុសឲ្យភ្លាត់ពីសភាវៈពិត ព្រោះតែជីវិតហៅថាសច្ចបរមត្ថបារមី។

ដូចឧទាហរណ៍ថា

វិធុរជាតក^១

ព្រះពោធិសត្វចាប់ជាតិជាព្រះវិធុរ បំពេញសច្ចបារមី។

កាលកន្លងទៅហើយ មានព្រះមហាក្សត្រមួយព្រះអង្គ ទ្រង់ព្រះនាម ព្រះបាទធនញ្ជ័យកោរព្យ សោយរាជ្យនៅនគរ ឥន្ទបត្តបុរី

---

^១ ជាតកទី៩។

ព្រះអង្គមានអ្នកប្រាជ្ញមួយរូបឈ្មោះ“វិធុរបណ្ឌិត” សម្រាប់ទូន្មានធម៌ ចំពោះព្រះអង្គ ព្រមទាំងស្តេច១២១អង្គទៀត។

សេចក្តីដំណាលថា មានស្តេច៤ព្រះអង្គគឺ៖ ព្រះឥន្ទ្រាធិរាជ១ ព្រះវរុណនាគរាជ១ ស្តេចសុបណ្ណគ្រុឌ១ ព្រះរាជបុត្ត ព្រះបាទ ធនញ្ញ័យកោរព្យ១ បានមកជួបជុំគ្នា រក្សាឧបោសថសីល ក្នុងព្រៃ ឱឡានរបស់ព្រះបាទធនញ្ញ័យកោរព្យ។ ស្តេចទាំង៤អង្គនេះ តែងអូត ដណ្តើមយកសេចក្តីបរិសុទ្ធជៀងៗខ្លួន ទើបចូលទៅរកព្រះវិធុរបណ្ឌិត អោយកាត់សេចក្តីថ្វាយ។ គ្រានោះ វិធុរបណ្ឌិត វិនិច្ឆ័យថា “បរិសុទ្ធ ដូចគ្នាទាំង៤អង្គ”។ ធម្មទេសនារបស់ពោធិសត្វក៏ល្បីល្បាញសុស សាយ ជ្រាបដំណឹងដល់ព្រះនាងវិមលាទេវី ជាអគ្គមហេសីនៃវរុណ នាគរាជ ទើបព្រះនាងធ្វើឧបាយកលដើម្បីឲ្យបានជួបនឹងពោធិសត្វ។

កាលនោះ បុណ្ណកយក្ខទទួលយកអាសាថា ទៅយកបេះដូង ពោធិសត្វឲ្យបាន ទើបបុណ្ណកយក្ខចូលទៅលេងបាស្តាគ្នាល់ជាមួយ នឹងព្រះបាទធនញ្ញ័យកោរព្យ តាំងប្តេជ្ញាថា “បើព្រះរាជាចាញ់ នឹងឲ្យ សម្បត្តិក្នុងនគរទាំងអស់”។ ព្រះរាជាបរាជ័យចាញ់យក្ខ យក្ខសុំយក តែវិធុរបណ្ឌិតមួយប៉ុណ្ណោះ ព្រះរាជាមិនព្រមឲ្យ ទើបអញ្ជើញពោធិ សត្វឲ្យមកកាត់សេចក្តី ពោធិសត្វបំពេញសច្ចបារមី កាត់សេចក្តីថា “ត្រូវតែឲ្យទៅយក្ខជាដាច់ខាត”។ បុណ្ណកយក្ខ ក៏នាំពោធិសត្វ យក ទៅសម្លាប់អស់វារៈ៩ដង តែមិនស្លាប់ឡើយ ដោយគុណានុភាពនៃ សច្ចបារមី នោះឯង ។ លុះវិធុរបណ្ឌិតអស់ជន្មាយុ ក៏បានឧប្បត្តិក្នុង ទេវលោក។

៨. អធិដ្ឋានបារមី

ការប្តេជ្ញាដោយផ្លូវចិត្ត ឬការតាំងចិត្តស៊ីប ក្នុងកុសលធម៌ ណាមួយ ដោយសេចក្តីបរិសុទ្ធ មិនលុះក្នុងអំណាចតណ្ហា គឺមិន ប្រាថ្នាលាភ សក្តារៈ យសស័ក្តិ ឬផលប្រយោជន៍ពីជនដទៃ ហើយ សមាទាននូវកម្មជាកុសលធម៌ដោយសេចក្តីតឹងរឹងមោះមុតអង់អាច ដើម្បីកំចាត់បង់នូវកិលេសាសវៈទាំងពួង ទោះបីមានទុក្ខវេទនាមក ជ្រៀតជ្រែក ឬគ្របសង្កត់ដូចម្តេច ក៏មិនបន្ទូរបន្ថយ ឬលះបង់ចិត្ត ដែលបានតម្កល់ស៊ីបហើយនោះចោល ហៅថា អធិដ្ឋានបារមី។ ប្រែ ថា គុណជាតិជាគ្រឿងដល់នូវត្រើយ គឺព្រះនិព្វាន ព្រោះការតាំង ចិត្តស៊ីបក្នុងកុសលធម៌។ បារមីនេះ ចែកចេញជា៣យ៉ាងគឺ៖

១. បុត្តទារស្សបិ ការតាំងចិត្តស៊ីបក្នុងកុសលធម៌ដោយមធឿត្ត ទោះបីបុត្រ ភរិយា មានទុក្ខលំបាកយ៉ាងណា ក៏មិនបង្កោនចិត្តនឹក ដល់បុត្រភរិយាទាំងនោះព្រមទាំងមិនបន្ទូរបន្ថយលះបង់កុសលធម៌ ចោល យ៉ាងនេះ ហៅថា អធិដ្ឋានបារមី។

២. អត្តនោ អង្គបុព្វចង្កស្សបិ ការតាំងចិត្តស៊ីបក្នុងកុសលធម៌ ដោយតឹងរឹង ទោះបីមានសេចក្តីទុក្ខវេទនា ដល់អវយវៈតូចធំរបស់ ខ្លួនយ៉ាងណាក្តី ក៏មិនបន្ទូរបន្ថយ លះបង់កុសលធម៌ចោល យ៉ាង នេះហៅថា អធិដ្ឋានឧបបារមី។

៣. ជីវិតស្សបិ ការតាំងចិត្តស៊ីប ក្នុងកុសលធម៌ដោយតឹងរឹង ទោះបីមានសេចក្តីអន្តរាយដល់ជីវិតក៏មិនបន្ទូរបន្ថយលះបង់កុសល ធម៌ចោល យ៉ាងនេះ ហៅថា អធិដ្ឋានបរមត្ថបារមី។ ដូចមានអតីត និទានជាឧទាហរណ៍ថា.....

នេមិរាជជាតក^១

ព្រះនេមិរាជពោធិសត្វ ទ្រង់បំពេញអធិដ្ឋានបារមី។

កាលនោះ ព្រះពោធិសត្វ ចាប់បដិសន្ធិ ក្នុងផ្ទៃនៃ ព្រះអគ្គមហេសី ព្រះមហាក្សត្រក្នុងនគរមិថិលា លុះគម្រប់ទសមាសហើយ ក៏ប្រសូតមក។ ព្រះមហាក្សត្រប្រទានព្រះនាមថា នេមិរាជកុមារ។

លុះព្រះវរបិតា មានព្រះកេសាស្ត្រហើយ ក៏អភិសេក ព្រះនេមិរាជឲ្យគ្រងរាជស្នងព្រះអង្គ។ ព្រះនេមិរាជទ្រង់មានព្រះរាជសទ្ធាបរិច្ឆាគព្រះរាជទ្រព្យសាងសាលា៥ ក្នុងសាលាមួយៗទ្រង់ចំណាយ ១សែនកហាបណៈរាល់ៗថ្ងៃឲ្យទាន ទ្រង់រក្សាសីល៥ និងឧបោសថកម្មជាប់ជានិច្ច។

រាត្រីមួយព្រះអង្គទ្រង់បរិវិតក្តថា “មានផលអ្វីហ្ន៎! ប្រសើរជាងទាន សីល ភារនា ដែលអាត្មាអញបានធ្វើមកហើយដែរឬ?” ។ លុះទ្រង់ បរិវិតក្តប៉ុណ្ណោះហើយ ក៏ផ្ចំស្តល់ទៅ ។ ស្រាប់តែដល់ រាត្រីមជ្ឈិមយាម ព្រះអមរិន្ទឥន្ទកោសិយ ក៏ហោះមកដោះស្រាយបញ្ហាថា “អានិសង្សដ្ឋសមានផលប្រសើរជាងផលទាំងនេះទៅទៀត”។

កាលបើព្រះអមរិន្ទឥន្ទកោសិយ បានហោះទៅដល់ ស្ថានភារក្តីង្សហើយ ក៏ប្រើមាតលីទេវបុត្រ ឲ្យប្រដាប់វេជយន្តរាជរថ ទឹមដោយសេះសិន្ទពទិព្វបរហោះមក អញ្ជើញព្រះពោធិសត្វ ឲ្យស្តេចយាងទៅកាន់ស្ថានភារក្តីង្ស។ លុះទៅដល់ហើយ ព្រះអង្គទេសនាថ្វាយសក្ត្រទេវរាជ ៗ មានសោមនស្ស ចំពោះព្រះអង្គ ក៏បូជាស្ថានភារក្តីង្សអោយសោយរាជ្យពាក់កណ្តាល។ ព្រះអង្គ សំដែងសេចក្តី

^១ ជាតកទី៤។

អរគុណ ហើយក៏លើកថ្វាយទៅសក្តិវិញ ដោយទ្រង់ព្រះតម្រិះថា “ការសោយសម្បត្តិ ដោយសារអ្នកដទៃ ពុំប្រសើរឡើយ ទុកដូចជា របស់ខ្ចីគេ”។ ទើបព្រះអង្គលាព្រះឥន្ទ្រាធិរាជៗ ក៏ឲ្យមាតលីទេវបុត្រ ទឹមវេជយន្តរាជរថ ជូនព្រះអង្គមកកាន់មិថិលាមហានគរ នាមនុស្ស លោកវិញ។

លុះដល់ព្រះកេសាស្ត្រហើយ ក៏អភិសេក ព្រះរាជបុត្រ ឲ្យ គ្រងរាជសម្បត្តិស្នងព្រះអង្គៗ ក៏ចេញសាងបព្វជ្ជាជាឥសី តាំងព្រះ ទ័យមាំ ក្នុងពោធិញ្ញាណ ប្រឹងចំរើនសមណធម៌ ដរាបដល់សម្រេច ឈាន និងអភិញ្ញា៥ សមាបត្តិ៨។ លុះសោយព្រះទិវង្គតទៅ ក៏បាន ឧប្បត្តិក្នុងស្ថានព្រហ្មលោកនាយ។

៩. មេត្តាបារមី

សេចក្តីស្រឡាញ់រាប់អាន ឬការជិតស្និទ្ធ ប្រជិតប្រជីចំពោះ សត្វទាំងឡាយ មិនមានវីសមុខ ដោយចិត្តបរិសុទ្ធ មិនលុះក្នុង អំណាចនៃតណ្ហា គឺមិនមានប្រាថ្នាលាភសក្តារៈ ឬផលប្រយោជន៍ពី អ្នកដទៃឡើយ ដោយមានគោលបំណងតែម្យ៉ាង ដើម្បីឲ្យសត្វបាន សេចក្តីសុខចំរើន កុំឲ្យសត្វបានទុក្ខទោសព្រៃ ទាំងដើម្បីនឹងកំចាត់ បង់នូវទោសព្យាបាទវិហឹសាទិក្តិលេស អោយអស់ពី ខន្ធសន្តាន តែ ប៉ុណ្ណោះ យ៉ាងនេះហៅថា មេត្តាបារមី ៗ ប្រែថា គុណជាតិជាគ្រឿង ដល់នូវត្រើយ គឺព្រះនិព្វាន ព្រោះសេចក្តីស្រឡាញ់រាប់អាន។ បារមី នេះ ចែកចេញជា៣យ៉ាងគឺ៖

១. បុត្តទារស្សបិ សេចក្តីស្រឡាញ់ រាប់អាន ចំពោះសត្វទាំង ឡាយ ទោះបីសត្វ ដែលបៀតបៀន បុត្រ ភរិយា ក៏មានការរាប់អាន

ចំពោះសត្វទាំងនោះដែរ ហៅថា មេត្តាបារមី។

២. អត្តនោ អង្គស្សបិ សេចក្តីស្រឡាញ់រាប់អានចំពោះសត្វ
ទាំងឡាយ សូម្បីសត្វដែលបៀតបៀនអរយវៈរបស់ខ្លួន ក៏មានការ
រាប់រកចំពោះសត្វទាំងនោះដែរ ហៅថា មេត្តាឧបបារមី។

៣. ជីវិតស្សបិ សេចក្តីស្រឡាញ់រាប់អានចំពោះសត្វទាំង
ឡាយ សូម្បីសត្វដែលបៀតបៀនជីវិត ក៏មានការរាប់រកចំពោះសត្វ
ទាំងនោះដែរ ហៅថា មេត្តាបរមត្តបារមី។ ឧទាហរណ៍ដូចជា.....

សុវណ្ណសាមជាតក^១

ព្រះពោធិសត្វ ចាប់ជាតិជាសុវណ្ណសាម ទ្រង់បំពេញមេត្តា
បារមី។ កាលកន្លងទៅហើយ ពោធិសត្វចាប់បដិសន្ធិក្នុងផ្ទៃនៃនាង
ទុប្បារិកា ជាភរិយានៃទុក្កលៈ មាតាបិតាឲ្យនាមថា សាមៈ (ហៅថា
សុវណ្ណសាម) នៅក្នុងសាលាដែលវេស្សកម្មទេវបុត្រនិម្មិតឲ្យក្នុងព្រៃ
ហោមពាន្ត។

លុះដល់ព្រះពោធិសត្វដឹងក្តីឡើង មាតាបិតា ក៏ងងឹតចក្ក
ទាំងពីរ។ សុវណ្ណសាមកុមារធ្វើការបំរើមាតាបិតា ឥតមានធុញទ្រាន់
ឡើយ ព្រមទាំងខំចំរើនមេត្តាព្រហ្មវិហារជាប់ជានិច្ច។ ដោយគុណ
នុភាពនៃមេត្តាព្រហ្មវិហារនេះ ពោធិសត្វនៅក្នុងទីណាៗ តែងមាន
ពួកម្រឹតចោមរោមជាបរិវារក្នុងទីនោះៗ។ ថ្ងៃមួយសុវណ្ណសាមកាន់
ក្តួមទៅដងទឹកស្ទឹងមិតសមតា មានហ្វូងម្រឹតចោមរោម ជាបរិវារទៅ
ផង។ គ្រានោះព្រះបាទបិលយក្ខ ជាព្រះចៅក្រុងពារាណសី ស្តេច
ចេញទៅប្រពាតព្រៃដើម្បីបាញ់ម្រឹត ទ្រង់បានទតឃើញសុវណ្ណសាម

---

^១ ជាតកទី១។

ពោធិសត្វ ដែលមានម្រឹតចោមពោមជាបរិវារ ដូច្នោះ ក៏លើកធ្នូបាញ់ ម្រឹត មិនត្រូវម្រឹត បែរជាត្រូវពោធិសត្វវិញ។ ពោធិសត្វក៏ដួលដេក ប្រះននៀលទូញថា “ឱ! លោកមាតាបិតាអើយ! លោកមុខជាក្ស័យ ជន្មាយុទាំងពីរនាក់ ពុំខានឡើយ!” ហើយក៏សន្លប់បាត់ស្មារតី ក្នុងទី នោះឯង។

ព្រះបាទបិលយក្ខ ឮនូវសំព្វវាចា នៃពោធិសត្វដូច្នោះ ក៏ទៅ នាំមាតាបិតាពោធិសត្វមកកាន់ទីនោះភ្លាម។ លុះមាតាបិតាមកដល់ ហើយ ទើបបូងស្លូងសច្ចាធិដ្ឋានថា “សូមឲ្យថ្នាំពិសសាបសូន្យចាក បុត្ររបស់ខ្ញុំ ឥឡូវនេះទៅ!”។ លំដាប់នោះ ហេតុទាំង៤យ៉ាង គឺ: ពោធិសត្វជាសះស្បើយ១ មាតាបិតាមានចក្ខុភ្លឺឡើងវិញ១ អរុណរះ ឡើង១ ជនទាំងអស់បានដល់អាស្រមមបទ១ ក៏កើតប្រាកដឡើង។ ពោធិសត្វលុះអស់ជន្មាយុ ក៏បានទៅឧប្បត្តិក្នុងព្រហ្មលោក។

១០. ឧបេក្ខាបារមី

ការតាំងចិត្តព្រងើយកន្តើយ មិនមានសោមនស្សទោមនស្ស ក្នុងឥដ្ឋារម្មណ៍ និងអនិដ្ឋារម្មណ៍ក្នុងទ្វារទាំង៥ក្តី ការតាំងចិត្តឲ្យនៅ ជាកណ្តាល មិនត្រេកអររីករាយ មិនមានថ្នាំងថ្នាក់អាក់អន់ ចំពោះ សត្វនិងសង្ខារទាំងឡាយ ទោះមានឧបការគុណក្តី មិនមានឧបការ គុណក្តី ឬក៏សត្វដែលគួរស្រឡាញ់រាប់អានក្តី សត្វដែលគួរស្អប់ខ្ពើម ធុញទ្រាន់ក្តី ក៏នៅតែតាំងចិត្ត ឲ្យព្រងើយៗ តាមប្រក្រតីទៅបាន តែងមានស្មារតី នឹកឃើញ ដឹងខ្លួនជានិច្ច មិនភ្លាំងភ្លាត់ យ៉ាងនេះ ហៅថា ឧបេក្ខាបារមី ៗ ប្រែថា គុណជាតិជាគ្រឿងដល់នូវត្រើយ គឺ ព្រះនិព្វាន ព្រោះតែការតាំងចិត្តព្រងើយៗ កណ្តាលៗ។ បារមីនេះ

ចែកចេញជា៣យ៉ាងគឺ៖

១. បុត្តទារស្សបិ ការតាំងចិត្តឲ្យព្រងើយកន្តើយចំពោះបុត្រ ភរិយា ព្រមទាំងសត្វនិងសង្ខារ ចិត្តដែលតាំងស៊ប់នៅជាកណ្តាល យ៉ាងនេះ ហៅថា ឧបេក្ខាបារមី។

២. អត្តនោ អង្គស្សបិ ការតាំងចិត្តព្រងើយកន្តើយ ចំពោះ អរយវៈរបស់ខ្លួន ព្រមទាំងចំពោះសត្វនិងសង្ខារ ចិត្តដែលតាំងនៅ ស៊ប់យ៉ាងនេះ ហៅថា ឧបេក្ខាឧបបារមី។

៣. ជីវិតស្សបិ ការតាំងចិត្តព្រងើយកន្តើយ ចំពោះជីវិតព្រម ទាំងចំពោះសត្វនិងសង្ខារ ចិត្តដែលតាំងស៊ប់ នៅជាកណ្តាលយ៉ាង នេះហៅថា ឧបេក្ខាបរមត្ថបារមី។ ឧទាហរណ៍ដូចជា.....

នារទព្រហ្មជាតក^១

ព្រះពោធិសត្វជានារទព្រហ្មបំពេញឧបេក្ខាបារមី។ ក្នុងអតីត កាលមានព្រះមហាក្សត្រមួយព្រះអង្គទ្រង់ព្រះនាមអង្គតិរាជ សោយ រាជសម្បត្តិក្នុងក្រុងមិថិលា ដែនវិទេហៈ ទ្រង់មានព្រះរាជធីតាមួយ ព្រះអង្គ ព្រះនាមនាងរុច្ឆាទេវី ជាស្រ្តីបរិបូណ៌ដោយប្រាជ្ញា ហើយជា ទីគាប់ព្រះទ័យផង។ មានអាមាត្យ៣នាក់ អាមាត្យទី១ ទី២ ជាសម្មា ទិដ្ឋិ ឯអាមាត្យទី៣ ជាមិច្ឆាទិដ្ឋិ។ អាមាត្យទាំងអម្បាលនោះតែងនាំ សេចក្តីយល់របស់ខ្លួន ទៅក្រាបទូលព្រះរាជាផ្សេងៗគ្នា។

លុះថ្ងៃក្រោយមក ព្រះរាជាក៏ទ្រង់ជឿតាមយោបល់អាមាត្យ ទី៣ ទើបទ្រង់ យាងទៅជួបនឹង លោកគ្រូ គុណាជីវក ទ្រង់ជឿតាម គុណាជីវកជាមិច្ឆាទិដ្ឋិតែងពោលថាគ្មានបុណ្យបាបនរកស្មគឺឡើយ។

---

^១ ជាតកទី៨។

ហេតុនោះបានជានាងរុច្ឆារាជធីតាចូលទៅគាល់សម្តេចព្រះ
រាជបិតា ក្រាបបង្គំទូលថា “សូមទ្រង់ព្រះមេត្តាប្រោស កុំជឿស្តាប់
ពាក្យគ្រូគុណាជីវក ៗនោះ យល់ខុសទេ សូមព្រះអង្គ លះបង់មិច្ឆា
ទិដ្ឋិចោលស្រឡះចេញ ទើបបានរួចចាកទោសអំពីលោកន្តរនរក”។
ព្រះបាទអង្គតិរាជ លុះទ្រង់ព្រះសណ្តាប់ហើយ ក៏ទ្រង់អាសូរសំដី
បុត្រីណាស់ដែរ ប៉ុន្តែទ្រង់នឹងលះមិច្ឆាទិដ្ឋិចោលចេញពុំបាន។

នាងរុច្ឆាទេវីទាល់ប្រាជ្ញា ក៏តាំងសច្ចាធិដ្ឋានបូងស្នងដល់ទេវ
បុត្រ ទេវតានិងព្រហ្មសូមជួយដោះទុក្ខព្រះរាជបិតាឲ្យរួចអំពីមិច្ឆាទិដ្ឋិ។

វេលានោះ ក៏ស្រាប់តែជ្រាបដល់ នារទព្រហ្មពោធិសត្វ ៗ ក៏
និម្មិតភេទជាឥសី ហើយហោះចុះមកកាន់ នគរមិថិលា សំដែងធម្ម
ទេសនាប្រោស ព្រះបាទអង្គតិរាជ ព្រះរាជាក៏ទ្រង់លះបង់មិច្ឆាទិដ្ឋិ
បានតាមលំដាប់ មានព្រះរាជហឫទ័យបែរមកខាងសម្មាទិដ្ឋិឡើង
វិញ ហើយតាំងរក្សាសីល បរិច្ចាគព្រះរាជទ្រព្យ ឲ្យទានជាប់ជានិច្ច
មិនដែលដាច់សោះ។ នារទព្រហ្មពោធិសត្វ ក៏វិលទៅកាន់ព្រហ្ម
លោកនាយវិញ។

សាធុជនទាំងឡាយ បើមានបំណង ដើម្បីទ្រទ្រង់ ព្រះពុទ្ធ
សាសនាឲ្យបានរុងរឿងក្តី មានប្រាថ្នាចង់ជួយឧបត្ថម្ភប្រទេសជាតិ ឲ្យ
បានសុខ ចម្រើនក្តី គួរកាន់ ប្រព្រឹត្តតាមលំអាន នៃព្រះពោធិសត្វទាំង
១០ជាតិនោះចុះ ទើបព្រះពុទ្ធសាសនានឹងបានរុងរឿងថ្កុំថ្កើងបិតបេរ
ចីរកាល ទាំងប្រជាជនក្នុងប្រទេស ក៏បានសុខក្សេមក្សាន្ត រីករាយ
សប្បាយគ្រប់ៗគ្នា សមតាមគោលបំណងឥតឃ្លៀងឃ្លាតឡើយ។

ព្រះឥន្ទមុនី កែវ វណ្ណ

៦. ពហុការធម៌

នមោ តស្ស ភកវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

កតមេ ទ្វេ ធម្មា ពហុការា។ សតិ ច សម្មជញ្ញញ្ច។ ឥមេ ទ្វេ ធម្មា ពហុការា។ ធម៌២មានឧបការៈច្រើន តើដូចម្តេចខ្លះ? សតិ សេចក្តី រលឹក១ សម្មជញ្ញៈ សេចក្តីដឹងខ្លួន១ ធម៌ទាំង២នេះមានឧបការៈច្រើន

អធិប្បាយ

ពាក្យថា “សតិ” សេចក្តីរលឹក ជាតួសោភណចេតសិក។ ឯ “សម្មជញ្ញៈ” សេចក្តីដឹងខ្លួន ក៏ជាតួចេតសិកដែរ ប៉ុន្តែជាតួបញ្ញា។

គុណធម៌ ២ប្រការនេះ ជាគូគ្នា ប្រាស្រ័យគ្នា ទៅវិញទៅមក លះបង់ចោលគ្នាមិនបាន តែងប្រព្រឹត្តទៅក្នុងករណីយកិច្ចជាមួយគ្នា ដូចស្រមោល តែងអន្ទោលតាមរូប លះបង់ចោលរូបមិនបាន ប្លែក តែសតិជាធម៌មានអាការៈជាភ្នាក់ងារ ខាងការនឹកឃើញចាំបានមិន ភ្លេច ចំពោះអំពើរបស់ខ្លួនដែលនិយាយហើយ ដែលគិតហើយ ដែល ធ្វើអ្វីរួចហើយ អស់កាលយូរអង្វែង ក៏អាចនឹកឃើញ ចាំបានគ្រប់ សព្វមិនភាន់ច្រឡំ។

សតិនេះជាធម៌មានឥទ្ធិពលច្រើនជាងធម៌ទាំងពួង ទាំងមាន សមត្ថភាពអាចចូលជ្រៀតជ្រក នៅអាស្រ័យក្នុងពួកធម៌ច្រើនយ៉ាង ជាអនេកប្បការ ហួសវិស័យនឹងលើកយកមកពណ៌នាក្នុងទីនេះ ឲ្យ សព្វគ្រប់ ទាំងអស់បានឡើយ ដូចក្នុងអារក្ខកម្មដ្ឋាន ៤ ត្រង់បទថា “មរណស្សតិ” ប្រែថាធម្មជាតិជាគ្រឿងនឹករលឹកចំពោះសេចក្តីស្លាប់។ ដូចក្នុងពលធម៌៥មានពាក្យថា “សតិពលៈ” ប្រែថា ស្មារតីចាំបាន ជា

កម្លាំង។ ដូចក្នុងសត្វពោជ្ឈង្គ៧ ត្រង់បទថា “សតិសម្មោជ្ឈង្គៈ” ប្រែថា សតិជាអង្គនៃធម៌ជាគ្រឿងត្រាស់ដឹង(នូវចតុរារិយសច្ច)។ ដូចក្នុងអដ្ឋង្គិកមគ្គ៨ត្រង់បទថា“សម្មាសតិ”ប្រែថាស្មារតីជាគ្រឿងរលឹកដោយប្រពៃ គឺរលឹកក្នុងសតិប្បដ្ឋាន៤។ ដូចក្នុងនាថករណធម៌១០ត្រង់បទថា “សតិនាថករណៈ” ប្រែថាធម៌ជាគ្រឿងធ្វើនូវទីពឹង។ ដូចក្នុងឥន្ទ្រិយ៥ ត្រង់បទថា “សតិន្ទ្រិយំ” ប្រែថាធម្មជាតិធ្វើនូវសេចក្តីរលឹកជាធំ។

ឯពាក្យថា សម្បជញ្ញៈ សេចក្តីដឹងខ្លួននោះ គឺភ្នាក់ងារខាងដឹងខ្លួនក្នុងពេលដែលកំពុងធ្វើការងារអ្វីមួយ កំពុងថ្លែងសេចក្តីអ្វីមួយ កំពុងគិតការអ្វីមួយ ជាធម៌មានសមត្ថភាពអាចគ្រប់គ្រងរក្សាចិត្តមិនឲ្យងាករេបែរទៅកាន់ទីដទៃ តាមតែអំពើចិត្តឡើយ។

សេចក្តីថា ចិត្តរបស់បុគ្គលណា ដែលមាន សតិ សម្បជញ្ញៈ គ្រប់គ្រង រក្សាល្អហើយ ចិត្តរបស់បុគ្គលនោះ តែងជ្រើសរើសរកចំពោះតែរបស់ណាដែលល្អ។ ប្រៀបដូចរថទឹមសេះ មានសារថីបិនប្រសប់ឃ្លាសវៃឡើងជិះបរទៅតាមផ្លូវ រមែងលៀនត្រង់ទៅតាមផ្លូវជារថដែលគួរគេ ពិតពិល រមិលមើល មិនទាស់ឆ្គង នឹងភ្នែក របស់មនុស្សទាំងពួង មិនធ្វើឲ្យជនណាមួយ មានសេចក្តីអន្តរាយឡើយ។

ការប្រព្រឹត្ត ធ្វើករណីកិច្ចគ្រប់យ៉ាង របស់មនុស្ស ក្នុងលោកនេះ កាលបើគ្មានសតិសម្បជញ្ញៈរមែងប្រព្រឹត្តធ្វើអ្វីមួយដោយកាយវាចា ចិត្ត ឲ្យភ្លាត់ នាំបណ្តាលឲ្យកើតគ្រោះថ្នាក់ និងសេចក្តីអន្តរាយដល់ខ្លួនផង ដល់អ្នកដទៃផង ព្រោះតែគ្មាន សតិសម្បជញ្ញៈនេះជាហេតុ ដូចរថទឹមសេះដែលគ្មានសារថីបរទេ សេះរមែងស្ទុះនាំរថទៅកាន់ទីផ្តេសផ្តាស ទៅតាមទំនើងចិត្តរបស់វា លុះតែប៉ះដល់ទង្គិចអ្វី

មួយ ដល់នូវការវិនាសរថខូចអសារបង់។

ចំណែកខាងមនុស្សដែលបរិបូណ៌ដោយសតិសម្បជញ្ញៈ បើប្រព្រឹត្តធ្វើអ្វីមួយ ដោយកាយវាចាចិត្ត មិនរឹបត្តិខុស ខូចប្រយោជន៍ដែលល្អៗ ជាហេតុនាំអោយបានសេចក្តីសុខចម្រើនដល់ខ្លួនផង ដល់អ្នកដទៃផង ព្រោះមានសតិសម្បជញ្ញៈជាហេតុ។

លក្ខណៈ គ្រឿងកំណត់សំគាល់របស់មនុស្ស ដែលប្រកបដោយ សតិ សម្បជញ្ញៈ នោះ គួរជ្រាបអំពីចរិយា ការប្រព្រឹត្ត របស់មនុស្សនោះៗឲ្យដឹងថា មនុស្សណាកាលដែលនឹងលើកជើងឈានដើរទៅខាងមុខ ឬថយក្រោយ មនុស្សនោះ មានស្មារតីប្រុងប្រយ័ត្ន ជានិច្ចដឹងខ្លួនថា “អាត្មាអញ កំពុងលើកជើង ឈានដើរទៅខាងមុខ ឬថយក្រោយ” កាលឱនកាយខាងមុខក្តី បែរកាយទៅខាងក្រោយក្តី ក៏មានស្មារតីដឹងខ្លួនជានិច្ចថា “អាត្មាអញកំពុងឱនកាយទៅខាងមុខ បែរកាយទៅខាងក្រោយ” កាលដែល ក្រឡេកមើលទៅមុខក្តី ទៅឆ្វេងក្តី ទៅស្តាំក្តី ទៅលើក្តី ទៅក្រោមក្តី ក៏មានស្មារតីដឹងខ្លួនជានិច្ចថា “អាត្មាអញកំពុងក្រឡេកមើលទៅមុខ ឆ្វេង ស្តាំ លើ ក្រោម” ។ល។ កាលដកដង្ហើមចេញវែង ចូលវែង ដកដង្ហើមចេញខ្លី ចូលខ្លី ក៏មានស្មារតីដឹងខ្លួនថា “អាត្មាអញកំពុងដកដង្ហើមចេញវែង ចូលវែង ដកដង្ហើមចេញខ្លី ចូលខ្លី”។

បុគ្គល ដែលប្រកបដោយ សតិ និងសម្បជញ្ញៈ រមែងឃើញភ័យក្នុងវាលវដ្តសង្សារ ដូចអធិប្បាយមកនេះ។

មែនពិត សតិចេតសិក នេះ ជាធម៌សំខាន់បំផុត ខាងធ្វើចិត្តអោយបរិសុទ្ធ ហ្មត់ចត់ល្អ សមដូចពុទ្ធដីកាក្នុងសតិប្បដ្ឋានសូត្រ ថា

“ឯកាយនោ អយំ ភិក្ខុវេ មក្កោ សត្តានំ វិសុទ្ធិយា សោកបរិទេវានំ
 សមតិក្កមាយ ទុក្ខទោមនស្សានំ អត្តជ្ជមាយ ញាយស្ស
 អធិកមាយ និព្វានស្ស សច្ចិកិរិយាយ យទិទំ ចត្តារោ សតិប្បដ្ឋានា”
 “ម្ចាស់ភិក្ខុទាំងឡាយ ផ្លូវគឺសតិប្បដ្ឋាន៤នេះជាផ្លូវមូលតែមួយ(ប្រព្រឹត្ត
 ទៅ) ដើម្បីសេចក្តីស្អាតវិសេស នៃសត្វទាំងឡាយ ដើម្បីកន្លងបង់
 នូវសេចក្តីសោកស្រណោះអាឡោះអាវីយ សេចក្តីខ្សឹកខ្សួលរំជួល
 ចិត្តទាំងឡាយ ដើម្បីរំលត់ទុក្ខនិងទោមនស្សទាំងឡាយ ដើម្បីត្រាស់
 ដឹងនូវធម៌ដែលគួរត្រាស់ដឹង ជាធម៌សម្រាប់យឺតយោងស្រោចស្រង់
 សត្វ ដើម្បីធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់នូវនិព្វាន។

កាលបើបុគ្គល កំពុងតម្កល់ស្មារតី ពិចារណាអារម្មណ៍ណា
 មួយ ដូចពណ៌នាមកនេះ ចិត្តក៏ជាប់នៅក្នុងកុសលតែម្យ៉ាង បើចិត្ត
 កំពុងជាប់នៅក្នុងកុសលធម៌បែបនេះហើយ ឧបក្កិលេសទាំងឡាយ
 មានអភិជ្ឈាវិសមលោភៈនិងទោសៈជាដើមជាអកុសលក៏រកឱកាស
 ជ្រៀតជ្រកកើតឡើងមិនបាន កាលបើដូច្នោះ ចិត្តក៏ប្រាសចាកមន្ទិល
 គ្រឿងសៅហ្មង ដល់នូវសភាពជាចិត្តជ្រះថ្លា រាល់ៗខណៈ ដោយ
 លំដាប់។

លក្ខណៈរបស់សតិមាន២យ៉ាងគឺ

១. អបិលាបនលក្ខណា សតិ មានការមិនភ្លាំងភ្លាត់ ជា
 លក្ខណៈ។ សតិនេះតែងញ៉ាំងចិត្តរបស់បុគ្គលឲ្យនឹករលឹកឃើញនូវ
 កុសលធម៌ទាំងពួងថាៈ នេះជាសតិប្បដ្ឋាន៤ នេះជាសម្មប្បធាន៤
 នេះជាឥទ្ធិបាទ៤ នេះជាឥន្ទ្រិយ៥ នេះជាពលៈ៥ នេះជាពោជ្ឈង្គ៧

នេះជា មគ្គ ប្រកបដោយ អង្គ៨ នេះជា សមថកម្មដ្ឋាន ៤០ នេះជា វិបស្សនាញាណ១០ នេះជាអរិយសច្ច៤ នេះជាវិជ្ជា៨ នេះជាវិមុត្តិ នេះជា លោកុត្តរធម៌។ សតិនេះ តែងដាស់តឿនចិត្ត អោយនឹករលឹក ចំពោះកុសល មិនឲ្យភាន់ច្រឡំ ហៅថា អបិលាបនលក្ខណសតិ។

២. បត្តបាទលក្ខណ សតិ មានការផ្អែកឡើងនូវចិត្ត ជា លក្ខណៈ។ ការផ្អែកឡើងនូវចិត្តនេះថាធម៌នេះមានប្រយោជន៍ ធម៌នេះ ឥតប្រយោជន៍ ធម៌នេះជាកុសលធម៌ ធម៌នេះជាអកុសលធម៌ហៅថា បត្តមានលក្ខណសតិ។ ឯសម្បជញ្ញៈ “សេចក្តីដឹងខ្លួន” មាន៤យ៉ាងគឺ

- ១. សាត្តកសម្បជញ្ញៈ ដឹងហេតុដែលមានប្រយោជន៍
  - ២. សប្បាយសម្បជញ្ញៈ ដឹងហេតុដែលសប្បាយ
  - ៣. ភោចរសម្បជញ្ញៈ ដឹងហេតុដែលជាទីភោចរ។
  - ៤. អសម្មោហសម្បជញ្ញៈ ដឹងហេតុដែលមិនរង្វេង។
- ចប់ ពហុការធម៌។

លោកបាលធម៌

លោកបាលធម៌ ប្រែថា “ធម៌រក្សាលោក”។ មួយទៀតហៅថា “ទេវធម៌” ដូចមានក្នុងខុទ្ទកនិកាយធម្មបទថា ៖

ហិរិឱត្តប្បសម្បដ្ឋា   សុក្កធម្មសមាហិតា
 សន្តោ សប្បវិសា   លោកេ ទេវធម្មតិ រុទ្ធវេ។

សប្បុរសទាំងឡាយ អ្នកមានចិត្តស្ងប់រម្ងាប់ បរិបូណ៌ដោយ ហិរិនិងឱត្តប្បៈ ជាអ្នកមានចិត្តតំកល់នៅក្នុងធម៌ស អ្នកប្រាជ្ញពោល ថា ជាបុគ្គលមានទេវធម៌ក្នុងលោក។

ក្នុងទីយនិកាយត្រង់សង្កឹតិសូត្រនៃពួកធម៌ពីរ មានបាលីថា:
អហិរិកញ្ច អនោត្តប្បញ្ច។ ហិរិ ច ឱត្តប្បញ្ច។

សេចក្តីមិនខ្មាសបាប១ សេចក្តីមិនក្តៅនឹងបាប ឬមិនខ្លាច
បាប១។ សេចក្តីខ្មាសបាប១ សេចក្តីក្តៅនឹងបាប១។

ហិរិនិងឱត្តប្បៈ ក្នុងអាគតដ្ឋានផ្សេងៗ ហៅថា “ទេវធម៌” ខ្លះ
ហៅថា “អរិយទ្រព្យ” ខ្លះ ហៅថា “លោកបាលធម៌” ខ្លះ។

ពាក្យថា“លោក”បានដល់លោកទាំង៣យ៉ាង គឺសង្ខារលោក
១ សត្វលោក១ ឱកាសលោក១។ លោករាប់តាំងអំពីសត្វទាំងអស់
ដែលរស់នៅបានដោយអាហារ ចាត់ជាលោកមួយ ជាដើម រហូត
ដល់ធាតុទាំង១៨ ជាលោក១៨ ជាទីបំផុត ហៅថា “សង្ខារលោក”។

លោកនេះ លោកខាងមុខ ទេវលោក មនុស្សលោក ឬថា
លោកទៀង លោកមិនទៀងជាដើម ហៅថា “សត្វលោក”។

ព្រះចន្ទ្រ និងព្រះអាទិត្យ មានសេចក្តីរុងរឿងផ្សេងគ្នា ដើរ
ប្រទក្សិណបំភ្លឺគ្រប់ទិសរហូតអស់ទីមួយពាន់លោកធាតុជាប្រមាណ
អំណាចនៃព្រះចន្ទ្រ និងព្រះអាទិត្យ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងលោកធាតុទាំង
មួយពាន់នុ៎ះឯង ហៅថា “ឱកាសលោក”។

បណ្តាលោកទាំងនោះ ក្នុងទីនេះ សំដៅយកសត្វលោក គឺ
មនុស្ស។ មនុស្សនេះ តែងមានសេចក្តីអន្តរាយ វិនាសទៅ ដោយ
ប្រការផ្សេងៗ ឯធម៌ដែលគ្រប់គ្រង ថែរក្សាមនុស្ស ឲ្យបានសេចក្តី
សុខចំរើន និងសន្តិភាព ហៅថា “លោកបាលធម៌”។ លោកបាលធម៌
នេះ មាន២យ៉ាងគឺ ហិរិ១ ឱត្តប្បៈ១។

ហិរិប្រែថា “សេចក្តីខ្មាសបាប” គឺ(ធម្មជាត) ខ្មាសឬខ្ពើមអំពើ

ទុច្ចរិត មានកាយទុច្ចរិតជាដើម។

ឱត្តប្បៈ ប្រែថា “សេចក្តីខ្លាចបាប” គឺ(ធម្មជាតិ) តក់ស្លុត ឬ ខ្លាចអំពើទុច្ចរិត មានកាយទុច្ចរិតជាដើម។

សេចក្តីអធិប្បាយ

១. ហិរិ សេចក្តីខ្លាសបាប ជាអជ្ឈត្តសមុដ្ឋាន (មានហេតុ ខាងក្នុង ជាសមុដ្ឋាន) បានសេចក្តីថា ហិរិ កើតឡើង ព្រោះបុគ្គល ពិចារណា ហេតុ៤យ៉ាងគឺ:

- ១. ជាតិ បច្ចុវេក្ខិត្វា ព្រោះពិចារណាជាតិ។
- ២. វយំ បច្ចុវេក្ខិត្វា ព្រោះពិចារណាវ័យ។
- ៣. សូរការំ បច្ចុវេក្ខិត្វា ព្រោះពិចារណាសូរភាព។
- ៤. ពាហុសច្ចំ បច្ចុវេក្ខិត្វា ព្រោះពិចារណាពាហុសច្ច។

ពាក្យថា “ព្រោះពិចារណាជាតិ” បានសេចក្តីថា ជាតិមាន២ យ៉ាង គឺជាតិខ្ពង់ខ្ពស់១ ជាតិថោកទាប១។

ជាតិក្សត្រ និងព្រាហ្មណ៍ ឬជាតិអ្នកមាន ស្តុកស្តម្ភ គឺជាតិ គហបតី សេដ្ឋី ហៅថា ជាតិខ្ពង់ខ្ពស់។ ជាតិអ្នកស៊ីរបស់ដែល ឬ ទាសកម្មករជាដើម ហៅថា ជាតិថោកទាប។

បុគ្គលមានជាតិខ្ពង់ខ្ពស់ កាលបើជួបប្រទះនឹងអំពើបាប មាន បាណាតិបាតជាដើមដែលខ្លួនល្មមធ្វើបាន ហើយពិចារណាថា អាត្មា អញមានជាតិខ្ពង់ខ្ពស់ ដោយមហាកុសលដែលខ្លួនបានធ្វើអំពីអតីត ពិតៗ បើប្រសិនជាខ្លួនប្រព្រឹត្តធ្វើនូវអំពើបាបនេះ មុខជានឹងបានជាតិ ដ៏ថោកទាប ក្នុងកាលអនាគតពុំខាន លុះពិចារណា ដូច្នេះហើយ ក៏

ញ៉ាំងហិរិ សេចក្តីខ្មាសបាបអោយកើតឡើង លែងធ្វើអំពើបាប មាន បាណាតិបាតជាដើម។ ចំណែកបុគ្គលមានជាតិថោកទាបវិញ កាល បើជួបប្រទះនឹងបាបកម្មមានបាណាតិបាតជាដើម ដែលខ្លួនល្មមធ្វើ បាន ហើយពិចារណាថា អាត្មាអញមានជាតិថោកទាបនេះ ព្រោះ តែបានធ្វើអំពើអាក្រក់ មានបាណាតិបាតជាដើមអំពីអតីតដោយពិត ប្រសិនបើអាត្មាអញធ្វើអំពើដ៏លាមកនេះ ទៅអនាគតអាត្មាអញមុខ ជាមានជាតិ ថោកទាបជាងនេះទៀតមិនខាន លុះពិចារណា ដូច្នោះ ហើយ ក៏ញ៉ាំងហិរិ សេចក្តីខ្មាសបាប ឲ្យកើតឡើង លែងធ្វើបាបកម្ម មានបាណាតិបាតជាដើម។

ហិរិកើតឡើង ព្រោះបុគ្គលពិចារណាជាតិដូច្នោះ ទើបឈ្មោះ ថា “ព្រោះពិចារណាជាតិ”។

ពាក្យថា “ព្រោះពិចារណាវ័យ” សេចក្តីថា វ័យមាន៣យ៉ាងគឺ បឋមវ័យ១ មជ្ឈិមវ័យ១ បច្ឆិមវ័យ១។ វ័យគឺជំនាន់ ឬរយៈកាលនៃ អាយុដែលនៅក្មេង ហៅថាបឋមវ័យ ជំនាន់កណ្តាលហៅថា មជ្ឈិម វ័យ ជំនាន់ដែលចាស់ ហៅថា បច្ឆិមវ័យ។

បុគ្គលដែលស្ថិតនៅ ក្នុងបឋមវ័យ កាលជួបប្រទះ បាបកម្ម មានបាណាតិបាតជាដើម ដែលខ្លួនល្មមធ្វើបាន ហើយពិចារណាថា អំពើដ៏លាមកនេះ អាត្មាអញមិនគួរធ្វើទេ លុះពិចារណាដូច្នោះហើយ ក៏ញ៉ាំងហិរិ សេចក្តីខ្មាសបាប ឲ្យកើតឡើង លែងធ្វើបាបកម្ម មាន បាណាតិបាតជាដើម។

បុគ្គលតាំងនៅក្នុងមជ្ឈិមវ័យ កាលជួបប្រទះ បាបកម្ម មាន បាណាតិបាតជាដើមដែលខ្លួនល្មមធ្វើបាន ហើយពិចារណាថា អំពើ

អាក្រក់នេះ អាត្មាអញជាមនុស្សធំ ដឹងគុណទោសខុសត្រូវល្អអាក្រក់ បុណ្យបាប សព្វគ្រប់ហើយ មិនគួរធ្វើទេ លុះពិចារណាដូច្នោះហើយ ក៏ញ៉ាំងហិរិ សេចក្តីខ្មាសបាបអោយកើតឡើង មិនធ្វើបាបកម្ម មាន បាណាតិបាតជាដើម។

បុគ្គលដែលតាំងនៅក្នុងបច្ច័មវ័យកាលជួបប្រទះអំពើអាក្រក់ ដែលខ្លួនល្មមធ្វើបាន ហើយពិចារណាថា អាត្មាអញជាមនុស្សចាស់ ទទ្រមទទ្រមយ៉ាងនេះ មិនគួរធ្វើទេ លុះពិចារណាដូច្នោះហើយ ក៏ ញ៉ាំងហិរិ សេចក្តីខ្មាសបាប អោយកើតឡើង មិនធ្វើបាបកម្ម មាន បាណាតិបាតជាដើម។

ហិរិកើតឡើង ព្រោះបុគ្គលពិចារណាវ័យ ៣យ៉ាង ដូច្នោះ ឈ្មោះថា “ព្រោះពិចារណាវ័យ”។

ពាក្យថា “ព្រោះពិចារណាសូរភាព” សេចក្តីថា ភាពនៃបុគ្គល អ្នកមានកម្លាំងភ្លៀវភ្លាអង់អាច ហៅថា សូរភាព បុគ្គលមានសូរភាព ទោះគ្រហស្ថក្តី បព្វជិតក្តី កាលជួបប្រទះនឹងបាបកម្ម មានបាណា- តិបាតជាដើមដែលខ្លួនល្មមធ្វើបាន ហើយពិចារណាថា អំពើអាក្រក់ នេះអាត្មាអញជាមនុស្សភ្លៀវភ្លាភ្នំក្នុងទីប្រជុំមិនគួរធ្វើទេ លុះពិចារណា ដូច្នោះហើយ ក៏ញ៉ាំងហិរិ សេចក្តីខ្មាសបាបអោយកើតឡើង លែងធ្វើ បាបកម្មដូច្នោះ ឈ្មោះថា “ព្រោះពិចារណាសូរភាព”។

ពាក្យថា “ព្រោះពិចារណាពាហុសច្ច” សេចក្តីថា ភាពនៃ បុគ្គលអ្នកចេះដឹងច្រើន អ្នកស្នាត់ជំនាញច្រើន ហៅថា ពាហុសច្ចៈ។ បុគ្គល កាលជួបប្រទះ នឹងបាបកម្ម ដែលខ្លួនល្មមធ្វើបាន ហើយ ពិចារណាថា អំពើដ៏លាមកនេះ អាត្មាអញជាអ្នកស្នាត់ជំនាញច្រើន

ចេះដឹងច្រើន មិនគួរធ្វើទេ លុះពិចារណា ដូច្នោះហើយ ក៏ញាំងហិរិ
សេចក្តីខ្មាសបាបអោយកើតឡើង ដូច្នោះឈ្មោះថា “ព្រោះពិចារណា
ពាហុសច្ចៈ”។

ហិរិសេចក្តីខ្មាសបាប ជាអជ្ឈត្តកសមុដ្ឋាន (មានហេតុខាង
ក្នុងជាសមុដ្ឋាន) ព្រោះពិចារណាហេតុ៤យ៉ាង ដោយប្រការដូច្នោះ។
ហិរិឈ្មោះថាជាអត្តាធិបតេយ្យ (មានខ្លួនជាធំ) ដោយប្រការដូច្នោះ។

ហិរិឈ្មោះថាជិតុច្ឆនលក្ខណៈ(មានការខ្ពើមបាបជាលក្ខណៈ)
ឬជាសប្បតិស្សវលក្ខណៈ (មានការជឿស្តាប់ជាលក្ខណៈ) ដោយ
ប្រការដូច្នោះ។

ហិរិ ជាអករណរសៈ (មានការមិនធ្វើបាបជាកិច្ច)។

ហិរិ ជាសង្កេតចនប្បច្ចុបដ្ឋាន មានការរុញរអាក្នុងការធ្វើបាប
មានបាណាតិបាតជាដើមជាផល។

ហិរិ ជាអត្តការវបដ្ឋាន (មានការគោរពខ្លួន) គឺប្រារព្ធយកខ្លួន
ជាធំ ហើយមិនធ្វើបាបទាំងឡាយ ជាហេតុ។

២. ឱត្តប្បៈ សេចក្តីខ្លាចបាប ជាពហិទ្ធាសមុដ្ឋាន (មានហេតុ
ខាងក្រៅជាសមុដ្ឋាន)សេចក្តីថា បុគ្គលកាលជួបប្រទះបាបកម្មដែល
ខ្លួនល្មមធ្វើបានហើយគិតក្រែងរអែងហេតុខាងក្រៅថា បើអ្នកនឹងធ្វើ
បាបកម្ម អ្នកមុខជានឹងដល់នូវសេចក្តីតិះដៀល ក្នុងចំនោមបរិស័ទ
ទាំង៤ពុំខានហើយពិចារណាថាអ្នកចេះដឹងទាំងឡាយនឹងតិះដៀល
អ្នក ដូចជាអ្នកក្រុង ដែលស្អប់ខ្ពើមវត្ថុមិនស្អាត ស្មោកគ្រោក ដូច្នោះ
អ្នកឯងត្រូវលោកអ្នកមានសីលទាំងឡាយ ចៀសវាងហើយ នឹងធ្វើ
ដូចម្តេចកើត ? លុះពិចារណាដូច្នោះហើយ ក៏មិនហ៊ានធ្វើ បាបកម្ម

មានបាណាតិបាតជាដើម។

ឱត្តប្បៈ ជាលោកាធិបតេយ្យ (មានលោកជាធំ) សេចក្តីថា កុលបុត្រខ្លះ ក្នុងលោកនេះ ប្រារព្ធយកលោក ជាអធិបតី គឺយកអ្នកដទៃអោយជាធំថា លោកសន្តិវាសនេះធំណាស់ សមណព្រាហ្មណ៍ទាំងឡាយ អ្នកមានឫទ្ធិ មានចក្ខុទិព្វដឹងចិត្តរបស់អ្នកដទៃ តែងមាននៅក្នុងលោកសន្តិវាស ដ៏ធំនោះឯង ។ ពួកលោកទាំងនោះ មើលឆ្ងាយក៏បាន ជិតក៏បាន ដឹងចិត្តដោយចិត្តក៏បាន។ ពួកលោកដឹងអញហើយ មុខជានិយាយ នឹងគ្នាលោកយ៉ាងនេះថា “នែ លោកដ៏ចម្រើនទាំងឡាយ! លោកចូរមើល កុលបុត្រនោះចេញចាកផ្ទះ មកបួសដោយសទ្ធា ហើយនៅតែប្រឡាក់ប្រឡួស ដោយអកុសលដ៏លាមកទាំងឡាយទៀត”។ ពួកទេវតាអ្នកមានឫទ្ធិ មានចក្ខុទិព្វ ដឹងចិត្តរបស់អ្នកដទៃ តែងមាននៅប្រាកដក្នុងលោក ពួកទេវតាទាំងនោះ មើលឆ្ងាយក៏បាន ជិតក៏បាន ដឹងចិត្តដោយចិត្តក៏បាន ពួកលោកដឹងអញហើយ មុខជានឹងនិយាយគ្នាយ៉ាងនេះថា “នែលោកដ៏ចម្រើនទាំងឡាយ! លោកចូរមើល កុលបុត្រនេះ ចេញចាកផ្ទះ មកបួស ដោយសទ្ធា ហើយនៅតែច្របូកច្របល់ដោយអកុសលដ៏លាមកទាំងឡាយទៀត” ។ លុះពិចារណា ដូច្នោះហើយ ក៏លះអកុសលចេញ ហើយចម្រើននូវកុសលឲ្យកើតឡើង លះកម្មមានទោសចេញ ញ៉ាំងកម្មមិនមានទោសឲ្យចម្រើនឡើង ឈ្មោះថារក្សាខ្លួនឲ្យបរិសុទ្ធ។

ឱត្តប្បៈ ឈ្មោះថា ជាលោកាធិបតេយ្យ (មានលោកជាធំ) ដោយប្រការដូច្នោះ។

ឱត្តប្បៈឈ្មោះថាភយសភាវសណ្ឌិតៈ(តាំងនៅដោយសភាព

គឺសេចក្តីតក់ស្លុតខ្លាចភ័យក្នុងអបាយ) ហើយមិនហ៊ានធ្វើបាប ព្រោះ ខ្លាចអបាយនោះ ដូចជាបុគ្គល អ្នកមានប្រាជ្ញា មិនហ៊ានចាប់ដុំដែក ក្តៅដែលភ្លើងកំពុងឆេះរន្ធលាប្រាលឆ្កៅ ព្រោះខ្លាចរលាកដូច្នោះ។

ឱត្តប្បៈ តាំងនៅដោយសភាព គឺសេចក្តីខ្លាចបាប ដោយ ប្រការដូច្នោះ។

ឱត្តប្បៈ ជាឧត្តាសលក្ខណៈ (មានសេចក្តីតក់ស្លុត) ចំពោះ អំពើបាបជាលក្ខណៈ ឬជា វដ្តភិរុកភយទស្សវិលក្ខណៈ (មានការ ខ្លាចទោសនិងឃើញភ័យជាលក្ខណៈ) មាន៤យ៉ាងគឺ ៖

- អត្តានុវាទភយ ខ្លាចខ្លួនឯងតិះដៀលខ្លួនឯងបាន។
- បរាណុវាទភយ ខ្លាចបុគ្គលដទៃតិះដៀលខ្លួនឯងបាន។
- ទណ្ឌភយ ខ្លាចព្រះរាជអាជ្ញា។
- ទុក្ខតិភយ ខ្លាចភ័យក្នុងទុក្ខតិ។

ឱត្តប្បៈ ឈ្មោះថា ឧត្តាសលក្ខណៈ (មានការតក់ស្លុត ខ្លាច បាប ជាលក្ខណៈ) ឬថា វដ្តភិរុកភយទស្សវិលក្ខណៈ (មានការខ្លាច ទោស ឬឃើញភ័យ) ក្នុងហេតុខាងក្រៅ ៤យ៉ាង ក៏មិនហ៊ានធ្វើបាប ជាលក្ខណៈ ដោយប្រការដូច្នោះ។

ឱត្តប្បៈ ជាអករណរសៈ មានការមិនធ្វើបាបជាកិច្ច។

ឱត្តប្បៈ ជាសង្កេតនប្បច្ចុបដ្ឋាន មានការអាក្រែងអែងក្នុង ការធ្វើបាបជាផល។

ឱត្តប្បៈជាបរគារវបទដ្ឋាន (មានការគោរពកោតក្រែងបុគ្គល ដទៃ) ហើយមិនហ៊ានធ្វើបាប ជាហេតុ។ ហិរិ និងឱត្តប្បៈទាំងពីរនេះ ជាគុណប្រាកដ ក្នុងការរៀនចាកបាប ជាធម៌គ្រប់គ្រង រក្សាមនុស្ស

មិនឲ្យមានសេចក្តីវិនាសអន្តរាយ។

មែនពិត មនុស្សក្នុងលោកនេះ ដែលកាប់សម្លាប់ លួចប្លន់ ឆក់ដណ្តើមទ្រព្យសម្បត្តិគ្នា ធ្វើគ្នានឹងគ្នាឲ្យវិនាស អន្តរាយ ដោយប្រការផ្សេងៗ ជាច្រើនបែបច្រើនយ៉ាង ព្រោះតែគ្មានធម៌ ពីរប្រការនេះ សំរាប់គ្រប់គ្រងរក្សា។

សមដូចពុទ្ធភាសិត^(១)ថា ទ្វេមេ ភិក្ខុវេ សុក្តា ធម្មោ លោកំ ចាលេន្តិ។ កតមេ ទ្វេ។ ហិរិ ច ឱត្តប្បំ ច។ ឥមេ ខោ ភិក្ខុវេ ទ្វេ សុក្តា ធម្មា លោកំ ន ចាលេយ្យំ ន យិធិ បញ្ញាយេថ មាតាតិ វា មាតុប្បាតិ វា មាតុលាដិតិ វា អាចរិយភរិយាតិ វា ក្សនំ ណាភតិ វា សម្តេចំ លោកោ អភមិស្ស យថា អដេឡកា កុក្កុជសូករា សោណសិកាលា។ “ម្ចាស់ភិក្ខុទាំងឡាយ ធម៌សទាំង២នេះ តែងរក្សានូវលោក។ ធម៌សទាំងពីរនេះ តើដូចម្តេច? ធម៌សពីរនោះគឺ ហិរិ១ ឱត្តប្បៈ១។ ម្ចាស់ភិក្ខុទាំងឡាយ (បើ) ធម៌សទាំងពីរនេះ មិនរក្សានូវលោកទេ លោកគឺមាតាភ្នំ ម្តាយមីងភ្នំ ម្តាយធំភ្នំ ភរិយារបស់អាចារ្យភ្នំ ប្រពន្ធរបស់គ្រូភ្នំ ក៏មិនប្រាជកក្នុងលោកនេះដែរ មុខជាដល់នូវ សម្តេច (ការច្របូកច្របល់) ដូចជា សត្វតិរច្ឆាន គឺពួក ពពែ ចៀម មាន់ ជ្រូក ឆ្កែ និងចចកជាដើមពុំខាន។”

ធម៌ស២យ៉ាងគឺ ហិរិនិងឱត្តប្បៈនេះជាបួសនៃកុសលធម៌ទាំងពួងដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ៤ មានកាមាវចរភូមិជាដើម ជាធម៌ឃុំគ្រងរក្សាលោក អោយបានសន្តិភាព មិនអោយប្រព្រឹត្តទុច្ចរិត មានការ

---

^(១) អង្គុត្តរនិកាយទុកនិបាត បឋមបណ្ណសក កម្មករណៈវគ្គ។

កាប់សម្លាប់គ្នា ជាដើម ទើបឈ្មោះថា “លោកបាលធម៌” ដោយ
ប្រការដូច្នោះ។

មួយទៀត ក្នុងទេវធម្មជាតិកថាៈ សាធុជនទាំងឡាយ អ្នក
ប្រកបដោយហិរិ និងឱត្តប្បៈ អ្នកតម្កល់នៅមាំក្នុងធម៌ស អ្នកស្ងប់
រម្ងាប់ អ្នកប្រាជ្ញទាំងឡាយ មានព្រះពុទ្ធជាដើម ហៅថា “អ្នកទ្រទ្រង់
ទេវធម៌ក្នុងលោក”។

ព្រះទេពមុនី ត្រាជ្ជ ប៉ុល

៧. សង្គហវត្ថុកថា

ឧបាយសម្រាប់សង្គ្រោះ គឺស្រោចស្រង់គ្នាអោយបានស្រួល ហៅថា “សង្គហៈ” សង្គហៈនោះចែកជា ៤ប្រការគឺ ទាន ការចែក រលែកឲ្យ១ បេយ្យវដ្ឋៈ ការពោលពាក្យពីពោះគួរចាប់ចិត្ត១ អត្តចរិយា ការប្រព្រឹត្តអោយជាប្រយោជន៍ដល់គ្នានឹងគ្នា១ សមានតា សេចក្តី ស្មោះស្មើ ក្នុងធម៌នឹងបុគ្គលនោះៗ តាមសមគួរ១។

ធម៌៤ប្រការនេះ រមែងប្រមូលជនទាំងឡាយ ឲ្យមូលគ្នាក្នុង លោកប្រៀបដូចជា ភ្លៅរថ ដែលជាស្នូល ជាគ្រឿងញ៉ាំងរថ អោយ ប្រព្រឹត្តទៅបានដូច្នោះឯង ។ កាលបើសង្គហៈទាំងនេះមិនមានទេ មាតាក្តី បិតាក្តី នឹងមិនគប្បីបាននូវសេក្តីគោរពរាប់អាន ឬបូជា ព្រោះ ហេតុដែលមានបុត្រឡើយ បណ្ឌិតទាំងឡាយពិចារណាលើញសង្គហ វត្ថុទាំងនេះថាជាកិច្ច ដ៏ប្រពៃហើយ ទើបលោក បំពេញសង្គហធម៌ ទាំងនោះ តាមសមគួរដល់កម្លាំង ព្រោះហេតុនោះ បានជាលោក បាននូវគុណសម្បត្តិធំ ជាបុគ្គលគួរឲ្យអ្នកផងគេសរសើរ។

សូមពណ៌នាក្នុងសង្គហវត្ថុកថាជាលំដាប់តទៅ ៖

ការសង្គ្រោះអ្នកដទៃជាចំណែកឧបត្ថម្ភ ជាបណ្តឹងរបស់អ្នក ធំ ដែលស្ថិតនៅក្នុងទីជាបុព្វការី គឺ មាតាបិតាមានភារៈខាងសង្គ្រោះ បុត្រ អាចារ្យមានភារៈខាងសង្គ្រោះសិស្ស ឥស្សរជនមានព្រះរាជា ជាដើមមានភារៈខាងសង្គ្រោះអ្នកដែលត្រូវជ្រកកោនពីងពាក់។ ជន ដែលបានធ្វើសេចក្តីសង្គ្រោះចំពោះរូបអ្នកណាមួយហើយ ឈ្មោះថា ជាបុព្វការី របស់អ្នកនោះបាន ជនដែលជាបុព្វការីនោះ គួរទទួល បដិភារៈ គឺកិច្ចធ្វើតបអំពីគេវិញ។

សូម្បីជនដែលជាអ្នកតូចតាច មិនគិតត្រឹមតែប្រយោជន៍ខ្លួន គិតដល់ប្រយោជន៍អ្នកដទៃតែផង គឺមានចិត្តទូលាយផ្សាយសង្គ្រោះ ញាតិមិត្ត និងជនដទៃត ជាបុគ្គលស្រឡាញ់រាប់អាន ជួយលើក ដំកើងអោយដល់ទីជាអ្នកធំ។ ព្រោះហេតុនោះ ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធដែលទ្រង់ មានដំណើរល្អ ដោយសេចក្តីប្រតិបត្តិ ចំពោះព្រះអង្គ ទ្រង់នាំសត្វ ជាពុទ្ធវេនេយ្យឲ្យសម្រេចគុណសម្បត្តិ គឺកិរិយាដ៏កល់ខ្លួនត្រូវ ព្រះអង្គ ទ្រង់សំដែងសង្គហឧបាយ ទុកជាផ្លូវ ដូចន័យដែលបាន ពោលទុក ខាងដើម រួមចូលដោយសង្ខេបជាបួនគឺ ទានៈ បេយ្យវដ្ឋៈ អត្តចរិយា សមានតា។

ទាន ការអោយនោះ ចែកចេញជាពីរប្រការគឺ ការឲ្យសំដៅ ចំពោះរូបបុគ្គល ហៅថាបាដិបុគ្គលិកទាន ឬអសាធារណទាន១ ការ ឲ្យជាសាធារណៈទូទៅមិនចំពោះ ហៅថា សង្ឃទាន ឬសាធារណ ទាន១។ មាតាបិតាអោយអាហារគ្រឿងប្រដាប់លេង ឬសម្រាប់ប្រើ ប្រាស់ដល់បុត្រធីតា ក្នុងវេលាដែលនៅកន្លោះក្រមុំ ដូចជាឲ្យទ្រព្យ ជាដើមទុន ឲ្យទីស្ថានផ្ទះសំបែង ក្នុងកាលដែលបុត្រធីតាចំរើនវ័យ ឡើងហើយ ចៅហ្វាយនាយឲ្យទ្រព្យសម្បត្តិ ដល់កូនក្មួយនិងកម្មករ ញាតិមិត្តចែករបស់ដល់គ្នា នេះជាកំរ នៃបាដិបុគ្គលិកទាន ប៉ែក ខាងអនុគ្រោះ។ កូនប្រុស ស្រីដែលមានផ្ទះសំបែងហើយ បានជូន បាយទឹក និងសំពត់អាវ ដល់មាតាបិតា ដែលចាស់ជរា បើមាន ដំណើរទៅស្រុកឆ្ងាយ ខំរករបស់អ្វី ដ៏សមគួរមកជូនមាតាបិតា កូន ក្មួយ ឬកម្មករជូនរបស់ដល់ចៅហ្វាយនាយ ឬម្ចាស់ជាហេតុសំដែង ចំណងមេត្រីភក្តីទៅរកចៅហ្វាយនាយនោះ នេះជាកំរនៃបាដិបុគ្គលិក

ទានបែកខាងបូជាគឺតបស្នងសងគុណ។ ឥស្សរជន ឬអ្នកមានទ្រព្យ ផ្សាយមេត្តា អាសូរ ប្រណី ដល់មហាជន ហើយលះបង់ សេចក្តី កំណាញ់ បរិច្ចាគទ្រព្យ លើកថ្នល់ ជីកព្រែក ធ្វើស្ពាន ដើម្បីជាផ្លូវទៅ មកស្រួល សង់សាលា ដាំដើមឈើ ជីកស្រះ ដើម្បីជាទីសំណាក់ អាស្រ័យតាំងបង្កើតឬទំនុកបំរុងផ្ទះពេទ្យ (អាណាគ្យសាលា)រក្សាជម្ងឺ តាំងបង្កើត ឬទំនុកបំរុងសាលាបង្រៀន ជាទីឲ្យចំណេះ ដល់ក្មេង ប្រុសស្រី នេះជាគំរូ នៃសាធារណទាន។ ទានមានសភាពយ៉ាងនេះ មានអានិសង្ស ជីវិសេសវិសាល ព្រោះពង្រីកសេចក្តីសុខ អោយធំ ទូលាយ។ ឯសេចក្តីសុខ ដែលជនម្នាក់ៗត្រូវបាន កាលបើប្រៀប ធ្វើមនឹងសុខ ដែលជនចំនួនច្រើននាក់ត្រូវបាននោះ ឈ្មោះថា សុខ យ៉ាងល្មម គឺជាសុខបន្តិចបន្តួច ព្រោះមនុស្សតែម្នាក់នោះ នឹងរស់ នៅក៏មិនយូរប៉ុន្មានទេ វត្ថុទាំងពួងមានទ្រព្យជាដើម ដែលមនុស្សតែ ម្នាក់បានមកនោះ ក៏រមែងឲ្យសម្រេចប្រយោជន៍ បានតែក្នុងវេលា ដែលមានជីវិតរស់នៅប៉ុណ្ណោះ លុះដល់ស្លាប់ហើយ ក៏មិនអាច សម្រេចប្រយោជន៍តទៅទៀតបានឡើយ។ ព្រោះហេតុនោះសុខក្តី វត្ថុដែលជាទីតាំងនៃសុខក្តី ដែលជនម្នាក់ៗត្រូវបាន ឈ្មោះថា សុខ យ៉ាងតូច។

ឯសុខដែលជនទាំងឡាយ ក្នុងត្រកូលនីមួយៗ គឺមាតាបិតា បុត្រភរិយា រហូតដល់វង្សគណញាតិត្រូវបានទូទៅគ្រប់គ្នា សុខ នោះ កាលបើប្រៀបនឹងសុខចំពោះខ្លួនមនុស្សម្នាក់ៗវិញ ឈ្មោះថា ជាសុខដ៏ធំទូលាយជាង ព្រោះជាសុខ ដែលគេបានច្រើនគ្នា។ បើ ទុកជាដូច្នោះ សុខចំពោះត្រកូលមួយៗនោះ កាលបើប្រៀបធៀប

នឹងសុខរបស់ជនដែលរួមជាតិ ក៏គង់ឈ្មោះថា ជាសុខបន្ទាប់បន្សំ នៅឡើយ។ សុខដែលជនរួមជាតិរួមភាសាដោយច្រើនត្រូវបាន ជា សុខដ៏ធំទូលាយជាង ព្រោះជាសាធារណសុខ បើទុកជាដូច្នោះ គង់ មិនទូលាយស្មើនឹងសុខដែលជនក្នុងលោកទាំងមូលត្រូវបាន ព្រោះ ជាសាធារណសុខមិនមានទីបំផុត សមដូចពុទ្ធភាសិតថា:

មត្តាសុខបរិច្ចាគា បស្សេចេ វិបុលំ សុខំ
ចេជ មត្តាសុខំ ជីវេ សម្បសំ វិបុលំ សុខំ។

“បើបុគ្គលឃើញសុខដ៏ទូលាយ ព្រោះលះសុខយ៉ាងល្មម អ្នកប្រាជ្ញ ឃើញសុខដ៏ធំទូលាយ គប្បីលះសុខយ៉ាងល្មម។នោះចេញទៅ”។

ព្រះពុទ្ធភាសិតនេះមានទំនងគួរឲ្យជនទាំងឡាយជញ្ជឹងនឹក ដល់សុខ ដែលជនច្រើនគ្នាត្រូវបាន ថាជាសុខសំខាន់ជាង ហើយ នឹងបានលះប្រយោជន៍ ចំពោះខ្លួនចោលចេញ ព្យាយាមប្រឹងធ្វើឲ្យ សម្រេចប្រយោជន៍ដល់ជនច្រើនជាអនេក។

បើរំពឹងមើលជីវិត របស់មនុស្សទាំងឡាយ ក៏ឃើញថា ជា ធម្មជាតិខ្លី តិច មិនប្រព្រឹត្តទៅបានវែង ច្រើនប៉ុន្មានឡើយ។ បើរំពឹង មើលសេចក្តីតាំងនៅនៃត្រកូលក៏ឃើញថា ប្រព្រឹត្តទៅយូរជាងជីវិត បុគ្គលម្នាក់។ បើរំពឹងដល់ សេចក្តីតាំងនៅនៃជាតិ ក៏ឃើញថា តាំង នៅយឺនយូរជាងសេចក្តីតាំងនៅនៃត្រកូលមួយៗ។

កាលបើត្រកូលក្តី ជាតិក្តី តាំងនៅបានត្រឹមណា កេរ្តិ៍ឈ្មោះ របស់ខ្លួន ក៏តាំងនៅបានត្រឹមនោះ ព្រោះមានពូជវង្ស សល់នៅ ។ ដោយហេតុនោះ គួរឃើញប្រយោជន៍ ខាងជនច្រើនជាធំ ជាង ចំណែកខាងខ្លួនវិញ រំលែកប្រយោជន៍ចំណែកខ្លួន ដើម្បីឲ្យសម្រេច

ប្រយោជន៍ដល់ជនច្រើនដោយបំណងសុខវិសាលធំទូលាយ ដើម្បី
សុខនៃជនច្រើន ទំនុកបំរុង ដល់ជនទាំងឡាយ ដោយអធ្យាស្រ័យ
ផ្សព្វផ្សាយដោយមេត្តា ជាការប្រសើរណាស់ ។ បើទុកជាជនទាំង
នោះមិនជាប់ទាក់ទងនឹងខ្លួន ដែលគួរឲ្យអនុគ្រោះទេ សេចក្តីនេះ
គប្បីឃើញក្នុងការបរិច្ចាគទក្ខិណាទានដល់បព្វជិត ឲ្យទានដល់ជន
អនាថា មនុស្សជរា មនុស្សពិការ រហូតដល់រំលែកឲ្យដោយសភាព
ជាសាធារណៈ។

ក្នុងបាលី ដែលលោកសំដែង សង្ឃទាន ថាមានផលច្រើន
ជាងបាដិបុគ្គលិកទាន ព្រោះមានផលរីកផ្សាយទូលាយជាងគ្នានោះ
ក៏ដើម្បីសំដែងបញ្ជាក់ឲ្យឃើញសេចក្តីក្នុងដំណើរនេះដែរ។

ទានជាសង្គហឧបាយ យិតយោងចិត្ត របស់អ្នកបានទទួល
ឲ្យចូលចិត្ត ជិតជិតរាប់រក, មាតាបិតាប្រសិនបើមិនអើពើនឹងចងចិត្ត
បុត្រទុក ដោយឲ្យទ្រព្យរបស់ផ្សេងៗ តាមកាលវេលាទេ ក៏មិនជាទី
ស្រឡាញ់នៃបុត្រ ដូចជាបានយកចិត្តទុកដាក់ធ្វើមក អំពីកាលដែល
បុត្រនៅកំពុងពេញវ័យ ចៅហ្វាយនាយអ្នកត្បិតត្បៀត ក៏មិនជាទី
ចូលចិត្ត រាប់អាន របស់កូនក្មួយ ដូចលោកដែលជាអ្នក មានចិត្ត
ទូលាយឡើយ។

សូម្បីបុត្រធីតា និងកូនក្មួយ ក៏ដូចគ្នា លុះតែអើពើ ក្នុងការ
រំលែក ចែកជូនឲ្យ សំដែងទឹកចិត្តឲ្យអ្នកធំឃើញ ទើបនឹងបានជាទី
ពេញចិត្ត របស់លោកយ៉ាងច្រើន លោកអ្នកបរិច្ចាគទ្រព្យ ធ្វើជា
សាធារណប្រយោជន៍ រមែងជាទីសរសើរនៃមហាជន សុទ្ធសឹងតែ
មានគេចូលចិត្តទាំងអស់ ប៉ុន្តែការអោយ ដែលចាត់ជាសង្គ្រោះពិត

ប្រាកដនោះ លុះតែទំនុកបម្រុងឲ្យបានប្រយោជន៍ពិតៗ បើមិនរំពឹង មើលផលល្អរបស់អ្នកទទួលទេ ការសង្គ្រោះនោះ នឹងវិនាសខូចទៅ វិញក៏សឹងមាន ដូចជាមនុស្សសូមទាន មិនមែនជាមនុស្សដរាពិការ អាចនៅរកស៊ីចិញ្ចឹមជីវិតតាមទំនើងខ្លួនឯងបាន ប៉ុន្តែជាមនុស្សឥត អៀនខ្មាស ចេះតែអាស្រ័យកម្លាំងអ្នកដទៃតែប៉ុណ្ណោះ មនុស្សយ៉ាង នេះ បើទុកជាមានគេឲ្យដល់ប៉ុន្មានៗ ក៏មិនអាចនឹងលើកខ្លួនឡើង អំពីរណ្តៅ គឺសេចក្តីក្រីក្របាន ឬមនុស្សកញ្ជះកញ្ជាយ មិនចេះ សម្រេចច្រឡំ បើទុកជាបានទ្រព្យដល់ប៉ុន្មាន ក៏មិនរួចអំពីបំណុល អ្នកដទៃឡើយ។

ការឲ្យមិនសម្លឹងមើលផលល្អ ដល់អ្នកបានទទួលយ៉ាងនេះ មិនហៅថា សប្បុរសទានឡើយ ជនជាសប្បុរស រមែងមិនកំណាញ់ ចេះកាន់យកសារប្រយោជន៍នៃទ្រព្យ ដោយទំនុកបម្រុងអ្នកដទៃ។ ទានដែលអ្នកឲ្យចេះធ្វើតែល្មមល្អ ឲ្យមានប្រយោជន៍ទាំងពីរខាង គឺ ដល់ខ្លួនអ្នកឲ្យ និងអ្នកទទួលយ៉ាងនេះ ទើបហៅថា សង្គ្រោះយិត យោងពិតប្រាកដ រាប់ថាសង្គហវត្ថុទី១។

បើគ្រាន់តែចេះឲ្យប៉ុណ្ណោះ ប៉ុន្តែមិនចេះនិយាយពីរោះ គួរ ចាប់ចិត្តផងទេ វត្ថុដែលឲ្យនោះ បើទុកជាច្រើន ក៏ប្រាកដហាក់ដូច ជាតិច បើនិយាយពីរោះគួរឲ្យចាប់ចិត្ត ភ័ស្តុភារដែលឲ្យសូម្បីតិច ក៏ ប្រាកដហាក់បីដូចជាច្រើន ព្រោះធ្វើឲ្យកើតសេចក្តីស្រឡាញ់ស្ម័គ្រ ស្មោះ ព្រោះហេតុនោះ បានជាព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធជាម្ចាស់ចាត់បេយ្យវដ្ឋៈ ថា ជាសង្គហវត្ថុទី២។

បេយ្យវដ្ឋៈប្រែថា ពាក្យដែលពីរោះគួរពេញចិត្តចាប់ចិត្ត ចែក

ជា២ប្រការគឺ បិយវាចា បានខាងវាចាពីពោះ ទន់ផ្អែមជាទីស្រឡាញ់
របស់អ្នកស្តាប់១ អត្ថសញ្ញាតាវាចា បានខាងវាចា ប្រកបដោយប្រ-
យោជន៍១ អ្នកណានិយាយដោយពាក្យទន់ផ្អែម ដូចពាក្យហៅរកថា
“អ្នក” ថា “នាង” អ្នកនោះ មានអ្នកផងស្រឡាញ់ដោយពិត ។ ដូច
លោកដែលជាឥស្សរជន ឈ្មោះក្នុងបដិសណ្ឋារៈ ពេលពាក្យរាក់
ទាក់ ប្រាស្រ័យរូសរាយដល់អ្នកតូចទូទៅគ្រប់ថ្នាក់គ្រប់ជាន់ អាចធ្វើ
ខ្លួនឲ្យជាទីស្រឡាញ់ចូលចិត្តរបស់មនុស្សទាំងឡាយ ចេះនិយាយ
ដឹកនាំឲ្យមានគំនិតធ្វើកិច្ចការដោយសេចក្តីប្រឹងប្រែង ហើយសុចរិត
ផង ដូចមានគាថាក្នុងគម្ពីរជាតកថា ៖

មនាបមេវ ភាសេយ្យ នាមនាបំ កុដាចនំ

មនាបំ ភាសមានស្ស តុការំ ឧទពូហិ

ធនញ្ចនំ អលាកេសិ តេន ចត្តមនោ អហុ^(១)

ក្នុងវេលាណាៗក៏ដោយ បុគ្គលត្រូវពេលតែពាក្យជាទីគាប់ចិត្ត មិន
ត្រូវពេលពាក្យមិនគាប់ចិត្តឡើយ កាលបើព្រាហ្មណ៍ ពេលពាក្យ
ដែលគាប់ចិត្ត គោ “នន្ទិវិសាល” អូសភារៈដែលធ្ងន់រួចទៅបាន ហើយ
ញ៉ាំងព្រាហ្មណ៍ ឲ្យបានទ្រព្យជាកម្រៃ ឯខ្លួនឯង ក៏មានសោមនស្ស
ត្រេកអរដោយសារបានសងគុណព្រាហ្មណ៍។

ក្នុងផ្ទៃរឿង ដំណាលអំពីព្រាហ្មណ៍ បានភ្ជាល់នឹងសេដ្ឋី ថា
មានគោអាចអូសរទេះផ្ទុករបស់ធ្ងន់ ដែលចងក្លាប់គ្នាជាច្រើនទៅរួច
ព្រាហ្មណ៍បានពេលពាក្យល្ងង់លោម គោនន្ទិវិសាល ឲ្យមានគំនិត
អង់អាច នន្ទិវិសាល អូសរទេះសម្រេច ព្រាហ្មណ៍ឈ្នះបានទ្រព្យ

^(១) ខុទ្ទកនិកាយ ឯកនិបាត ជាតក បឋមភាគ។

២ពាន់កហាបណៈ។ នន្ទិវិសាលត្រេកអរថា បានតបស្នងសងគុណ ព្រាហ្មណ៍។ នេះជាសេចក្តីប្រៀបដោយឥស្សរជនអ្នកចេះនិយាយ យកចិត្តបរិវារឲ្យធ្វើការងារធ្ងន់ៗបានសម្រេចសម័យណាងរបស់ខ្លួន។

អត្តសញ្ញាតិវាចា គឺវាចា ដែលប្រកបដោយប្រយោជន៍នោះ គឺអ្នកនិយាយ ចូលចិត្តនិយាយដាស់គំនិតអ្នកស្តាប់ ឲ្យប្រុងស្តាប់ ចូលចិត្តពន្យល់អ្នកស្តាប់ និយមរាប់អានដោយឃើញប្រយោជន៍ គួរ ធ្វើតាមដោយពិត។ ព្រះអានន្ទត្រូវមានបដិភាណក្នុងវាចា ព្រះបរម សាស្តា ទ្រង់លើកដំកើងចំពោះអង្គលោកថា បើបរិស័ទ៤ គឺ ភិក្ខុ ភិក្ខុនី ឧបាសក ឧបាសិកា ពួកណាមួយចូលទៅរកលោកសូម្បីត្រឹម តែឃើញលោកក៏មានចិត្តត្រេកអរ បើលោកសំដែងធម៌ បរិស័ទទាំង នោះ ក៏មានសោមនស្សរីករាយដោយភាសិតរបស់លោក មិនចេះ ផ្អែកមិនចេះនឿយណាយ ដោយកថានោះឡើយ ទាល់តែលោក ឈប់ស្ងៀមខ្លួនឯង ប្រៀបដូច ព្រះបាទបរមចក្រពត្តិរាជ អាចញ៉ាំង បរិស័ទ៤ គឺក្សត្រ ព្រាហ្មណ៍ គហបតី សមណៈ គ្រប់ពួកឲ្យត្រេកអរ ដោយព្រះរាជតម្រាស់របស់ព្រះអង្គដូច្នោះដែរ។

ព្រះបរមសាស្តា ទ្រង់ត្រាស់ទេសនា ដឹកនាំវេនេយ្យសត្វ ឲ្យ ឃើញដោយបញ្ញាថា យ៉ាងណាជាធម៌ យ៉ាងណាមិនមែនជាធម៌ ពន្យល់ឲ្យលះអធម៌ចោល ហើយឲ្យសមាទាន កាន់យកនូវធម៌ ឲ្យ អាចហ៊ាន រីករាយក្នុងកិច្ចនោះៗ អាចបណ្តុះសេចក្តីគោរពរាប់អាន របស់មហាជន ទាំងគ្រហស្ថ និងបព្វជិត ថែមទាំងបានជាសាវ័កដូច ព្រះសារីបុត្រ និងព្រះអានន្ទ ដែលឈ្លាសក្នុងវាចា ជាកម្លាំងផង ព្រះអង្គអាចប្រតិស្ឋានព្រះពុទ្ធសាសនាតមកបាន។ វាចាល្អកាត់ថ្លៃ

មិនបាន រមែងញ៉ាំងប្រយោជន៍ ឲ្យសម្រេច ទាំងក្នុងការជួបជុំ ទាំង
ក្នុងការដឹកនាំ រាប់ជាសង្គហវត្ថុទី២។

ការអោយ ការនិយាយពីរោះ ជាគុណចាប់ចិត្តចងមេត្រីបាន
យ៉ាងស្មើ ប៉ុន្តែបើជាមនុស្សចេះតែមើលបំណាំទៅវិញទៅមក មិន
ប្រព្រឹត្តប្រយោជន៍ ដល់គ្នា នឹងគ្នា គ្រាន់តែអោយ គ្រាន់តែនិយាយ
សម្រួលតាមការដូច្នោះ សេចក្តីស្មើ ក៏នឹងសាប រលាបទៅវិញបាន
ងាយ។ ព្រោះហេតុនោះ អត្ថចរិយា ការប្រព្រឹត្តអោយជាប្រយោជន៍
ដល់គ្នា ទើបជាគុណដ៏សំខាន់ដែលត្រូវតែប្រាថ្នាក្នុងការយិតយោង
ចិត្ត របស់គ្នា នឹងគ្នាទៅវិញទៅមក។ អត្ថចរិយា ទើបរាប់ថា ជា
សង្គហវត្ថុទី៣។

អត្ថចរិយា គឺការប្រព្រឹត្តិអោយជាប្រយោជន៍នោះ ចែកចេញ
ជាពីរប្រការគឺវេយ្យាវច្ឆៈ កិរិយាជួយខ្វល់ខ្វាយដើម្បីញ៉ាំងកិច្ចនោះៗ
ឲ្យសម្រេច១ ធម្មសមាទបនា ការដឹកនាំក្នុងធម៌១។

មាតាបិតាខ្វល់ខ្វាយធ្វើធុរៈឲ្យកូន ដូចឲ្យកូនបានទទួលការ
សិក្សា ឲ្យតាំងគ្រួសារ និងគេហស្ថានទីលំនៅ ឯកូនប្រុសស្រីជួយ
ខ្វល់ខ្វាយក្នុងកិច្ចការរបស់មាតាបិតា។ ឥស្សរជនជួយធុរៈយ៉ាងនោះ
ដល់អ្នកដែលត្រូវការពឹងពាក់ ព្យាបាល ទំនុកបម្រុង អោយមានកេរ្តិ៍
ឈ្មោះ យសស័ក្តិ ប្រាកដក្នុងប្រជុំជន រមែងជាទីនិយម រាប់អាន
របស់អ្នកពឹងពាក់ អ្នកដែលពឹងពាក់សោតទៀត តាំងចិត្ត ធ្វើកិច្ចការ
របស់លោកឲ្យសម្រេចតាមទំនងដែលលោកប៉ុនប៉ង ធ្វើខ្លួនឲ្យលោក
ជឿជាក់ទុកចិត្តបាន រមែងជាទីស្រឡាញ់ពេញចិត្តរបស់លោក។

មិត្តសំឡាញ់ជួយខ្វល់ខ្វាយកិច្ចធុរៈគ្នាទៅវិញទៅមក ដោយ

កម្លាំងកាយខ្លះ ដោយកម្លាំងវាចាខ្លះ ដោយកម្លាំងគំនិតខ្លះ ឲ្យសម តាមទំនងពុទ្ធភាសិត ថា “អត្តម្មិ ជាតម្មិ សុខា សហាយា គ្នីគ្នាទាំង ឡាយ កាលបើធុរៈកើតឡើងរមែងជួយឲ្យបានសេចក្តីសុខ”។ មេត្រី យ៉ាងស្ម័គ្រនឹងគ្នាបាននោះ ដោយជួយធុរៈគ្នានឹងគ្នា តាមសណ្តាប់ ញាតិ ទើបរាប់រកគ្នាបានយូរ បើទុកជាមានពូជវង្ស ជិតជិត ដោយ កំណើត ប៉ុន្តែរយាលពីគ្នា ដោយជួយធុរៈ ក៏មិនស្ម័គ្រ ស្មើនឹងញាតិ ដែលជួយធុរៈគ្នានោះឡើយព្រោះហេតុនោះបានជាមានពុទ្ធភាសិត ថា វិស្សាសា បរមា ញាតិ ការស្ម័គ្រស្នាល រាប់ថាញាតិដ៏ប្រសើរ។

ធម្មសមាទបនា គឺការដឹកនាំក្នុងធម៌នោះ ដូចការបបួលសិក្សា ឬធ្វើកុសលណាមួយឲ្យស្រុះគំនិតគ្នា មានសាមគ្គីស្ម័គ្រស្នាលនឹងគ្នា ជាមិត្តតទៅ។ ធម្មកថិកអ្នកទេសនា ដឹកនាំអ្នកដែលឥតសទ្ធា ឲ្យ មានសទ្ធា ញ៉ាំងមនុស្សដែលគ្មានសីល ឲ្យជាអ្នកមានសីល ញ៉ាំង មនុស្សដែលប្រព្រឹត្តក្នុងអបាយមុខ ៤យ៉ាងណាមួយ ឲ្យលះអបាយ មុខចេញ ការប្រព្រឹត្តិប្រយោជន៍ ដែលធ្វើអោយសមដល់កាល ដល់ បុគ្គលដែលឲ្យសម្រេចនូវសុភវដលដូចពោលមក រាប់ថាជាសង្គហ វត្ថុទី៣។

សូម្បីការឲ្យ ការនិយាយពីពោះដល់កាលវេលាធ្វើប្រយោជន៍ ដល់គ្នាដូច្នោះ តែបើមិនចេះរៀបចំខ្លួនឲ្យសមរម្យដល់មាត្រ សមដូច សុភាសិតថា “បង់បោយមិនមើលប្រាណ ដាំចង្ក្រានមិនប្រមាណឆ្នាំង” សេចក្តីរាប់អានគ្នានោះ ក៏នឹងសាបរលាបទៅវិញ លុះតែអាស្រ័យ សេចក្តីប្រព្រឹត្តិល្អមសមដល់មាត្រផង ទើបនឹងមានការស្ម័គ្រមាំឡើង ហើយគង់នៅយ៉ិនយូរជាថាវរៈទៅបាន ព្រោះហេតុនោះបានជាព្រះ

តថាគតបរមត្រូវទ្រង់ត្រាស់ថា សមានតា ជាសង្គហវត្ថុទី៤។

សមានតា គឺភាពជាអ្នកស្មោះស្មើក្នុងធម៌នោះ។ ចែកចេញ ជា២ប្រការគឺ បុគ្គលាធិដ្ឋាន មានបុគ្គលជាទីតាំង១ ធម្មាធិដ្ឋាន មាន ធម៌ជាទីតាំង១។ ញាតិមានវ័យតិច សូម្បីពិសេសជាងដោយឥស្សរិយ យស ដោយភោគសម្ប័ទ ដោយបរិវារ មិនធ្វើមានៈក្មេងក្មាងមើល ងាយគេ ធ្វើកិរិយាទន់ភ្លន់កោតក្រែងសំពះគំនាប់ដល់ញាតិអ្នកមាន វ័យចម្រើនជាងខ្លួន អំពីដើមមក ធ្លាប់រាប់អានយ៉ាងណា ខាងក្រោយ មកក៏រាប់អានយ៉ាងនោះ។ ញាតិទាំងឡាយបានទទួលសេចក្តីគោរព កោតក្រែងយ៉ាងនោះហើយ រមែងស្រឡាញ់ចូលចិត្តសំដែងអាការ រាប់អាន តបទៅរក ធ្វើសាមគ្គីនឹងគ្នាទៅវិញទៅមក ដោយន័យនេះ វង្សត្រកូល រមែងតាំងជាពួក សម្រេចបានទៅជាកម្លាំងធំ នេះជា សមានតាក្នុងធម៌គឺអបចាយនៈ បានខាងសេចក្តីគោរពកោតក្រែង។

ឯញាតិដែលស្មើគ្នាដោយជំនាន់វ័យ សំដែងសេចក្តីរាប់អាន គ្នាដោយពេញចិត្តមិនមើលងាយគ្នា។ ញាតិដែលជាអ្នកធំមានមេត្តា រាប់រកញាតិដែលជាអ្នកតូច ស្មើទូស្មាលទៅវិញទៅមក ជួយគ្នាទៅ វិញទៅមក គាំពារវង្សត្រកូលរបស់ខ្លួនឲ្យចម្រើន សាមគ្គីនៃញាតិនេះ រមែងញ៉ាំងសុខអោយកើតមានទូទៅសព្វគ្នា។ ព្រះសព្វញ្ញុពុទ្ធ ទ្រង់ លើកឡើងត្រាស់ ជាពាក្យឧបមា ប្រៀបដោយអ្នកប្រាជ្ញថា “ដីហេ ច សុខសំវាសោ ញាតិដំរ សមាគមោ អ្នកប្រាជ្ញមានការនៅរួមជាមួយ នាំឲ្យបានសុខ ដូចជាការជួបជុំ គឺសេចក្តីព្រមព្រៀង នៃពួកញាតិ ដូច្នោះដែរ។

មិត្តនឹងមិត្ត ធ្លាប់ស្មើទូស្មាលយ៉ាងណា មិត្តម្ខាង មិនរវាត

រយាលដោយសារសេចក្តីចំរើនដែលជួយជ្រោមជ្រែង គង់តែនៅរាប់
 អានដដែលមិត្តខាងម្ខាងទៀត ស្មើទូស្មាលតាមទម្លាប់ពីដើមមិនប្រែ
 ប្រួល មិត្តទាំងពីរខាងបានរក្សានូវមិត្តធម៌ឲ្យមាំមួន សូម្បីមិនជាប់
 ញាតិ គង់អាចចងស្ពាន មេត្រីគ្នាបាន ដោយវិស្សាសៈ ញ៉ាំង
 ប្រយោជន៍ឲ្យសម្រេចបានដូចគ្នា។ ញាតិនឹងញាតិ មិត្តនឹងមិត្តរាប់
 រកគ្នាដោយរបៀបជា សមានតា បានខាងកិរិយារាប់អាន ទាំងនេះ
 ជាបុគ្គលាធិដ្ឋានមានបុគ្គលជាទីតាំង។

ជនអ្នកបិតនៅក្នុងគណៈ ដូចភិក្ខុសង្ឃរមែងបិតនៅបានដោយ
 អំណាច មានធម៌ស្មើគ្នា បើមិនដូច្នោះទេ ក៏មិនអាចនឹងរក្សាសាមគ្គី
 ឲ្យគង់នៅបានឡើយ ព្រោះហេតុនោះបានជាលោកដែលជាប្រធាន
 នៃគណៈ ត្រូវបំភ្លឺ ដើម្បីឲ្យមនុស្សទាំងឡាយ ក្នុងគណៈ និយមធ្វើ
 តាមសណ្តាប់ធ្នាប់របស់គណៈ គយគន់ កំចាត់ ប្រាប់បំបាត់មនុស្ស
 ដែលល្មើស រក្សាសាមគ្គីរបស់គណៈ ឲ្យមាំមួនឡើង នេះចាត់ជា
 សមានតា ឬធម្មចរិយាបែកខាងធម្មាធិដ្ឋាន។ សមានតានេះ បើធ្វើ
 ឲ្យសមដល់ហេតុផលរបស់បុគ្គល ឬគណៈហើយ រមែងយិតយោង
 បុគ្គលនិងគណៈនោះឲ្យនៅក្នុងសាមគ្គី រាប់ជាសង្គហវត្ថុជាគំរប់៤។

សង្គហវត្ថុ ៤ប្រការ រមែងចងរូបរួមសាមគ្គី របស់ជនទាំង
 ឡាយ ក្នុងលោកឲ្យខ្ជាប់មាំ និងឲ្យប្រព្រឹត្តទៅដោយមូលត្រកូលគ្នា
 ប្រៀបដូចជាភ្លៅរថជាស្នូលញ៉ាំងរថឲ្យប្រព្រឹត្តទៅដូច្នោះ។ ប្រសិន
 បើសង្គហឧបាយទាំងនេះមិនមានទេ គឺថាមិនមានអ្នកអើពើនឹងធ្វើ
 នូវសង្គហធម៌នេះទេ មាតាបិតាមានបុត្រមិនសង្គ្រោះ ក៏មិនត្រូវបាន
 ទទួលបដិការៈអំពីបុត្រឡើយ បណ្ឌិតទាំងឡាយ ពិចារណាលើញ

សង្គហឧបាយទាំងនេះថា ជាកិច្ចដ៏ប្រពៃ បានប្រកបដោយសមគួរ
តាមកម្លាំង បានជាលោកបាននូវគុណសម្បត្តិ ជាទីស្រឡាញ់ រាប់
អានរបស់បុត្រដ៏តា មហាជនទូទៅ សព្វទីទាំងពួង។

សង្គហវត្ថុ ៤ប្រការនេះ សង្គហណា គួរដល់បុគ្គលណា
ក្នុងវេលាណា បើបុគ្គលបានលែងធ្វើឲ្យសមហើយ រមែងចំរើន
ដោយបរិវារសម្បត្តិដល់ការណ៍នោះៗ មានរឿងក្នុងជាតកថា សម័យ
មួយ ក្នុងវេលាដែលព្រះមានព្រះភាគ ទ្រង់គង់នៅនា ក្រុងអាឡវី
ហត្ថកឧបាសកចូលទៅគាល់ មានពួកឧបាសកតាមទៅដោយច្រើន
ព្រះមានព្រះភាគត្រាស់សួរថា “ម្ចាស់ហត្ថកៈ បរិវាររបស់អ្នក មាន
ចំនួនច្រើន អ្នកសង្គ្រោះ យិតយោងចិត្តរបស់គេ បានដោយឧបាយ
យ៉ាងណា?” ហត្ថកៈឧបាសក ក្រាបទូលថា “បពិត្រព្រះមានជោគ ខ្ញុំ
ព្រះអង្គ សង្គ្រោះពួកបរិស័ទនេះ ដោយសង្គហវត្ថុ ៤ប្រការ ដែល
ព្រះអង្គត្រាស់ប្រទានប្រៀនប្រដៅទុក ខ្ញុំព្រះអង្គឃើញថា អ្នកណា
គួរបានទទួលសង្គ្រោះ ដោយអាការៈដូចម្តេច ក៏សង្គ្រោះអ្នកនោះ
បានដោយអាការៈដូច្នោះ ខ្ញុំព្រះអង្គ សង្គ្រោះគេដោយការអោយវត្ថុ
សម្រាប់ទំនុកបម្រុងខ្លះ ដោយនិយាយស្តី យកចិត្តគេខ្លះ ដោយ
ប្រព្រឹត្តិ ប្រយោជន៍ដល់គេខ្លះ ដោយប្រព្រឹត្តិ ស្មោះស្មើ ក្នុងផ្លូវរក្សា
សាមគ្គីខ្លះ”។

ព្រះមានព្រះភាគទ្រង់ប្រទានសាធុការថា ធ្វើយ៉ាងនេះប្រពៃ
ហើយ ត្រូវហើយ ហើយត្រាស់សរសើរថា ម្ចាស់ហត្ថកៈ អ្នកកើត
មកដើម្បីសង្គ្រោះបរិស័ទច្រើនពិតប្រាកដក្នុងអតីតកាល បុរសណា
បានគៀរគរបរិស័ទទុក ឲ្យបានច្រើន បុរសនោះ ក៏សុទ្ធតែបានធ្វើ

សម្រេចដោយសង្គហវត្ថុ៤ប្រការនេះដែរឬទុកជាក្នុងអនាគតកាល
ក៏គង់មានដូចគ្នា សូម្បីក្នុងបច្ចុប្បន្ននេះ ក៏មានយ៉ាងនេះដែរ។

កាលដែល ហត្ថកឧបាសក ត្រឡប់មកវិញហើយ ព្រះអង្គ
ត្រាស់សរសើរចំពោះភិក្ខុទាំងឡាយថា ហត្ថកឧបាសក ជាបុគ្គល
អស្ចារ្យប្លែក ចូរអោយលោកទាំងឡាយចាំទុកចុះ។ នេះសំដែងឲ្យ
ឃើញថា បណ្ឌិតអ្នកប្រកបដោយសង្គហវត្ថុ រមែងជាទីសរសើរនៃ
វិញ្ញូជនដទៃ ហើយបាននូវគុណសម្បត្តិជាធំ មានគោរពរាប់អាន
ទូទៅឥតអាក់ ត្រូវតាមន័យសុភាសិត ដែលបានសំដែងហើយ ពី
ខាងដើមនោះឯង។

ព្រះត្រៃញ្ញាណសត្វា ប៊ែន សុខ

៨. បដិច្ចសមុប្បាទសង្ខេប

នមត្តុរតនត្ថយស្ស!

សូមលោកអ្នកអានពិចារណាជាមួយនឹងខ្ញុំ អំពីបដិច្ចសមុប្បាទ ធម៌ ក្នុងទីនេះ!

បដិច្ចសមុប្បាទធម៌ យើងចេះស្ទើរគ្រប់គ្នា តែងបានសូត្រ បានស្តាប់ ក្នុងវេលានិមន្តព្រះសង្ឃ ស្វាធារាយបង្កកូល ឧទ្ទិសផល ជូនបុព្វការីបុគ្គលជាច្រើនគ្រាមកហើយ។

តាមរបៀបប្រយោគបាលីនៃធម៌នេះ ហាក់ដូចជាពាក្យកម្រង កែវ ដែលព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធបរមគ្រូទ្រង់ចង់ឡើង ដើម្បីឲ្យគ្រាន់តែស្រណុក ចាំ ស្រណុកសូត្រ ស្រណុកស្តាប់ប៉ុណ្ណោះ ប៉ុន្តែបើពិចារណាឲ្យហ្មត់ ចត់នោះ ហាក់ដូចមិនងាយនឹងចាក់ធ្លុះបាន។

ពាក្យថាបដិច្ចសមុប្បាទ បើប្រែយកសេចក្តីថា ហេតុដើម ឬ ថា អាស្រ័យហេតុនេះនោះក៏កើតមានឡើងក៏បាន ឬក៏ថា ហេតុនេះ មាន ព្រោះអាស្រ័យដំណើរនោះ ដូច្នោះ ក៏បាន។

ធម្មជាតិក្នុងពិភពលោក សុទ្ធតែនៅក្នុងអំណាចនៃច្បាប់ធម៌ បដិច្ចសមុប្បាទទាំងអស់។សូមលើកយកឧទាហរណ៍១មកពិចារណា:

ខ្ញុំបានផ្លែដូងទុំ១ យកមកបណ្តុះដាំ ។ ១០ឆ្នាំក្រោយមក ផ្លែ ដូងទុំនោះ ក៏ក្លាយទៅជាដូងមួយដើមយ៉ាងខ្ពស់ មានធាងត្រសាយ ត្រសុំសាខា មានផ្លែជាច្រើនឆ្ងាយ។ ក្មេងម្នាក់ត្រូវការចង់បានផ្លែដូង នោះក៏ឡើងទៅបេះ ប៉ុន្តែដោយវាមិនប្រសប់ទាំងដោយធ្វេសប្រហែស ក្មេងក៏ធ្លាក់ពីចុងដូងនោះមក ហើយមានរបួសយ៉ាងដំណាំ។

យើងពិចារណាទៅឃើញថា ដើមដូងដ៏ខ្ពស់នេះ កើតមកពី

ផ្លែដូងទុំមួយ ក្មេងធ្លាក់ព្រោះឡើងមិនប្រយ័ត្ន ហើយក្មេងនោះមាន រហូសយ៉ាងដំណាំ ព្រោះអាស្រ័យការធ្លាក់។

ដូច្នោះ ប្រសិនបើខ្ញុំមិនបានផ្លែដូងទុំមក ខ្ញុំក៏ពុំបានបណ្តុះដាំ ដើមដូងក៏មិនដុះឡើង ទាំងផ្លែដូងថ្មីក៏គ្មាន ក្មេងខ្ញុំក៏មិនត្រូវការឡើង មិនបានធ្លាក់ ហើយវាមិនមានរហូសដែរ។

តាមឧទាហរណ៍ខាងលើនេះ ឃើញថា ក្មេងមានគ្រោះថ្នាក់ ព្រោះអាស្រ័យដំណើរ និងបុព្វហេតុ ដែលកើតមាន ជាតំណខាង ដើមមក។ របស់ទាំងអស់ក្នុងលោកនេះសុទ្ធតែអាចយកមកពន្យល់ បានតាមលំអាននៃហេតុនិងផលយ៉ាងនេះជាដរាប។ ក្នុងលោកនេះ គ្មានដំណើរណាមួយដែលអាចកើតឡើងបានដោយមិនបាច់អាស្រ័យ ហេតុរបស់ខ្លួន ពីខាងដើមមកទេ ។ របស់អ្វីក៏ដោយ បើគ្មានដើម កំណើតជាតំណ ពីខាងដើមហើយ ក៏មិនអាចកើតឡើងបាន ទាំង មិនអាចបណ្តាលទៅជារបស់អ្វីមួយទៀតបានទេ។

អាស្រ័យហេតុនេះហើយ ទើបមានតំណ រកទីបំផុតគ្មាន។ យើងអាចស្រាវជ្រាវរកហេតុដើមបំផុត នៃរបស់គ្រប់យ៉ាងបានទាំង អស់ ហើយរបស់ទាំងនោះ អាចបន្តទៅជានេះ ជានោះ កើតឡើង ដោយអាស្រ័យនឹងខ្លួនបាន។

វិទ្យាសាស្ត្រគ្រប់យ៉ាង គ្រាន់តែជាដំណើរ នៃហេតុការណ៍ ដែលកើតមានបន្តៗគ្នាប៉ុណ្ណោះ ឈឺលូតលាស់បានល្អ អាស្រ័យ នឹងដីជាតិដែលត្រូវទំនង ដីមានដីជាតិអាស្រ័យនឹងវត្ថុនេះ វត្ថុនោះ ផ្សំគ្នា យ៉ាងនេះដរាបតទៅ។

ចលនានៃគ្រឿងចក្រ ដូចម៉ាស៊ីនកប៉ាល់ជាដើម ប្រព្រឹត្តទៅ

បានអាស្រ័យចំហាយទឹកហើយចំហាយទឹកកើតមកពីទឹកនិងភ្លៀង។

ដោយហេតុនេះ សូម្បីរបស់តូចមួយក្នុងលោក ក៏យើងអាចស្រាវជ្រាវ រាវកហេតុផលទៅវិញទៅមកបាន ។ របស់មួយបង្កើតរបស់មួយឡើងបន្តៗគ្នា ឥតឈប់ឥតស្រាក ដូចជាវលកទឹកមួយបង្កើតវលកទឹកមួយហើយមួយទៀតយ៉ាងនោះឯង។

ក្នុងទីនេះ យើងត្រូវរាវកឲ្យដឹងហេតុដំបូងបំផុត ទាំងឲ្យដឹងថា តំណហេតុផលនេះចុះចប់ត្រង់ទីណា?

តាមដោយពិត អ្នកវិទ្យាសាស្ត្រ មិនសូវរវល់នឹងរកឲ្យឃើញហេតុដំបូងបំផុត និងចុងបំផុតទេ ។ ប្រាជ្ញារបស់យើង អាចចាក់ធ្លុះបានតែតាមទំនង នៃដំណើរបុរេប្រសប់ និងសេចក្តីព្យាយាមរបស់យើងប៉ុណ្ណោះ។ កាលបើប្រាជ្ញាខាងវិទ្យាសាស្ត្របិទផ្លូវយើងយ៉ាងនេះ យើងក៏តោងរត់ទៅរក ជំនឿផ្ដេសផ្ដាសទៅវិញ ដូចជាអ្នកខ្លះដែលមិនគួររកឃើញថា មនុស្សកើតមានហេតុយ៉ាងណាៗ ក៏សន្មតថា មានព្រះអាទិទេព ព្រះឥសូរជាអ្នកបង្កើតមនុស្សលោកទៅវិញ។ ជំនឿបែបនេះបិទផ្លូវចំរើនខាងប្រាជ្ញារបស់យើងយ៉ាងជិតស្នង ព្រោះយើងមិនអាចដេញដោលអោយឃើញថានរណាបង្កើតព្រះអាទិទេព និងព្រះឥសូរ ឬព្រះអាទិទេព និងព្រះឥសូរកើតឡើងអាស្រ័យនឹងអ្វីទេ។ ដំណើរប្រាជ្ញារបស់យើង ត្រូវខ្ទប់ជាប់ត្រឹមនេះឯង។

អ្នកប្រាជ្ញ យល់ដោយភ័ន្តច្រឡំថា ហេតុ និងផលនេះ ជាព្រឹត្តិការណ៍ផ្សេង ដាច់ដោយឡែកពីគ្នា ព្រឹត្តិការណ៍១ ជាអ្នកបង្កើតព្រឹត្តិការណ៍១ឡើង។ ប៉ុន្តែបើពិនិត្យដោយហ្មត់ចត់ទៅតាមលំអានបដិច្ចសមុប្បាទធម៌ ឃើញថា មិនអាចនឹងសន្និដ្ឋានថា ព្រឹត្តិការណ៍

ពីរយ៉ាងនោះ ដាច់ស្រឡះពីគ្នាបានទេ ព្រោះវាដូចកូនច្រវ៉ាក់ដែល ថ្នក់ជាប់តៗគ្នា ពីកងមួយទៅកងមួយ នឹងញែកឲ្យដាច់ស្រឡះពីគ្នា ពុំបានឡើយ ។ ក្នុងពិភពលោកនេះ ពុំមានព្រឹត្តិការណ៍ណាមួយ ដែលកើតឡើងដាច់តែឯងបានឡើយ ដូច្នោះ ហេតុ និងបច្ច័យក៏មិន ត្រូវសន្និដ្ឋានថា កើតឡើងដាច់ៗតែឯងបានដែរ។

ដីឥដ្ឋ ជាហេតុឲ្យកើត កុម្មុំណ្ហក៏ពិតមែន ប៉ុន្តែដីឥដ្ឋតែម្យ៉ាង ប៉ុណ្ណោះនោះ មិនល្មមគ្រាន់នឹងបង្កើតជាក្រុម ឬឆ្នាំងបានទេ ។ បើ គ្មានទឹក គ្មានពុម្ព គ្មានស្នូនឆ្នាំង ទាំងគ្មានឆន្ទៈរបស់ស្នូនឆ្នាំងផងនោះ ឆ្នាំង ក៏មិនអាចកើតឡើងបានឡើយ។ លក្ខណៈទាំងអស់នេះ សុទ្ធ តែជាការខានមិនបានដើម្បីឲ្យកើតជាឆ្នាំង។ ប្រសិនបើខ្វះលក្ខណៈ សូម្បីតែមួយ ឆ្នាំងនឹងមិនអាចកើតឡើងបាន។ ដោយហេតុនេះ តើ យើងនឹងអាចពោលដោយត្រឹមត្រូវថា ដីឥដ្ឋជាហេតុឲ្យកើតឆ្នាំងដូច ម្តេចកើត? តាមដោយពិតនោះ យើងគ្រាន់តែជ្រើសរើសយករបស់ មួយលើកឡើង ឲ្យឈ្មោះថា ជាហេតុប៉ុណ្ណោះឯង។ ដីឥដ្ឋតែម្យ៉ាង ពិតជាមិនមែនហេតុ ឲ្យកើតឆ្នាំងទេ ។ បើនឹងនិយាយ ឲ្យសមទំនង នោះ គប្បីថា “ឆ្នាំងកើតឡើង ដោយអាស្រ័យនឹងដីឥដ្ឋ” ទើបត្រឹម ត្រូវតាមច្បាប់បដិច្ចសមុប្បាទ។

ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធបរមគ្រូ ទ្រង់ពិចារណារកហេតុនៃព្យាធិ និង មរណៈ។ ព្រះអង្គពុំព្រមជឿតាមលទ្ធិផ្សេងៗក្នុងសម័យនោះ ដែល អាងថា សេចក្តីទុក្ខរបស់យើងរាល់គ្នា កើតមានឡើងព្រោះព្រះ អាទិទេព ឬព្រះឥសូរ ផ្ដន្ទាទោសដល់យើងឡើយ ព្រោះមានទំនង ខាងផ្លូវវិទ្យាសាស្ត្រ ក្នុងការរាវរកនេះដែរ ។ ព្រះបរមគ្រូ ទ្រង់ល្បួង

តាមលំអាន នៃសេចក្តីទុក្ខ របស់សត្វលោក ដោយការស្រាវជ្រាវ តាមគន្លងបដិច្ចសមុប្បាទ។ នៅពេលដែលទ្រង់ទើបបានត្រាស់ដឹង ជាដំបូង គង់ដោយព្រះភ្នែនតែមួយ សោយវិមុត្តិសុខ (គឺសុខក្នុង ផលសមាបត្តិ) ក្នុងរយៈកាល៧ថ្ងៃ ក្រោមម្លប់ព្រះមហាពោធិព្រឹក្ស ក្បែរនេរញ្ជរក្នុងឧរុវេលាដែលឥឡូវនេះអ្នកឥណ្ឌាសន្មតហៅទីនោះ ថា ពុទ្ធគយា ព្រះអង្គទ្រង់រំពឹងឃើញច្បាស់ នូវបដិច្ចសមុប្បាទធម៌ ដោយន័យថា៖

មរណៈ ព្យាធិជាដើមកើតមកពីអ្វី? សេចក្តីទុក្ខសោកកើតមាន អាស្រ័យហេតុអ្វី? មានអ្វីជាបុព្វហេតុផ្ទាល់នៃសេចក្តីទុក្ខទាំងនេះ?

ឱ! ទុក្ខទាំងនេះកើតមានអាស្រ័យនឹងជាតិទេតើ ព្រោះយើង មានទុក្ខគ្រប់យ៉ាង ក្នុងពេលក្រោយដែលយើងបានកើតមក។

យើងមានជាតិដោយអាស្រ័យហេតុអ្វី?

ជាតិ អាស្រ័យនឹងភព ។ គ្មានអ្វី ដែលមិនមកពីអ្វី នោះទេ ។ របស់មួយ តែងបណ្តាលមកពីរបស់មួយ ជាដរាប ព្រោះហេតុនេះ ប្រសិនបើគ្មានភពពីមុនមកទេ កំណើតជាមនុស្សក៏មិនអាចកើតមាន ដែរ។ មនុស្សភាព កើតឡើងឯងៗពុំបានទេ។ គួរជឿជាក់ថា មាន ភពពីមុនបែបណាមួយដោយពិត។

ក្នុងភាវៈជាមនុស្សនេះ មានលោភៈ ទោសៈ មោហៈ សេចក្តី សង្ឃឹម ការបានសម្រេច និងការថ្លោះឆ្កោយជាដើម ។ ហេតុទាំង នោះ មិនមែនទើបនឹងមានមក ជាមួយនឹងកំណើតយើងនេះទេ គឺ មានដើម មកអំពីភពណាមួយ ក្នុងកាលមុនជាប្រាកដ ។ ជីវិតរបស់

យើងសព្វថ្ងៃនេះ មិនមែនជាចរន្តថ្មីទេ គឺជាតំណអំពីជីវិតដែលធ្លាប់ មានក្នុងកាលមុនមកហើយ។

ភពមាន ព្រោះអាស្រ័យអ្វី?

ភពមាន ព្រោះអាស្រ័យឧបាទាន ។ ជីវិតរបស់យើង ជាខ្សែ ច្រវាក់នៃសេចក្តីប្រកាន់ ពេញចិត្តខ្ជាប់ ដើម្បីឲ្យបាន នូវរបស់ដែល យើងត្រូវការ ដែលយើងស្វែងរក ទាំងដើម្បីឲ្យបានប្រកប សេចក្តី សុខស្រួលក្នុងពិភពលោកផងទៀត។ ឥរិយាបថទាំងបួន គឺ ការដើរ ឈរ អង្គុយ ដេក និងការបរិភោគ ផឹក ដោយហោចទៅ សូម្បីតែការ កំរើកអរយរៈ បន្តិចបន្តួចនេះ សុទ្ធតែជាចំណី នៃឧបាទានទាំងអស់ បើទុកជាដូចម្តេច ក៏មានយ៉ាងទន់ខ្សោយដែរ ។ គឺដោយឧបាទាន របស់យើង និងការខំប្រឹងដើម្បីបំប៉នឧបាទានទាំងនេះហើយ ដែល ភព គឺភាវៈជាសត្វលោក (ភាវៈរស់នៅ) របស់យើងអាស្រ័យ ហើយ តាំងនៅបាន។

ឧបាទានមាន ព្រោះអាស្រ័យអ្វី?

សេចក្តីប្រកាន់ពេញចិត្តខ្ជាប់ កើតមានឡើងព្រោះអាស្រ័យ សេចក្តីប្រាថ្នា (គឺតណ្ហា) ។ ប្រសិនបើ ពុំមានសេចក្តីប្រាថ្នា ពុំមាន ចំណង់ទេ ធ្វើម្តេចនឹងមានសេចក្តីប្រកាន់ខ្ជាប់កើត?

បុរសដែលមានបំណង ចង់ឲ្យខ្លួនបានទៅជា ជយគ្នាហាក បុគ្គល (អ្នកបានសម្រេចជ័យជំនះ) ក៏តែងមានចិត្តប្រកាន់ខ្ជាប់ នឹង គោលបំណងនោះ ហើយខំប្រឹង ខំតតាំង ប្រណាំងប្រជែង ដើម្បីឲ្យ

បានសម្រេចសមតាមបំណង។ ឧបាទានមានតណ្ហាជាគ្រឿងអាស្រ័យ

តណ្ហាមានអ្វីជាបច្ច័យ?

តណ្ហា មានការទទួលអារម្មណ៍ ជាបច្ច័យ គឺកាលបើយើង បានទទួលអារម្មណ៍ជាទីគាប់ចិត្តហើយ យើងក៏ប៉ុនប៉ង ចង់រីករាយ សប្បាយក្នុងការទទួលអារម្មណ៍នោះៗ។ ដោយដូច្នោះអារម្មណ៍ដ៏ល្អក៏ល្អ ទន់ល្មើយ ឬរូបារម្មណ៍ជាទីគាប់ភ្នែក តែងបណ្តាលឲ្យមានតម្រេក (តណ្ហា) ដុះដាលឡើង។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបលោកពោលថា តណ្ហាមានវេទនាជាបច្ច័យ។

វេទនាមានអ្វីជាបច្ច័យ?

វេទនាមានការប៉ះពាល់ត្រូវ គឺផស្សៈជាបច្ច័យ។ សញ្ញារបស់ យើង បានភពប្រសប់នឹងរបស់ខាងក្រៅពេលណា យើងក៏មានការ ទទួលអារម្មណ៍ពេលនោះ ព្រោះហេតុដូច្នោះ ទើបឃើញថា វេទនា មានផស្សៈជាបច្ច័យ។

ផស្សៈមានអ្វីជាបច្ច័យ?

ការប៉ះពាល់ត្រូវ មានអាយតនៈខាងក្នុងទាំង៦ និងអារម្មណ៍ ដែលទាក់ទងដោយអាយតនៈនោះៗជាបច្ច័យ។ ប្រសិនបើយើងពុំ មានចក្ខុទាំងពីរទេ យើងក៏ពុំមានរូបភាពនឹងគយគន់មើលដែរ។ បើ យ៉ាងនេះ តើម្តេចផស្សៈនឹងកើតមានបាន? ឃើញថាផស្សៈកើតមាន ព្រោះអាស្រ័យអាយតនៈខាងក្នុង និងអារម្មណ៍ខាងក្រៅ។

អាយតនៈទាំងប្រាំមួយមានអ្វីជាបច្ច័យ?

អាយតនៈ ទាំង៦ កើតមាន ព្រោះអាស្រ័យ នាម និងរូប ។
អាយតនៈទាំង៦នេះជានាមឥតរូបរាងខ្លះ មានរូបរាងខ្លះ ទាំងអារម្មណ៍
ដែលជាគូនឹងអាយតនៈទាំង៦នេះ ក៏គ្រាន់តែជានាម ឥតរូបរាងខ្លះ
មានរូបរាងខ្លះ ដូចគ្នា។ នាម និងរូបទាំងពីរយ៉ាងនេះ ជាបច្ច័យរបស់
អាយតនៈទាំងប្រាំមួយ។

នាមនិងរូប មានអ្វីជាបច្ច័យ?

នាមនិងរូបមានវិញ្ញាណជាបច្ច័យ។ បើយើងពុំមានវិញ្ញាណ
កំណត់សម្គាល់វត្ថុនោះៗទេ នាមក៏ពុំបានសេចក្តីថាដូចម្តេចឡើយ
ជារបស់ទេសុទ្ធសាធ។ នាម គឺឈ្មោះមនុស្សណាម្នាក់ មិនបាន
សេចក្តីដល់យើងថាដូចម្តេចឡើយ ប្រសិនបើយើងមិនដឹងថាមនុស្ស
នោះជាអ្វី អ្វីជាមនុស្សនោះ និងអាការៈពិសេសផ្សេងៗយ៉ាងណា។
ទាំងរូបសោត ក៏ឥតបានការណ៍ថាដូចម្តេចដែរ ប្រសិនបើយើង ពុំ
មានវិញ្ញាណកំណត់សម្គាល់ចំពោះរបស់នោះ។ រូបរាងផ្លែឈើដែល
យើងមិនធ្លាប់បានឃើញ មិនធ្លាប់បានលិលក្តិក្សសោះនោះ រមែង
មិនប្រាកដ ដល់យើងសោះឡើយ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបថានាម
និងរូប មានវិញ្ញាណជាបច្ច័យ។

វិញ្ញាណមានអ្វីជាបច្ច័យ?

វិញ្ញាណកើតឡើង ព្រោះអាស្រ័យ ការរូបរួមបង្កើតគំនិត
(សង្ខារ)។ ខ្ញុំចាំបានថា ខ្ញុំមានសេកមួយឈ្មោះ ចិត្រពណ៌ រឿងនេះ
ដូចម្តេច? គឺបើខ្ញុំនឹកឡើងកាលណា ខ្ញុំក៏មានគំនិតផ្សេងៗចំពោះវា

ថា វាជាសេកសោម នៅនឹងស្លាបវាមានសម្បុរបែតង ចំពុះវាក្រហម វាតែងស្រែក តែងនិយាយយ៉ាងនេះ។ល។ កាលបើខ្ញុំលះបង់គំនិត ទាំងនេះមួយម្តងៗចេញហើយ ខ្ញុំក៏លែងនឹកនាដល់ចិត្រពណ៌ទាល់ តែសោះ។ រឿងនេះ សអោយឃើញថា វិញ្ញាណមាននៅក្នុងការរួម គំនិត ហើយមានការរួបរួមគំនិតសង្ខារទាំងនេះឯងជាបច្ច័យ។

សង្ខារមានអ្វីជាបច្ច័យ?

សង្ខារគឺការបង្កើតគំនិតផ្ដេសផ្ដាសនេះ មានសេចក្ដីល្ងង់ខ្លៅ គឺអវិជ្ជាជាបច្ច័យ។ សេចក្ដីល្ងង់ខ្លៅនេះ គឺការសម្គាល់របស់ទាំងពួង ថា ទៀងទាត់ ឥតប្រែប្រួល ។ បើតាមដោយពិតខាងផ្លូវព្រះអភិធម្ម ក្នុងរយៈកាលពីរដែលជាប់បន្តគ្នា ពុំមានវត្ថុអ្វីមួយ ដែលអាចបិតនៅ ដដែលទេ។ របស់គ្រប់យ៉ាង សុទ្ធតែមានការលូតលាស់ ចំរើនតាម ទំនងខ្លួនទាំងអស់។

គំនិតរបស់ខ្ញុំទាំងប៉ុន្មាន ដែលកើតមានឡើងចំពោះរូប ចិត្រ ពណ៌សេកខ្ញុំ គឺមកពីខ្ញុំ បានរួបរួមជាមួយនឹងរូបវា ទាំងអស់ ។ ប៉ុន្តែ តាមដោយពិត វាពុំមែនជាសេកដដែល ដូចកាលខ្ញុំ ទើបនឹងបានវា មកចិញ្ចឹមទេ។ ចុះព្រោះហេតុអ្វី បានជាខ្ញុំមកផ្គុំគំនិតទៅលើរូបវាថា ជាសេកដដែលទៅវិញ។ការរួបរួមគំនិតគឺសង្ខារនេះកើតមាន ព្រោះ អាស្រ័យសេចក្ដីងងឹត ល្ងង់ខ្លៅ ពោលគឺមានអវិជ្ជា ជាបច្ច័យដោយ ពិត ព្រោះគ្មានអ្វីទៀងទាត់បិតបេរសោះឡើយ។

របស់ទាំងអស់ក្នុងពិភពលោកនេះ មិនអាចតាំងនៅ បិតបេរ ថីរកាលបានទេ ប្រព្រឹត្តទៅបានត្រឹមតែមួយពេលមួយខណៈប៉ុណ្ណោះ

យទា ហវេ ចាតុករន្តិ ធម្មា ។ល។

យតោ ខយំ បច្ចុយានំ អវេទិ។

យទា ហវេ ចាតុករន្តិ ធម្មា ។ល។

វិធូបយំ តិដ្ឋតិ ហរសេនំ

សុរិយោវ ឱកាសយមន្តសិក្ខោ។

ធម៌ទាំងឡាយ រមែងប្រាជក ដល់ខីណាសវព្រាហ្មណ៍ អ្នក
មានព្យាយាមញ៉ាំងកិលេសឲ្យក្តៅ អ្នកដុតបង់បាននូវកិលេសកាល
ណា សេចក្តីសង្ស័យទាំងឡាយទាំងពួង របស់ខីណាសវព្រាហ្មណ៍
នោះ ក៏សឹងតែរម្ងាប់អស់ទៅក្នុងកាលនោះ ព្រោះថា ខីណាសវ
ព្រាហ្មណ៍នោះបានដឹងច្បាស់នូវធម៌ព្រមទាំងហេតុ ព្រោះថា ខីណា
សវព្រាហ្មណ៍នោះ បានដឹងច្បាស់ នូវព្រះនិព្វាន ជាទីអស់ទៅ នៃ
បច្ចុយ ខីណាសវព្រាហ្មណ៍នោះ រមែងកំចាត់បង់នូវមារព្រមទាំង
សេនាមារ ហើយស្ថិតនៅ បីដូចព្រះអាទិត្យរះឡើង ធ្វើអាកាសឲ្យ
រុងរឿងដោយរស្មីរបស់ខ្លួន កំចាត់នូវវងធីត ស្ថិតនៅដូច្នោះឯង។

ក្នុងពេលដែលព្រះអង្គ បានត្រាស់ដឹងហើយភ្លាមនេះ ទ្រង់
បានបន្លឺនូវព្រះឧទានវាចា ដែលហៅថា បឋមពុទ្ធវចនៈ បន្តុះបង្ហាប់
តណ្ហាថា៖

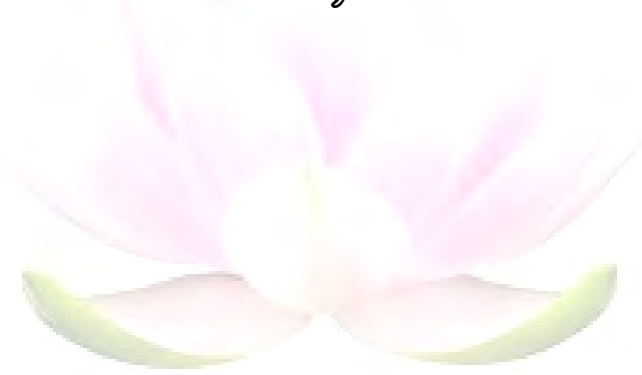
អនេក ជាតិ សំសារំ	សន្ធាវិស្សំ អនិព្វិសំ
តហការំ គវេសន្តោ	ទុក្ខា ជាតិ បុនប្បុនំ
តហការក ទិដ្ឋាសិ	បុន តេហំ ន កាហសិ
សព្វា តេ ថាសុកា ភក្កា	តហក្ខំ វិសដ្ឋុតំ
វិសដ្ឋារតតំ ចិត្តំ	តណ្ហានំ ខយមជ្ឈកា

ប្រែ កាលតថាគតមិនទាន់បានសម្រេចប្រាជ្ញាសព្វញ្ញតញ្ញាណ នៅឡើយ តថាគត ស្វែងរកជាងផ្ទះ (គឺតណ្ហា) មិនទាន់ប្រទះ តថាគត ក៏ត្រាច់រង្គាត់ទៅមក ក្នុងវដ្តសង្សារ អស់ជាតិជាអនេក ការ យោនយកក្នុងកំណើតទាំងពួង ក៏ជាទុក្ខរឿយៗឥតស្រាកស្រាន្ត។

នៃជាងផ្ទះ! ឥឡូវ តថាគតឃើញអ្នកឯងហើយ អ្នកឯងនឹង ធ្វើផ្ទះគឺអត្តភាពរបស់តថាគត តទៅទៀតមិនបានទេ ព្រោះឆ្អឹងជំនីរ ទាំងអស់របស់អ្នកឯង (គឺកិលេសដ៏សេសទាំងប៉ុន្មាន) តថាគតបាន កាច់បំបាក់ អស់រលីងហើយ គ្មានសល់ទេ ដំបូលផ្ទះ (គឺអវិជ្ជា) តថាគត បានរុះរើចោលអស់ហើយ ចិត្តរបស់តថាគត បានដល់នូវ និព្វាន ប្រាសចាកសង្ខារហើយ តថាគត ដល់នូវសេចក្តី អស់ទៅ នៃតណ្ហាទាំងឡាយហើយ!

ចប់ ដោយសង្ខេប។

ព្រះគ្រូសង្ឃសត្វា ប៉ុណ្ណា សុម្ពាជ

៩. អនាមតធម៌

យម្ពិ សច្ចញ្ច ធម្មោ ច អហីសា សញ្ញមោ ទមោ
ឯតទរិយា សេវន្តិ ឯកំ លោកេ អនាមតំ។

ធម៌៥យ៉ាងគឺ សច្ចៈ១, ធម្មៈ១, អហីសា១, សញ្ញាមៈ១, ទមៈ១, មានក្នុងបុគ្គលណា អរិយៈទាំងឡាយ តែងសេពគប់ នូវបុគ្គលនុ៎ះ គុណជាតិទាំង៥មានសច្ចៈជាដើមនុ៎ះហៅថាអនាមតធម៌ក្នុងលោក។

ក៏ពាក្យថា អនាមតធម៌ ក្នុងផ្ទៃពុទ្ធភាសិតខាងលើនេះ មានមកក្នុងឧបសាទ្យកជាតក ទុកនិបាត សត្តវគ្គវណ្ណា ប្រែថា “ធម៌មិនស្លាប់”គឺធម៌ដែលមិនចេះស្លាប់ក្នុងលោក ប៉ុន្តែសូមកុំចូលចិត្តថា ធម៌នេះជាផ្ទុកសម្រាប់ទល់ ឬជប់ជីវិតរបស់មនុស្សសត្វក្នុងលោក ឲ្យរស់នៅ អស់កប្បកល្យឡើយ ព្រោះថា មនុស្ស សត្វទាំងអស់ក្នុងលោក សុទ្ធតែមានជរា ព្យាធិ មរណៈ (ចាស់ ឈឺ ស្លាប់) ជាប់មកជាមួយនឹងកំណើតជាធម្មតា ឯធម៌ដែលមិននៅក្នុងអំណាច ជរា ព្យាធិ មរណៈ នោះឯង ហៅថា អនាមតធម៌ ៥យ៉ាង គឺ:

- ១. សច្ចៈ   សេចក្តីពិត
- ២. ធម្មៈ   ធម៌
- ៣. អហីសា   ការមិនបៀតបៀន
- ៤. សញ្ញាមៈ   ការសង្រួម
- ៥. ទមៈ   ការទូន្មាន។

អធិប្បាយ

១. សច្ចៈ សេចក្តីពិត គឺគុណជាតិ ដែលមានក្នុងសប្បុរស ឬញាណ (ការដឹង) របស់ពិត ក្នុងចំណែកខាងដើម ដែលមានសច្ចៈ៥

ជាទីតាំង គឺការដឹងថាសេចក្តីទុក្ខ មានជាតិទុក្ខជាដើមដែលជារបស់
ពិត ហៅថា ទុក្ខសច្ចៈ១ តណ្ហាមានកាមតណ្ហាជាដើមជាហេតុដែល
នាំឲ្យកើតសេចក្តីទុក្ខនោះៗ ជារបស់ពិត ហៅថា សមុទយសច្ចៈ១
សេចក្តីរលត់ទុក្ខ ព្រមទាំងហេតុ ដែលនាំឲ្យកើតសេចក្តីទុក្ខនោះៗ
ជារបស់ពិត ហៅថា និរោធសច្ចៈ១ ផ្លូវ ឬឧបាយ ដែលនាំឲ្យរលត់
សេចក្តីទុក្ខនោះៗ ជារបស់ពិត ហៅថា មគ្គសច្ចៈ១។ ទាំង៤នេះ ជា
របស់មានពិតមិនចេះស្លាប់ក្នុងលោកយ៉ាងនេះទើបឈ្មោះថា អនាមត
ធម៌ដោយប្រការដូច្នោះឯង។

២. ធម្មៈ ធម៌ បានខាងលោកុត្តរធម៌ គឺធម៌ ដែលឆ្លងចាក
លោក (ទាំង៣ កាមលោក, រូបលោក, អរូបលោក) ឬធម៌ដែលឆ្លង
ចាកឧបាទានកូន្ណទាំង៥ មានរូបឧបាទានកូន្ណជាដើម។ លោកុត្តរធម៌
នោះ មាន៩ប្រការ គឺមគ្គ៤ ផល៤ និព្វាន១។ ធម៌មានមគ្គ៤ជាដើម
នេះជាធម៌មិនចេះស្លាប់ក្នុងលោក ទើបឈ្មោះថា អនាមតធម៌ដោយ
ប្រការដូច្នោះឯង។

៣. អហីសា ការមិនបៀតបៀន បានខាងការមិនធ្វើទុក្ខ ធ្វើ
បាបដល់សត្វដទៃ ក្នុងទីនេះ លោកសំដៅយកមេត្តាចិត្ត គឺចិត្តដែល
គិតប្រាថ្នារកសេចក្តីល្អដល់គ្នានឹងគ្នា បើពោលឲ្យងាយ ក៏គឺសេចក្តី
ប្រាថ្នាឲ្យគេបានសុខនោះឯង។ អហីសា ការមិនបៀតបៀននេះឯង
ជាគុណជាតិ នាំអោយកើតសេចក្តីរាប់រកគ្នា មិនអោយមានពៀរ
ដល់គ្នានឹងគ្នា ទាំងអាចតដ្យារសង្គម ឬគ្រួសារនីមួយៗ អោយមាន
សាមគ្គីស្មោះសររកគ្នា ជាគុណជាតិ មិនចេះស្លាប់ដោយពិត ទើប
ឈ្មោះថា អនាមតធម៌ដោយប្រការដូច្នោះឯង។

៤. សញ្ញាមៈ ការសង្រួម បានខាងការប្រយ័ត្នរាំងខ្លួនឲ្យរួច ចាកទោស ដែលបណ្ឌិតគប្បីតិះដៀល។ សញ្ញាមៈក្នុងទីនេះ សំដៅ យក សីលសំរេៈ (ការសង្រួមក្នុងសីល) ការសង្រួមនេះជាគុណជាតិ មិនចេះស្លាប់ក្នុងលោក ទើបឈ្មោះថា អនាមតធម៌ ដោយប្រការ ដូច្នេះឯង។

៥. ទមៈ ការទូន្មាន បានខាងការហាត់ពត់ចិត្ត ឬខ្លួនឲ្យរួច ចាកសង្ក្រាន្តលេសធម៌គឺ រាគៈ ទោសៈ មោហាៈ។ ក្នុងទីនេះសំដៅយក ការទូន្មានឥន្ទ្រិយទាំង៦ មានចក្ខុន្ទ្រិយជាដើម។ ទមៈនេះ ជាគុណ ធម៌ ធ្វើបុគ្គលអោយមានកាយវាចាចិត្តល្អសមរម្យ គួរជាទីរាប់រកនៃ ប្រជាជនទូទៅ ទាំងជាគុណធម៌ មិនចេះស្លាប់ក្នុងលោកដោយពិត ហេតុនោះ ទើបឈ្មោះថា អនាមតធម៌ដោយប្រការដូច្នេះឯង។

ធម៌ទាំង៥ប្រការគឺ សច្ចៈ, ធម្មៈ, អហីសា, សញ្ញាមៈ, ទមៈ មានបរិបូណ៌នៅក្នុងបុគ្គលណា អរិយៈទាំងឡាយ តែងសេពគប់នូវ បុគ្គលនុ៎ះ។ គុណជាតមានសច្ចៈ ជាដើមនុ៎ះ ឈ្មោះថា អនាមតធម៌ គឺធម៌ មិនចេះចាស់ ឈឺ ស្លាប់ មានន័យ ដូចសេចក្តីអធិប្បាយមក ដោយសង្ខេបនេះឯង។

អនាមតធម៌ ចប់។

ព្រះត្រៃមុនីសោភ័ណ សេខ ឆាដ

១០. សតិប្បដ្ឋាន៤យ៉ាង

នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

សូមនមស្ការចំពោះព្រះអរហន្តសម្មាសម្ពុទ្ធ ដ៏មានព្រះភាគ អង្គ
នោះ (ព្រមទាំងព្រះសទ្ធម្មនិងព្រះអរិយសង្ឃដោយសេចក្តីគោរព)។

លំដាប់នេះ សូមសំដែង សតិប្បដ្ឋាន ៤យ៉ាង ដែលមានក្នុង
គម្ពីរទីយនីកាយ ត្រង់មហាវគ្គដូចតទៅនេះ៖

សតិប្បដ្ឋាន ប្រែថា ការតាំងនៅនៃស្មារតី ឬជាការដកល់នូវ
ស្មារតី គឺថា ការបិតនៅនៃស្មារតី។

សតិប្បដ្ឋាន ៤ យ៉ាងនោះគឺ

១ កាយានុបស្សនាសតិប្បដ្ឋាន ការតាំងនៅនៃស្មារតី ក្នុង
ការពិចារណារឿយៗនូវកាយ។

២ វេទនានុបស្សនាសតិប្បដ្ឋាន ការតាំងនៅនៃស្មារតី ក្នុង
ការពិចារណារឿយៗនូវវេទនា។

៣ ចិត្តានុបស្សនាសតិប្បដ្ឋាន ការតាំងនៅនៃស្មារតី ក្នុង
ការពិចារណារឿយៗនូវចិត្ត។

៤ ធម្មានុបស្សនាសតិប្បដ្ឋាន ការតាំងនៅនៃស្មារតី ក្នុង
ការពិចារណារឿយៗនូវធម៌ទាំងឡាយ។

អធិប្បាយដោយសង្ខេប

១. កាយានុបស្សនាសតិប្បដ្ឋាន

ពាក្យថា ការតាំងនៅនៃស្មារតី ក្នុងការពិចារណារឿយៗ នូវ
កាយនោះ ដូចសេចក្តីរៀបរាប់តទៅនេះ៖

កាយក្នុងទីនេះសំដៅយកហេតុច្រើនយ៉ាងគឺខ្យល់អស្សាសៈ

បស្សនៈ(ខ្យល់ដកដង្ហើមចេញ,ចូល)។ ការប្រុងស្មារតីកំណត់ខ្យល់
ដកដង្ហើមចេញ,ចូល អោយដឹងច្បាស់ថា អាត្មាអញរម្ងាប់ នូវកាយ
សង្ខារ គឺខ្យល់ដកដង្ហើមចេញ,ចូល វែង,ខ្លី ហើយក៏ដកដង្ហើមចេញ,
ចូល វែង,ខ្លី ដូច្នោះជាដើម ហៅថា កាយានុបស្សនាសតិប្បដ្ឋាន ឬ
ហៅថា អានាបានស្សតិកម្មដ្ឋាន ដូច្នោះវិញ។

កាយសំដៅយកឥរិយាបថ ការប្រុងស្មារតីកំណត់អោយដឹង
ច្បាស់ថា អញដើរ ឈរ អង្គុយ ដេក ឬថា ការដំកល់កាយណា គឺ
ឥរិយាបថយ៉ាងអាត្មាណាៗក៏ឲ្យដឹងច្បាស់នូវកាយនោះៗដែរ។ ការ
កំណត់ដឹងឥរិយាបថដូច្នោះ ហៅថា កាយានុបស្សនាសតិប្បដ្ឋាន។

កាយសំដៅយកកិច្ចទាំងពួង មានដើរឈានទៅមុខ និងដើរ
ឈានថយក្រោយជាដើម។

ការធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួនច្បាស់លាស់ ក្នុងការដើរឈានទៅមុខ
និងឈានថយក្រោយ ឈរ អង្គុយ ដេក និយាយ ស្ងៀម ដូច្នោះជា
ដើម ហៅថាកាយានុបស្សនាសតិប្បដ្ឋាន។ កាយសំដៅយកអាការៈ
៣២ មានសក់ជាដើម។

សេចក្តីថា ការពិចារណាកាយតាំងអំពីផ្ទៃជើងឡើងទៅលើ
តាំងអំពីចុងសក់ចុះមកក្រោម មានស្បែកស្រោបជុំវិញ ពេញដោយ
អាការៈមិនស្អាត គួរខ្ពើមរអើមមានប្រការផ្សេងៗ អាការៈដែលមាន
ក្នុងកាយនេះមាន សក់ រោម ក្រចក ធ្មេញ ជាដើម។ ការពិចារណា
កាយឲ្យឃើញថា កាយមានអាការៈមិនស្អាត គួរខ្ពើមរអើម ដូច្នោះ
ហៅថា កាយានុបស្សនាសតិប្បដ្ឋាន ឬហៅថា កាយគតាសតិ
កម្មដ្ឋាន ដូច្នោះវិញក៏បាន។

កាយសំដៅយក ធាតុ សេចក្តីថា ការពិចារណាកាយនេះ គឺ គ្រាន់តែកំណត់ដឹងថា ជាធាតុទាំង៤ គឺដី ទឹក ភ្លើង ខ្យល់ ប៉ុណ្ណោះ យ៉ាងនេះហៅថា កាយានុបស្សនាសតិប្បដ្ឋាន ឬហៅថា ធាតុវគ្គាន កម្មដ្ឋាន ដូច្នោះវិញក៏បាន។

កាយសំដៅយកអសុភ ដែលគេចោលក្នុងព្រៃស្នូសាន មាន ៩យ៉ាងគឺ៖

- ១. អសុភកំពុងហើមប៉ោងឡើង
- ២. អសុភមានសត្វចឹកទំពាស៊ីជាអាហារ
- ៣. អសុភមានសាច់ឈាមសរសៃជាប់នឹងរាងឆ្អឹង
- ៤. អសុភមានឈាមសរសៃប្រឡាក់ជាប់នឹងរាងឆ្អឹង
- ៥. អសុភមានតែសរសៃជាប់ទៅនឹងរាងឆ្អឹង
- ៦. អសុភនៅតែឆ្អឹងចោលរាត់រាយ
- ៧. អសុភនៅតែឆ្អឹងមានសម្បុរសដូចស័ង្ក
- ៨. អសុភនៅតែឆ្អឹងជាគំនរកន្លងទៅ១ឆ្នាំ
- ៩. អសុភនៅតែឆ្អឹងពុកផុយជាកំទេចល្អិតៗ។

ការពិចារណាមើលនូវអសុភអោយជាក់ច្បាស់ ហើយប្រៀប ធៀបនឹងកាយរបស់ខ្លួនថា ដូចជាអសុភនោះដែរ យ៉ាងនេះ ហៅថា កាយានុបស្សនាសតិប្បដ្ឋាន ឬហៅថាអសុភកម្មដ្ឋានដូច្នោះក៏បាន។

ចប់កាយានុបស្សនាសតិប្បដ្ឋាន

២. វេទនានុបស្សនាសតិប្បដ្ឋាន

- ១. សុខវេទនា។ ២. ទុក្ខវេទនា។ ៣. អទុក្ខមសុខវេទនា។
- សេចក្តីថា ការពិចារណា ឲ្យដឹងច្បាស់ នូវការទទួលសេចក្តី

សុខ ទុក្ខ មិនទុក្ខមិនសុខ គឺឧបេក្ខា ការពិចារណាឲ្យដឹងច្បាស់ នូវ
 ការទទួលសេចក្តីសុខ ប្រកបដោយអាមិសៈ (សោមនស្សវេទនា
 អាស្រ័យដោយកាមគុណ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងទ្វារ៦)។ ការពិចារណាឲ្យ
 ដឹងច្បាស់នូវការទទួលសេចក្តីសុខប្រាសចាកអាមិសៈ (សោមនស្ស
 វេទនា អាស្រ័យនូវនេក្ខម្មៈ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងទ្វារ៦)។ ការពិចារណាឲ្យ
 ដឹងច្បាស់នូវការទទួលសេចក្តីទុក្ខប្រកបដោយអាមិសៈ (ទោមនស្ស
 វេទនាអាស្រ័យដោយកាមគុណប្រព្រឹត្តទៅក្នុងទ្វារ៦)។ ការពិចារណា
 ឲ្យដឹងច្បាស់នូវការទទួលសេចក្តីទុក្ខប្រាសចាកអាមិសៈ (ទោមនស្ស
 វេទនាអាស្រ័យដោយនេក្ខម្មៈ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងទ្វារ៦)។ ការពិចារណា
 ឲ្យដឹងច្បាស់ នូវការទទួលវេទនា មិនមែនជាទុក្ខ មិនមែនជាសុខ
 ប្រកបដោយអាមិសៈ (ឧបេក្ខាវេទនាអាស្រ័យកាមគុណ៥ ប្រព្រឹត្ត
 ទៅក្នុងទ្វារ៦)។ ការពិចារណា អោយដឹងច្បាស់នូវការទទួលវេទនា
 មិនមែនជាទុក្ខ មិនមែនជាសុខ ប្រាសចាកអាមិសៈ (ឧបេក្ខាវេទនា
 អាស្រ័យនេក្ខម្មៈ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងទ្វារ៦)។ ការកំណត់ពិចារណា ឲ្យ
 ស្គាល់ច្បាស់នូវវេទនាយ៉ាងនេះហៅថាវេទនានុបស្សនាសតិប្បដ្ឋាន។

ចប់វេទនានុបស្សនាសតិប្បដ្ឋាន។

៣. ចិត្តានុបស្សនាសតិប្បដ្ឋាន

ការតាំងនៅនៃស្មារតីក្នុងការពិចារណារឿយៗនូវចិត្ត។ ពាក្យ
 ថា ទីតាំងនៃស្មារតីពិចារណារឿយៗនូវចិត្តនោះ សេចក្តីថា ការដឹង
 ច្បាស់នូវចិត្តប្រកបដោយ រាគៈ ទោសៈ មោហៈ ទាំងដឹងច្បាស់ថា
 ចិត្តប្រាសចាក រាគៈ ទោសៈ មោហៈ ដឹងច្បាស់ នូវចិត្តរុញរា ចិត្ត
 រាយមាយ ចិត្តដល់នូវសភាពជាធំ (រូបាវចរចិត្ត អរូបាវចរចិត្ត) ចិត្ត

មិនដល់នូវសភាពជាធំ (កាមាវចរចិត្ត ចិត្តជាសឧត្តរៈ នៅមានចិត្ត ដទៃលើសលប់ជាង)(កាមាវចរចិត្ត) ចិត្តជាអនុត្តរៈ ឥតមានចិត្តដទៃ លើសលប់ជាង(រូបាវចរចិត្ត អរូបាវចរចិត្ត) ចិត្តតាំងនៅមាំ (ចិត្តដល់ នូវឧបចារសមាធិ អប្បនាសមាធិ) ចិត្តមិនមែនតាំងនៅមាំ ចិត្តរួច ស្រឡះ ចិត្តមិនទាន់រួចស្រឡះ។ ត្រង់ពាក្យថា ចិត្តរួចស្រឡះ គឺ ចិត្តប្រកបដោយវិមុត្តិ២យ៉ាង គឺតទង្គវិមុត្តិ វិក្ខម្ពន្ធវិមុត្តិ។ អនុបស្សនា ៧យ៉ាង មានអនិច្ចានុបស្សនា ជាដើម ហៅថា តទង្គវិមុត្តិ (ការរួច ស្រឡះដោយអង្គឈាននោះ) ព្រមទាំងរួចចាកនិច្ចសញ្ញា គឺសេចក្តី សំគាល់ថាទៀង។ សមាបត្តិ៨ ហៅថា វិក្ខម្ពន្ធវិមុត្តិ (ការរួចស្រឡះ ដោយការសង្កត់សង្កិន) ព្រមទាំងរួចចាកអកុសលធម៌ មាននីវរណៈ ជាដើម ។ ការកំណត់ពិចារណា ដឹងច្បាស់នូវចិត្ត ដូច្នោះ ហៅថា ចិត្តានុបស្សនាសតិប្បដ្ឋាន។

ចប់ ចិត្តានុបស្សនាសតិប្បដ្ឋាន

៤. ធម្មានុបស្សនាសតិប្បដ្ឋាន

ការតាំងនៅ នៃស្មារតី ក្នុងការពិចារណារឿយៗ នូវធម៌ ។ ទី តាំងនៃស្មារតី ពិចារណារឿយៗនូវធម៌នោះ គឺការពិចារណាឲ្យដឹង ច្បាស់នូវធម៌៥ពួក គឺនីវរណៈពួក១ ឧបាទានកូន្ធពួក១ អាយតនៈពួក១ ពោជ្ឈវត្ថុៈពួក១ អរិយសច្ចពួក១។

នីវរណៈ មាន៥យ៉ាងគឺ

- ១. កាមច្ឆន្ទៈ សេចក្តីប្រាថ្នាស្រឡាញ់ពេញចិត្តក្នុងកាម។
- ២. ព្យាបាទៈការញ៉ាំងប្រយោជន៍និងសេចក្តីសុខអ្នកដទៃឲ្យវិនាស។
- ៣. មីនមិទ្ធៈ ច្រអូសកាយ ចិត្ត គឺសេចក្តីខ្ជិល។

៤. ឧទ្ធចក្កកុច្ចៈ សេចក្តីរាយមាយក្តៅក្រហាយរង្កៀស។

៥. វិចិត្រា សេចក្តីសង្ស័យ។

ខន្ធជាកំណើតរបស់ឧបាទាន(ការប្រកាន់)ឬខន្ធដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងភូមិ៣ គឺកាមាវចរភូមិ១ រូបាវចរភូមិ១ អរូបាវចរភូមិ១ ហៅថាឧបាទានកូន្ទ។

ឧបាទានកូន្ទ មាន៥យ៉ាង គឺ

- ១. រូបូបាទានកូន្ទ, ២. វេទនូបាទានកូន្ទ, ៣. សញ្ញូបាទានកូន្ទ,
- ៤. សង្ខារូបាទានកូន្ទ, ៥. វិញ្ញាណូបាទានកូន្ទ។

អាយតនៈ

អាយតនៈប្រែថា(ទីនៅ អណ្តូង ទីប្រជុំ ទីកើត ជាហេតុ)បើចាត់តាមទ្វារខាងក្នុងមាន៦យ៉ាង បើចាត់តាមអារម្មណ៍ខាងក្រៅមាន៦យ៉ាង។

អាយតនៈចាត់តាមទ្វារខាងក្នុង ៦យ៉ាងនោះគឺ៖

- ១. ភ្នែក, ២. ត្រចៀក, ៣. ច្រមុះ, ៤. អណ្តាត, ៥. កាយ, ៦. ចិត្ត។

អាយតនៈចាត់តាមអារម្មណ៍ខាងក្រៅ ៦យ៉ាងនោះគឺ៖

- ១. រូប, ២. សំឡេង, ៣. ក្លិន, ៤. រស, ៥. សម្ផស្ស, ៦. ធម៌។ ឯធម៌នោះ បានខាងចេតសិក៥២ សុខុមរូប ១៦ និព្វាន១ ត្រូវជា៦៩។

ពោជ្ឈង្គៈ

ពោជ្ឈង្គៈ ប្រែថា អង្គនៃធម្មជាតិគ្រឿងត្រាស់ដឹង មាន៧យ៉ាងគឺ៖

- ១. សតិសម្តោជ្ឈង្គៈ, ២. ធម្មវិចយសម្តោជ្ឈង្គៈ, ៣. វិរិយសម្តោជ្ឈង្គៈ, ៤ បីតិសម្តោជ្ឈង្គៈ, ៥. បស្សន្តិសម្តោជ្ឈង្គៈ, ៦. សមាធិសម្តោជ្ឈង្គៈ, ៧. ឧបេក្ខាសម្តោជ្ឈង្គៈ។

អរិយសច្ចៈ

អរិយសច្ចៈ ប្រែថា ធម្មជាតិពិតរបស់អរិយបុគ្គល មាន៤យ៉ាងគឺ៖

១. ទុក្ខអរិយសច្ច ធម្មជាតិពិតរបស់អរិយៈ គឺសេចក្តីទុក្ខ។

២. ទុក្ខសមុទយអរិយសច្ច ធម្មជាតិពិតរបស់អរិយៈ គឺតណ្ហា ជាហេតុនាំឲ្យកើតសេចក្តីទុក្ខ។

៣. ទុក្ខនិរោធអរិយសច្ចធម្មជាតិពិតរបស់អរិយៈគឺការរលត់ទុក្ខ

៤. ទុក្ខនិរោធគាមិនីបដិបទាអរិយសច្ច ធម្មជាតិពិត របស់អរិយៈ គឺសេចក្តីប្រតិបត្តិញ្ញាំងសត្វឲ្យដល់នូវការរលត់ទុក្ខ។

ការពិចារណា នូវធម៌៥ពួក ដូចបានរៀបរាប់មកខាងលើនេះ អោយបានច្បាស់លាស់ ទុកក្នុងចិត្ត ហើយប្រតិបត្តិតាម យ៉ាងនេះ ហៅថា ធម្មានុបស្សនាសតិប្បដ្ឋាន។

ចប់ ធម្មានុបស្សនាសតិប្បដ្ឋាន។

អាទិសង្ឃនៃការចំរើនសតិប្បដ្ឋាន

បុគ្គលណាមួយ បានលះបង់ពួក ហើយចេញទៅសម្លឹងទៅក្នុងទីដ៏ស្ងប់ស្ងាត់តែម្នាក់ឯង ហើយបានពិចារណា ឲ្យហ្មត់ចត់ ឬបានចំរើននូវសតិប្បដ្ឋានទាំង៤ឲ្យបានច្បាស់លាស់ តាមវិធីដែលបានរៀបរាប់មកហើយនោះ បុគ្គលនោះ រមែងចំរើនប្រាជ្ញាយ៉ាងមុតមាំផង ចំរើនស្មារតីដ៏រឹងប៉ឹងផង លះបង់តណ្ហានិងទិដ្ឋិផង មិនបានប្រកៀកប្រកាន់អ្វីបន្តិចបន្តួចក្នុងលោកផង ស្អាតបរិសុទ្ធខ្លួនផង លះបង់នូវសេចក្តីសោកចោលផង លះបង់នូវសេចក្តីខ្សឹកខ្សួលចោលផង លះបង់នូវទុក្ខ និងទោមនស្សចោលផង ដល់ទីបំផុតបានសម្រេចអរហត្ត ចូលកាន់និព្វានមិនខាន។

ចប់ សតិប្បដ្ឋាន។

ព្រះត្រៃសង្ឃសុមេធជន វ៉ាន់

១១. ធុរៈព្រះពុទ្ធសាសនា២យ៉ាង

មុននឹងអធិប្បាយ អំពីធុរៈព្រះពុទ្ធសាសនានេះ សូមរៀបរាប់ អំពីជំនឿរបស់មនុស្ស ដែលមាននៅលើសាសនានីមួយៗ និងកំណើត នៃព្រះពុទ្ធសាសនា ដូចមានសេចក្តីបរិយាយ ដោយសង្ខេបតទៅនេះ៖

ធម្មតា មនុស្សក្នុងលោក តាមតែសញ្ញាតិណាក៏ដោយ សុទ្ធ តែមានជំនឿក្នុងអ្វីមួយ បើមិនច្រើនក៏តិច ដែលខ្លួនយល់ឃើញថា ជាវត្ថុដ៏ស័ក្តិសិទ្ធិ គួរពឹងពាក់ពំនាក់អាស្រ័យ គួរគោរពរាប់អាន ពុំសូវ មាននៅទោលតែឯកឯង ឥតទីពឹងឡើយ។ វត្ថុដ៏ស័ក្តិសិទ្ធិទាំងនោះ គេច្រើននិយមយកសាសនា ឬលទ្ធិ ដែលជាបដេណី របស់បុព្វបុរស សម្រាប់ជាតិនីមួយៗតែងប្រព្រឹត្តកាន់ជាប់តៗគ្នាមក ទើបឈ្មោះថា សាសនា។ សាសនានោះមានផ្សេងៗគ្នា តាមមតិរបស់សាស្តាចារ្យ នីមួយៗបង្កើតអោយមានឡើង ដើម្បីនឹងឲ្យបរិសុទ្ធ ចុះចូលជឿស្តាប់ គោរពរាប់អាន ដូចយើងបានឃើញ បានឮមកហើយ ដែលមានក្នុង លោកនេះ។ បណ្តាសាសនាទាំងអស់ក្នុងលោក មានតែ ព្រះពុទ្ធ សាសនាមួយទេ ដែលជាសាសនា មានសារៈសំខាន់ បណ្តាច់ជាង សាសនាឯទៀតៗទាំងអស់ ព្រោះជាសាសនាអាចធ្វើឲ្យមនុស្សគ្រប់ ឋានៈ ជាអ្នកប្រតិបត្តិតាម ឲ្យមានសន្តិភាព មេត្រីភាព និងសេរីភាព ទូទៅក្នុងលោកទាំង៣។ មហាបុរសមួយរូប អ្នកមានវិចារណញ្ញាណ ដ៏ជ្រាលជ្រៅ បានរាវរកឃើញសេចក្តីប្រតិបត្តិ ដែលមានខ្លឹមសារ វិសេស អាចធ្វើមនុស្សសព្វគ្រប់ឋានៈ ឲ្យបានរួចផុតចាកភ្លើងទុក្ខ ភ្លើងកិលេស ហើយបានប្រកាសផ្សាយទុកដរាបមកដល់សព្វថ្ងៃនេះ ឯមហាបុរសនោះ គឺព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធរបស់យើងហ្នឹងឯង។ ការដែល

ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធទ្រង់ស្វែងរកសេចក្តីប្រតិបត្តិដែលមានខ្លឹមសារនោះ ពុំមែនទើបនឹងស្វែងរកក្នុងជាតិមួយជាទីបំផុតនេះទេ គឺទ្រង់ស្វែងរក អស់កាលជាច្រើនជាតិណាស់ ដូចមានប្រវត្តិដែលអ្នកប្រាជ្ញទាំងឡាយ បានចារឹកទុកក្នុងគម្ពីរជាច្រើន មានគម្ពីរបឋមសម្តោធិជាដើម ដែល មានសេចក្តីដំណាលថា កាលដែលព្រះសម្ពុទ្ធជាបរមគ្រូរបស់យើង នៅក្នុងឋានៈជាពោធិសត្វ មាននាមថា សុមេធបណ្ឌិត បានបំពេញ បារមីធម៌ទាំងឡាយ មានទានបារមីជាដើម អំណឹះអំពីនោះមក សូម្បី ព្រះអង្គសោយព្រះជាតិជាអ្វី ទោះបីជាតិជាមនុស្សក្តី ជាតិជាអមនុស្ស មានទេវតាជាដើមក្តី ជាតិជាតិរច្ឆានក្តី សុទ្ធតែទ្រង់បានបំពេញបារមី ធម៌គ្រប់ៗជាតិ ដើម្បីស្វែងរកនូវមោក្ខធម៌តែម្យ៉ាង រហូតដល់បច្ច័ម ជាតិ (ជាតិជាខាងចុងបំផុត) ដែលមាននាមថា សិទ្ធត្ថកុមារ គម្រប់ កាលអស់បួនអសំខេយ្យ មួយសែនកប្បុរ នៅតែពុំទាន់ជួបប្រទះនឹង ខ្លឹមរបស់សេចក្តីប្រតិបត្តិ គឺមោក្ខធម៌ នៅឡើយ។ លុះព្រះបរម ពោធិសត្វ ចេញទ្រង់ព្រះផ្នួស ស្វែងរកសព្វញ្ញតញ្ញាណ ជាមោក្ខធម៌ មិនយូរប៉ុន្មាន ក៏បានឃើញជាក់ច្បាស់នូវសព្វញ្ញតញ្ញាណនោះ ដែល មានខ្លឹមសារ ដោយប្រាជ្ញាញាណរបស់ព្រះអង្គ ឥតមានទើសទាក់ ឬកំបាំង នឹងអ្វីឡើយ ហាក់ដូចជា គេទ្រោលប្រទីបទៅក្នុងទីងងឹត ដែលយើងហៅថា ព្រះអង្គត្រាស់ដឹង ទ្រង់គង់លើរតនបល្ល័ង្ក ក្រោម ដើមពោធិព្រឹក្សមាននាមថា ព្រះពុទ្ធ។ តពីនោះមក ព្រះពុទ្ធជាម្ចាស់ ទ្រង់ទេសនា ប្រកាសផ្សាយសាសនធម៌ គឺពាក្យប្រៀនប្រដៅដ៏មាន ខ្លឹមសារ ដែលព្រះអង្គបានត្រាស់ដឹងនោះ ដល់សត្វនិករទូទៅក្នុង ត្រៃលោក។

ពុទ្ធសាសនធម៌ ដែលមានសារៈ ដ៏សំខាន់បំផុតនោះ មាន៣ យ៉ាងជាគោលគឺ៖

១. សព្វទាបស្ស អករណំ ការមិនធ្វើបាបទាំងពួងដោយ កាយវាចាចិត្ត មានការមិនសំលាប់សត្វដោយខ្លួនឯង ឬប្រើអ្នកដទៃ ឲ្យសម្លាប់ជាដើម គោលធម៌ទី១នេះ សង្គ្រោះចូលក្នុងវិន័យបិដក។

២. កុសលសម្បូរសម្បទា ការបំពេញកុសលអោយបរិបូណ៌ ដោយកាយ វាចា ចិត្ត មានការអោយទានជាដើម គោលធម៌ទី២នេះ សង្គ្រោះចូលក្នុងសុត្តន្តបិដក។

៣. សច្ចិត្តបរិយោទបដំ ការញ៉ាំងចិត្តរបស់ខ្លួនឲ្យផ្លូវផង មាន ការជំរះចិត្ត អោយស្អាតបរិសុទ្ធ ចាកអកុសលធម៌ទាំងឡាយ មាន លោភៈ ឫរាគៈ ជាដើម គោលធម៌ ទី៣នេះ សង្គ្រោះចូលក្នុងអភិធម្ម បិដក។ រួមគោលទាំង៣ប្រការនេះ ហៅថា ព្រះពុទ្ធសាសនា។

ធុរៈក្នុង ព្រះពុទ្ធសាសនាមាន២យ៉ាងគឺ គន្ថធុរៈ១ វិបស្សនា ធុរៈ១។ ពុទ្ធវចនៈ គឺធម៌វិន័យរបស់ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ ទ្រង់បានត្រាស់ ដឹង ហើយទ្រង់សំដែងប្រោស វេនេយ្យសត្វ អស់រយៈកាល ចំនួន ៤៥ វស្សា ក៏ទ្រង់ចូលបរិនិព្វានទៅ ទើបព្រះអរហន្តទាំងឡាយ ជា សង្កឹតិកាចារ្យ បានជ្រើសរើស រៀបរៀង នូវពុទ្ធវចនៈទាំងនោះ ដោយសង្កាត់ ដោយក្រុមអោយដឹងថា នេះជាធម៌ នេះជាវិន័យ នេះ ពុទ្ធប្បញ្ញតិ នេះជាពុទ្ធានុញ្ញាតទើបចាត់ទៅជាបិដក៣គឺវិន័យបិដក, សុត្តន្តបិដក, អភិធម្មបិដក ចាត់ទៅជា និកាយ៥ គឺ ទីយនិកាយ, មជ្ឈិមនិកាយ, សំយុត្តនិកាយ, អង្គុត្តនិកាយ, ខុទ្ទកនិកាយ, ចាត់ ទៅជាអង្គ៩ គឺ សុត្តៈ, គេយ្យៈ, វេយ្យាករណៈ, គាថា, ឧទាន, ឥតិវុត្តកៈ,

ជាតកៈ, អព្ពតធម្ម, វេទល្លៈ ចាត់ទៅជាធម្មក្ខន្ធទ្រ ៨៤.០០០ធម្មក្ខន្ធា

ការតាំងព្យាយាមដ៏មុតមាំ ខំសិក្សា នូវពុទ្ធវចនៈទាំងនេះតាម កម្លាំងសតិបញ្ញា និងសមត្ថភាពរបស់ខ្លួន បានចេះស្ទាត់គ្រប់បីដក ទាំង៣ក្តី ត្រឹមតែបីដក១ក្តី ឬត្រឹមតែនិកាយ១ក្តី ឬក៏ដោយហោចទៅ ត្រឹមតែពុទ្ធភាសិតបទណាមួយក្តី ហើយអាចបង្ហាត់បង្រៀនគេកើត អាចសំដែងណែនាំពន្យល់គេកើត ហើយមានសេចក្តីប្រតិបត្តិ ត្រឹម ត្រង់តាមពុទ្ធវចនៈនោះៗ មិនឲ្យឃ្លៀងឃ្លាតផង ហៅថា គន្ធុរៈ។

ការសិក្សារៀនសូត្រ ចេះចាំពុទ្ធវចនៈបទណាមួយ ឲ្យស្ទាត់ ប្រាកដ ហើយបានប្រព្រឹត្ត ធ្វើខ្លួនឲ្យស្រាល គឺខាងគ្រូហស្ថ គូរលះ យរាវាសកិច្ច (ការរល់ក្នុងផ្ទះ) ចេញតាមពេលដែលគូរលះបាន បើ បព្វជិតគូរលះកង្វល់ផ្សេងៗ មានការរល់ក្នុងអាវាស ឬការគ្រប់គ្រង ពួកក្រុមជាដើមចេញ តាមពេលដែលគូរលះបាន ហើយរកទី សេនា សនៈដ៏ស្ងប់ស្ងាត់ លើកអាវុធគឺបញ្ញា ពិចារណាឃើញច្បាស់នូវទោស របស់សង្ខារធម៌ ទាំងខាងក្នុង ទាំងខាងក្រៅ ដែលជាសភាវៈ នាំឲ្យ កើតឡើង ទាំងនាំឲ្យវិនាស សាបសូន្យទៅវិញ ចំពោះអត្តភាពរបស់ ខ្លួន ឬចំពោះអត្តភាពរបស់មនុស្ស សត្វដទៃ សុទ្ធតែលុះនៅក្នុង អំណាចត្រៃលក្ខណ៍ដូចគ្នាទាំងអស់ ការនឹករំពឹង ពិចារណារឿយៗ ដរាបទាល់តែ ចិត្តនឿយណាយ ធុញទ្រាន់ ចំពោះសត្វ និងសង្ខារ ទាំងអស់ បើឧបនិស្ស័យមានមកពីបុព្វជាតិចាស់ក្លា ជាជំនួយផង ក៏ បានលុះនូវគុណធម៌ជាន់ខ្ពស់មានសោតាបត្តិផលជាដើម បើពុំដូច្នោះ ទេ គង់នឹងបានជាឧបនិស្ស័យ ក្នុងបច្ចុប្បន្ន និងអនាគតជាតិទៀតពុំ ខាន សេចក្តីពណ៌នាមកដោយសង្ខេបប៉ុណ្ណោះហៅថា វិបស្សនាធុរៈ។

ធុរៈក្នុងព្រះពុទ្ធសាសនា ទាំងពីរយ៉ាងនេះ ត្រូវតែអាស្រ័យ គ្នាទៅវិញទៅមក ឬក៏ត្រូវនៅទន្ទឹមគ្នាជានិច្ចនឹងខានពុំបាន ព្រោះថា ការសិក្សារៀនសូត្រ ឲ្យបានចេះចាំពុទ្ធវចនៈនេះ ទុកជាមូលដ្ឋាននៃ សេចក្តីប្រតិបត្តិដោយពិត គឺថាមានតែការសិក្សា ឲ្យបានចេះដឹងជា មុនសិន ទុកជាច្បាប់សម្រាប់ពន្យល់ចង្អុលបង្ហាញបំភ្លឺផ្លូវប្រាប់សេចក្តី ប្រតិបត្តិ ឲ្យបានត្រឹមត្រង់ តាមពុទ្ធបុព្វញ្ញក្តី និងពុទ្ធនុញ្ញាត ដែលជា ហេតុនាំឲ្យបានសុខចម្រើនពិតៗ។

ព្រោះហេតុនោះ បានជាអដ្ឋកថាចារ្យ លោកប្រៀបធៀប ជា សេចក្តីបំភ្លឺ ឲ្យងាយយល់ថា ដូចជាអក្សរ ដែលគេឆ្លាក់ ភ្ជាប់នៅលើ ផ្ទាំងថ្ម ដើម្បីជាគ្រឿងសំគាល់ឲ្យដឹងនូវទីដែលមានផ្ទាំងកំណប់ទ្រព្យ ដែលគេកប់ទុកដរាបណា អក្សរទាំងនោះមិនទាន់រលុបរលាយបាត់ ទៅទេ ដរាបនោះ ផ្ទាំងកំណប់ទ្រព្យនោះ ឈ្មោះថា មិនទាន់វិនាស បាត់ទៅឡើយ យ៉ាងណាមិញ ឯព្រះពុទ្ធសាសនានេះ ក៏យ៉ាងនោះ ដែរ គឺថា បើបរិយត្តិនៅមានភិក្ខុទ្រទ្រង់ សិក្សារៀនសូត្រ នៅឡើយ ឬ បរិយត្តិ មិនទាន់អន្តរធានទៅ ដោយហេតុណាមួយទេ ព្រះពុទ្ធសាសនា ក៏មិនទាន់អន្តរធាន សាបសូន្យទៅដែរ ព្រោះអាស្រ័យ បរិយត្តិជាប្រមាណ គឺបរិយត្តិ ទុកជាបូសគល់របស់ព្រះពុទ្ធសាសនា។

ព្រោះហេតុនោះ សាធុជនទាំងឡាយគ្រប់ឋានៈ កាលបើបាន ពិចារណាយើងច្បាស់ថា ពុទ្ធសាសនាដែលប្រាប់ប្រយោជន៍បច្ចុប្បន្ន ប្រយោជន៍បរលោក ប្រយោជន៍ព្រះនិព្វាន ពិតប្រាកដមែនហើយ ក៏ ពេញអធ្យាស្រ័យ ចង់បានប្រយោជន៍ទាំង៣ ឬក៏ចង់បានប្រយោជន៍ ណាមួយក៏ដោយ គួរតែខំសិក្សាពុទ្ធសាសនាឲ្យបានចេះចាំចូលចិត្ត

សេចក្តីជាមុនសិនព្រោះថាការនាំអោយបានសម្រេចប្រយោជន៍ទាំងនោះ ក៏មកតែអំពីការប្រតិបត្តិត្រូវ ការប្រតិបត្តិត្រូវក៏មកតែអំពីការចេះដឹង ការចេះដឹង ក៏មកតែអំពីការសិក្សាជាប្រធាន។ បើសាធុជនទាំងឡាយគ្រប់ឋានៈយល់ច្បាស់ថាពុទ្ធសាសនាមានសារៈដ៏សំខាន់អាចធ្វើអ្នកសិក្សា អ្នកប្រតិបត្តិតាម ឲ្យបានសម្រេចប្រយោជន៍ ដូចបានពណ៌នា មកហើយខាងលើនេះ ហើយមានឆន្ទៈ ចង់ធ្វើអោយពុទ្ធសាសនាបានផ្តុំផ្កើង រុងរឿង តាំងនៅជាស្ថាពរ អស់កាលជាអង្វែងតទៅដោយពុំមានកំណត់កាលថាប៉ុណ្ណោះប៉ុណ្ណោះបាននោះ លុះតែពុទ្ធសាសនិកជនទាំងឡាយគ្រប់ឋានៈ បានប្រតិបត្តិតាមធម៌៥យ៉ាង ទើបពុទ្ធសាសនាអាចនឹងតាំងបានអស់កាលជានិរន្តរ៍តរៀងទៅ។

ឯធម៌ទាំង៥យ៉ាងនោះគឺ

- ១. សក្កច្ចំ ធម្មំ សុណន្តិ ពុទ្ធសាសនិកទាំងឡាយស្តាប់ធម៌ដោយគោរព។
- ២. សក្កច្ចំ ធម្មំ បរិយាបុណន្តិ រៀនធម៌ដោយគោរព។
- ៣. សក្កច្ចំ ធម្មំ ធារន្តិ ទ្រទ្រង់ធម៌ដោយគោរព។
- ៤. សក្កច្ចំ ធាតានំ ធម្មានំ អត្តំ ឧបបរិក្ខន្តិ ពិចារណានូវសេចក្តីនៃធម៌ទាំងឡាយដែលខ្លួនចេះចាំដោយគោរព។
- ៥. សក្កច្ចំ អត្តមញ្ញាយ ធម្មមញ្ញាយ ធម្មានុធម្មំ បដិបជ្ជន្តិ ដឹងអត្តនិងធម៌ ហើយប្រតិបត្តិសមគួរដល់ធម៌ដោយគោរព។

ព្រះពុទ្ធសាសនា ដែលនឹងអាចឱនរោយរៀរអន់ថយ បាត់ពន្លឺរស្មីទៅវិញបន្តិចម្តងៗ ដរាបដល់រលត់សូន្យឈឹងទៅវិញ ក៏ព្រោះតែពុទ្ធបរិស័ទទាំងឡាយ មិនប្រតិបត្តិតាមធម៌ ៥យ៉ាងដែរគឺ៖

១. ន សក្កច្ចំ ធម្មំ សុណន្តិ ពុទ្ធសាសនិកទាំងឡាយមិនស្តាប់
ធម៌ដោយគោរព។

២. ន សក្កច្ចំ ធម្មំ បរិយាបុណន្តិ មិនរៀនធម៌ដោយគោរព។

៣. ន សក្កច្ចំ ធម្មំ ធារេន្តិ មិនទ្រទ្រង់ធម៌ដោយគោរព។

៤. ន សក្កច្ចំ ធាតានំ ធម្មានំ អត្ថំ ឧបបរិក្ខន្តិ មិនពិចារណា
សេចក្តីនៃធម៌ទាំងឡាយដែលខ្លួនចេះចាំដោយគោរព។

៥. ន សក្កច្ចំ អត្ថមញ្ញាយ ធម្មមញ្ញាយ ធម្មានុធម្មំ បដិបជ្ជន្តិ
ដឹងអត្ថនិងធម៌ហើយមិនប្រតិបត្តិដោយគោរពតាមសមគួរដល់ធម៌។
សេចក្តីបរិយាយអំពីធុរៈពុទ្ធសាសនា២យ៉ាង ចប់ដោយសង្ខេប។

ព្រះក្រូធម្មបណ្ឌិត កង់ ស៊ីម

ឯកសារ:

ពីមណ្ឌលវប្បធម៌ខ្មែរនៅស្វីស ព្រះភិក្ខុ ធម្មសិរី សៃមចន្ទធីរី

